

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Helge Hostrup

Et grundtvigsk hjem

Artikler og foredrag

Samlet og udgivet af Ingeborg Hostrup

I kommission hos
THANING & APPELS FORLAG
KØBENHAVN

I anledning af Helge Hostrups 100 års dag udsender jeg denne lille mindebog, som jeg håber kan give et billede af de omskiftende tider, han har levet i. På sine gamle dage begyndte han at skrive erindringer, men nåede kun at fortælle om sin barndom. Jeg har så ført bogen videre gennem hans artikler, foredrag og et par digte. Når jeg ikke har skrevet om min faders personlige forhold, er det fordi, det allerede er fortalt af min moder, Astrid Hostrup, i „Et jævnt og muntert virksomt liv på jord“ I. og II. del.

Ingeborg Hostrup.

19. juni 1962 er det hundrede år siden, at Helge Hostrup blev født i Silkeborg. Hans far var præsten og digteren C. Hostrup, hans mor Elisabeth, f. Hauch, var datter af digteren Carsten Hauch. I sit lange virksomme liv — han døde højt bedaget 23. januar 1949 i Birkerød — gjorde han en påskønnet indsats i højskolens tjeneste (Ry, Vejlbj, Frederiksborg højskole), som redaktør 1905—11 af „Jydsk Morgenblad“ i Aarhus og som præst, sidst i Rørvig og Nykøbing S. 1927—40. Denne mindebog afspejler alle disse sider af hans livsgerning.

Dens største og betydeligste afsnit er dog viet hans barndom og hans opvækst i præstegården i Hillerød og drengsårenes sommerferier ved Øresunds-kysten. Det er ikke en sammenhængende selvbiografi, men en broget række af spredte erindringsbilleder, tegnede med en digters evne til at genskabe tilværelsen i hine fjerne dage omkring 1870, som den tog sig ud i et barns øjne. Hans beretning har ikke blot stor kulturhistorisk værdi ved sine præcist erindrede træk af livet i en lille by, men den griber umiddelbart læseren, når han fortæller om sin ældre broder og legekammerat, der så tidligt måtte bort, og med varm kærlighed og dyb taknemlighed mindes sine forældre, så forskellige af sind og så særprægede og rige personligheder begge to. Skildringen af moderen hører vel overhovedet til det bedste, Helge Hostrup nogensinde har ydet.

Birkerød, i februar 1962.

H. Topsøe-Jensen,
overbibliotekar, dr. phil.

To brødre

Præstegården lå højt med sine takkede skorstene og kugler på gavlene og så ned over den lille by Hillerød. Grunden, den lå på, var som en trekantet ø afgrænset med tre gader fra alle naboer. Hvor haven ikke var lukket af et højt, tjæret plankeværk, voksede der et tæt buskads, der spærrede for alle nysgerrige blikke udefra. Den anselige bygning med de store stuer, der tog hele husets bredde og kiggede med vinduer både til gaden og haven, og den tæt hegnede have dannede for børnene en verden for sig. I hjørnet ned mod det store torv var der en affaldsdyng, hvorfra de kunne kigge over plankeværket. Og her stod en septemberdag Hostrups to små drenge og så ned imod torvet.

De var nylig kommen hjem fra stranden. Om sommeren havde familien ligget på landet i Espergærde ved Øresund, og børnene havde været i vandet hver dag, hvordan vejret så var. Det var dejligt, når det var stille vand og så lavt, så de kunne bunde. Så kunne de selv gå ned ad den stejle badehustrappe. Men stod søen ind, så badehuset vaklede på sine høje ben, så tog deres moder dem og dukkede dem ned i bølgerne, så de snappede efter vejret. Hver morgen spejdede de efter, hvordan søen så ud. De havde sat bølgerne i en række klasser efter deres størrelse ligefra Rundetårns-bølger til små vover, og de diskuterede hver dag, når der var lidt sø, det spørgsmål, hvilken klasse den måtte regnes ind under. Deres formiddagshumør var i ikke ringe grad afhængigt af denne klassificering. På gode dage kunne de glæde sig til at komme i vandet og føle sig hjemme i det.

Og de elskede strandbredden, især når der ikke var drevet alt for megen tang ind, men de kunne ligge og rode med fingrene i sandet.

Lidt længere henne løb en bæk ud imellem sand og tang. Og det var det morsomste, de vidste, at ligge og grave med hænderne et nyt leje for den og føre den ind igennem søer og over små vandfald. På solskinsdage kunne de sidde og se på, hvordan solblinkene glitrede i vandet, og de søgte at udforske, om gnisterne kom nogensinde igen akkurat på samme sted. Eller de undrede sig over, at badebroens pæle så ud, som de var knækkede i vandfladen. Det var ligesom de bøjede knæene i vandet.

De havde set så meget vidunderligt den sommer. Der var nu først og fremmest det morsomme, lille fiskerhus, de boede i. Allerede døren var mærkværdig. Der var egentlig to døre, og den ene sad ovenover den anden. Den øverste dør kunne lukkes op, uden at man åbnede den nederste, og så kunne man se ud til en ganske lille have med nogle gule blomster.

Og så var det mærkeligt, at når man gik indad døren, så kom man ikke ind i en gang med knager til at hænge tøjet på, men i et køkken. Der var ganske vist ikke noget komfur; men det var et køkken alligevel. Der var en åben skorsten, der hang oppe i loftet, og så bredte den sig ud som et helt tag. Når man bøjede sig langt ind under den, kunne man kigge igennem den lige op på himlen. Den mindste af de to drenge havde hørt, at når man om dagen så op igennem en skorsten, kunne man se stjernerne; men det passede nu ikke, for han havde ingen stjerner set. Under skorstenen var der muret ligesom et lavt bord, og der satte man gryden ovenpå en underlig trekant af jern og med tre ben, et i hvert hjørne. Og så puttede man nogle pinde under den og tændte ild i dem med en svovlstik, som man rev på væggen eller på gulvets røde og gule mursten. På sådan en trefod stod gryden med øllebrød om morgenen, og i en blank kobberkedel, der så ud som det pure guld, kogte de vand til kaffen. Lille søster Gerda troede, at den var af guld; men hun havde nu ikke bedre forstand.

Inde i stuen ved siden af var der også meget morsomt. Der stod en kommode med et hvidt tæppe bredt over pladen. Det var vist hæklet eller strikket eller sådan noget. Og på det sad der to blanke porcelæns-hunde og vendte hovederne mod hinanden. Og så lå der nogle sjældne konkylier, og der stod en æske, som mærkelige sneglehuse og muslingeskaller var klistret så tæt på, den ene ved siden af den anden, så den var helt dækket af dem både på låget og på siderne. Og så var der en lille

Hillerød præstegaard.

flaske, hvori der stod en ganske lille spinderok. De to drenge kunne ikke begribe, hvordan en rok var kommen ind i flasken, for den fyldte den helt.

Den gamle kone, der ejede huset og nu boede i en lille stue i udhuset, havde en rigtig, stor spinderok, som hun spandt på hver dag.

Ovenover kommoden hang der et billede af et skib med snehvide sejl i himmelblåt vand. Den ældste af drengene, Arne, sagde, at det var en brig. Det kunne han se, fordi begge master var delt i tre dele, og de var fuldt riggede med ræer på tværs. For den yngste lagde der sig en egen glans over det navn, og briggen kom ind i deres lege.

Gulvet var hvidskuret, og der lå småbitte klumper af halv vådt sand drysset over det. Men det var nu ikke så mærkeligt, for det havde de også i konfirmandstuen hjemme i præstegården. Men så var der en slagbænk. I bunden af stuen ved den inderste væg stod den med en stor skuffe i, og den kunne trækkes ud, så pigen, Stine, kunne sove i den om natten.

Inde i sovekammeret var dog det allermærkeligste. Moder sagde, at det var en himmelseng. Den gik helt op til loftet, og så var der tag over den og nogle brune, blanke stænger, en i hvert hjørne, og på dem sad taget. Der var blomstrede gardiner mellem stængerne, som om det var vinduer. I den himmelseng lå moder om natten, og drengene listede sig tit om dagen ind for at se på den. De kunne ikke forstå, hvorfor man skulle have gardiner rundt om sengen, når man sov, for så kunne man jo slet ikke se dem.

De talte tit om den seng, og det var ikke frit for, at de syntes, det var en mangel ved præstegården, at deres moder ikke sov i sådan en himmelseng der. For selv om den var udstyret med unødigt pragt, så var der dog noget imponerende ved den, noget i retning af en nattens trone.

Det var også et højtideligt navn „himmelseng“! Som om man mente, at den gik helt op til himlen. Det var naturligvis, fordi den gik helt op til loftet, at man kaldte den sådan.

En dag i efteråret, da de to drenge stod i hjørnet af præstegårdshaven og så ned imod vejen, så de på en gang det mærkværdigste, de nogensinde i deres liv havde set. Det var intet mindre end himmelsen-gen, der kom kørende imod dem. Der var to sorte heste foran den med lange, sorte dækkener og sorte hætter over hovederne ligesom en maske med huller til øjnene og sorte kræmmerhuse over ørene og en stor, sort dusk i panden. Og så havde himmelsen-gen ikke ben under sig, men hjul i stedet.

Det var den, og dog var det ikke den. For den var blevet malet helt sort. Og i stedet for de brune sengestolper, havde den fået nogle af sølv. Hver af dem bestod af to dyr, der var snoet som et reb rundt om hinanden.

Og der var ikke blomstrede gardiner med store pæoner på mellem stængerne, men kulsorte.

Sengen kørte ganske langsomt og endelig var den lige ud for dem.

Bagved gik deres fader i sin præstekjole ligesom om søndagen. Og så kom der en mængde sorte mænd, der alle havde høje hatte på hovederne.

Det var drengene klart, at det var noget meget mærkeligt og meget festligt, de så, og de svingede med huerne og råbte hurra, så højt de kunne.

Nogle af de sorte mænd så misbilligende op på dem, men det stimulerede dem kun til at råbe endnu højere.

Helge huskede siden hen ikke, at deres fader havde sagt noget til dem derom. Derimod huskede han tydeligt, at deres gode veninde i køkkenet, Mariane, fortalte dem med megen forargelse i stemmen, at de havde båret sig rigtig tosset ad, og de måtte skamme sig, for det var meget flovt for dem.

Det kunne de ikke forstå.

Arne udviklede sig i en tidlig alder til et karaktermenneske, og han dannede sig sine bestemte meninger om, hvad der var godt og rigtigt. Han anså den mindste løgn for en stor vanære, og han ville ikke vide af, at der var noget, der fortjente navnet nødløgn. Han havde næppe været mere end en syv—otte år gammel, da han udviklede og forsvarede sine meninger for sin eneste tilhører, og skønt den to år yngre Helge i sin tankeløshed kun overfladisk forstod de stærke, moralske krav, var det, som broderens hele væsen spejlede sig i ham, og han følte sig tom og fattig, når han var skilt fra ham.

Arne var begyndt at lære at læse og skrive, og han tog med alvor fat paa arbejdet. De havde fået en huslærer i præstegården, og han læste daglig hele formiddagen med ham. Man kunne se dem sidde ved et vindue ud imod haven. Udenfor det gik Helge, og tiden faldt ham frygtelig lang.

Halvt i barmhjertighed havde læreren taget ham ind i en halv times tid, og han skulle da sidde og skrive ettaller på en tavle. Men han opdagede snart, at når man tegnede en lille rundkreds ligesom et hoved øverst på den kedelige streg, så lignede den en tulipan. Og så tegnede han hele tavlen fuld af tulipaner. Han kunne slet ikke begribe, at læreren var utilfreds med ham og sendte ham ud i haven igen.

Nu gik han der og længtes. Gang på gang så han op til vinduet, om

broderen ikke skulle løfte øjnene fra bogen og se, at han stod der. Han ville smide en ganske lille sten op på ruden for at få ham til at se ud et øjeblik. Han fandt også en lille bitte en, ikke større end en ært, og den kastede han, men den ramte muren nedenfor vinduet, og hans flittige broder hørte ikke det mindste.

Han vandrede rundt om den store græsplæne, men der var ikke tale om, at han kunne tage sig noget til, kun vente. Atter stod han og stirrede op imod ruden, hvor hans broder stadig sad med blikket fæstet i bogen.

Han indså, at der måtte en rigtig stor sten til, om den skulle gøre sådan spektakel, så hans broder kunne høre det og se op.

Han gik rundt i haven og søgte. Bagved udhuset lå der nogle halv forvitrede mursten. Der var ørentvister under dem, og de løb til alle sider, da han løftede på en af stenene. Han havde den bestemte opfattelse, at ørentvister ikke havde noget stærkere ønske end at bore sig ind i folks øren. Han kunne da nok passe på, at de ikke kravlede op ad ham, og han fik nu en af de mest hele sten halet frem. Den slæbte han i begge hænder helt hen til pladsen nedenfor vinduet. Så kastede han den af al sin kraft. Og den ramte. Den knuste ruden og faldt på bordet lige foran de to flittige arbejdere, mens glasskårene fæg dem om ørene.

Læreren rejste sig. Han så meget vred ud, og han truede med den knyttede hånd ad drengen. Derpå tog han et stort atlas og stillede det foran hullet, hvor den splintrede rude havde siddet.

Helge indså, at han havde gjort noget forskrækkelig galt. Han syntes også, at hans broder så hel rasende ud.

Da kom hans fader ned efter ham med hurtige skridt. „Hvad er det for uforkammethed, jeg hører om dig?“ råbte han med vred, vred stemme. „Ville du da gøre dem fortræd med den store sten? Du kunne jo have ramt dem! Eller skåret dem med glasstumperne!“ Og han føjede dybt oprørt til: „Hvordan kunne det dog falde dig ind?“

Da svarede Helge med ynkelig stemme: „Det var, for at hun skulle se på mig!“

I et nu gik hele sammenhængen op for hans fader. Han forstod, hvordan den lille dreng længtes utålmodigt efter sin legekammerat, der gav hele hans dag indhold. Hvordan han ligesom gik i stå uden ham. Og ansigtet forvandlede fra stærk ophidselse til et stort smil. Han klappede sin dreng paa hovedet og sagde med mild stemme: „Ja, ja! Det kunne

jo være gået meget galt! Men der skete jo da heldigvis ikke noget. En anden gang vil du tænke dig bedre om!“

Helge lovede det med halsen tyk af gråd.

Der blev aldrig siden hentydet til det med et ord.

Storebror havde læst eventyret om de to brødre, og nu gik han rundt i haven og holdt Helge om halsen, mens han fortalte hele den lange historie. Han huskede den indtil de mindste enkeltheder, og Helge lyttede spændt til med åben mund og opspilede øjne.

Arne fortalte om den fattige kostebinders to drenge, der hver morgen fandt en guldsilling under deres hovedpude, hvordan de blev sat ud i skoven og løb forvildede omkring, lige til den gode jæger mødte dem og tog sig af dem. Det var meget betagende at høre, hvordan de hver fik en løve, en bjørn, en ulv, en ræv og en hare til deres tjenere. Men allermest vidunderligt var det, at da de skiltes, stak de hver sin kniv i et træ; så kunne den ene se på den andens knivsblad, hvordan det gik ham.

Da han havde fortalt hele eventyret, foreslog han, at nu skulle de lege, at de var de to brødre. Helge ville jo gerne være med, men han havde en følelse af, at fordelingen af rollerne kunne volde vanskeligheder, for den yngste broder var jo den interessanteste. Det var ham, der dræbte dragen og vandt prinsessen. Derfor spurgte han forsigtigt: „Hvem skal så være den yngste?“

„Det skal naturligvis du!“ svarede Arne.

„Så er det mig, der hugger alle hovederne af trolden!“ råbte han henrykt.

„Ja, men det er mig, der gør dig levende igen, da du er blevet til sten!“ sagde Arne.

Nu gjaldt det om at få fat i to knive, som de kunne stikke i et træ. Det var meget vanskeligt. De fandt nede i køkkenet to bordknive, som pigen lige havde slebet i sand paa trappetrinet; men det var umuligt at få dem til at sidde fast i et træ. Der var ingen spids på dem, og bladet bøjede sig. Så var det bedre at prøve at skære sig nogle spidse knive til af en gren.

Inde i den tomme vognport lå der på en huggeblok en stor, skarp kniv. Pigen havde nylig skåret hovedet af en høne med den, og der sad endnu blod på den. Med møje og besvær fik Arne filet en gren af en røn.

Helge havde stået og set beundrende til, mens den anden fuldførte sit kunstværk. Nu ville han selv prøve at tildanne sit våben. Men han huggede sig med den store kniv i tommelfingeren, så blodet væltede ud. Det var jo en betænkelig historie, for de kunne ikke få blodet standset, skønt de prøvede at svøbe blade om fingeren. Så kom Arne i tanker om, at der oppe på loftet lå noget gråt, blødt pap, som man havde brugt til at lægge under et gulvtæppe. Det kunne nok suge blodet. Begge brødrene stavrede derop og fandt det frem.

Men deres moder må have hørt, at de kravlede op ad trappen, for hun fandt dem deroppe, og nu fik Helge en klud om fingeren. Gennem et langt liv bevarede han et ar i tommelfingeren som et minde om, at de to skulle have deres skæbneknive stukket i et træ.

Det lykkedes dem aldrig at fremstille knive, der kunne sidde fast i en træstamme. Men så vendte de deres interesse til dyrene i stedet. Den ældste bror sad om aftenen og tegnede løve og bjørn, ulv og ræv og hare, og han tegnede efterhånden mange kronhjorte, som hans lille bror fandt, var vidundere af kunst.

„Jeg vil være en kronhjort!“ sagde han.

„Så vil jeg være løve!“ svarede Helge.

„Jamen løven æder kronhjorten!“

„Nej!“ protesterede Helge energisk. „For det er en skikkelig løve!“

De fik ofte de samme gaver til jul. Deres ønsker løb gerne parallelt. Det var jo Arne, der indpodede sine interesser i Helge. Denne jul fik de hver et lille menageri med en løve og en bjørn, en ulv og en ræv. Men kronhjorten måtte føjes til, og den var lidt større end de andre dyr. Nu kunne de i alt fald lade dyrene vandre på bordet.

En enkelt gang gjorde Helge et forsøg på at trænge lidt dybere ind i eventyret om de to brødre.

„Hvordan kunne dragen få plads til syv hoveder? De måtte jo trykke hinanden flade?“

„Nej, de voksede vel ud ligesom grenene på et træ.“

„Men hvordan kunne han så nå at hugge dem af?“

„Det ved jeg ikke. Det må du selv finde ud af! Jeg har ikke lavet historien“, svarede Arne.

Det hørte til moderens opdragelsesprincipper, at børnene hver dag skulle ud i frisk luft. Arne var igen i skole efter juleferien, og nu skulle

Helge sørgede for, at hans lille søster, Gerda, rørte sig dygtigt i haven og ikke satte sig ned, så hun kom til at fryse.

Han kom imidlertid snart i tanker om, at hun kunne jo være prinsessen, der blev lukket ind i kirken, mens han kæmpede med dragen. Han gjorde hende det indlysende, at hun måtte ind i den tomme stald, og han satte haspen for døren.

I vognporten fandt han et brækket riveskaft; det kunne være hans sværd. Så udså han sig et træ af passende højde til at være dragen med de syv hoveder. Og nu begyndte kampen. Han huggede ind i træet med blindt raseri. Da kom Mariane fra køkkenet ud: „Din slemme dreng!“ skændte hun. „Står du der og spolerer det stakkels, lille træ! Se bare, hvor du har skamferet det!“

Og virkelig så han, at han havde knækket og knust alle de grene, han havde kunnet nå med sit sværd.

Han prøvede på et lille forsvar: „Det er jo dragen!“ sagde han.

„Aa, sikke tossestreger!“ svarede hun forarget. „Tror du, at du har lov til at ødelægge træerne i haven for sådan noget pjank. Det kan du da nog forstå? Det bliver jo aldrig til træ mere!“

Han gik skamfuld ned i haven. Og jo mere han spekulerede på det, der var overgået ham, desto mere følte han sig forurettet, fordi han ikke engang kunne få lov til at kæmpe med dragen. Og samtidig var han flov, for han kunne jo nok indse, at træet ikke havde godt af at få sine grene knust.

Omsider kom Mariane igen, og hun havde hans lille søster ved hånden. Hun var tilfældigvis kommen forbi stalden og havde hørt noget klynke derinde. Og så havde hun fundet barnet indelukket, siddende på den kolde snavsede brolægning.

Og nu blev han slæbt ind for moderen og anklaget med forbitrede ord. Den uartige dreng havde ikke gidet passe paa sin lille søster, og så havde han spærret hende inde i stalden for at blive fri for det.

Det var håbløst at forsøge at trænge igennem det væv af misforståelser, som han var fanget i, og han opgav ethvert forsvar.

Hans moder, der sad i dommersædet, skulle nu fælde dommen.

Hun var en retfærdig dommer, det vidste han; men sagen var jo fremstillet så ensidigt for hende, at han slet ikke syntes, han kunne rette på det.

Hun stillede ham et par spørgsmål.

„Hvorfor spærrede du hende inde?“

„Jo, for hun var prinsessen!“ svarede han.

„Skulle hun da spærres inde?“

„Jo, for det var i kirken på dragebjerget!“

Hun talte uden mindste vrede, men alvorligt og indtrængende. Og dommen lød ikke på straf; den blev kun en advarsel.

Hun søgte at gøre ham forståeligt, at han kunne have gjort sin søster fortræd dermed. At hun kunne have skade af at sidde i den rå stald på det kolde, hårde stengulv. Og hun var sendt ud i haven, netop fordi hun havde godt af at være ude i den friske luft, men ikke for at hun skulle lukkes inde i et skummelt rum.

Forseelsen voksede i hans øjne. Havde hans moder idømt ham en straf, ville han have båret den som noget, der udslettede hans brøde. Så var der betalt for den, og dermed var den ude af verden. Men nu blev den stående, og han kunne ikke blive den kvit. Han besluttede da at straffe sig selv. Straffen skulle indeholde oprejsning for hans søster og en passende tugtelse for ham selv.

Hans broder havde foræret ham 2 billeder, som han havde tegnet. Det var en citrongul løve og en rødbrun kronhjort, der var kolorede med farvede blyanter. Dem forærede han sin søster, der tog forbavset imod dem.

Så gik han ned i haven for at eksekvere dommens anden del.

Han fandt en lille rund sten og gik om bagved verandaen, og her slog han sig stenen i panden. Men han gjorde det med en vis forsigtighed, og det tilfredsstillede ham ikke. Han opsøgte sig nu en aneligere sten, og denne gang slog han til. Han mærkede med tilfredshed, at han fik en bule i panden. Så vandrede han ind med rolig værdighed; nu var sagen i orden.

Da han siden blev spurgt, hvor han havde fået den bule fra, svarede han, at han havde stødt sig. Det var ganske vist en nødløgn, og Arne påstod, at man aldrig behøvede at lyve. Og han delte løgnene i fejghedsløgne, forfængelighedsløgne og forlegenhedsløgne. Man kan ikke ødelægge den oprejsning, han havde givet sig selv, ved at plapre ud om den.

Der blev forresten ikke lagt meget mærke til den smule skramme; det var så almindeligt, at et af børnene fik en bule i panden.

Der var stor forskel på de to brødre. Arne var et alvorligt og retsindigt lille menneske, mærkelig uselvsk og ren i tankegang. Han kunne udtale tanker, der var langt forud for hans alder, og dog var han helt barn. Men midt i sin barnlighed stillede han store krav til sig selv om ubetinget sandfærdighed og redelighed. Han var meget afgjort i sin dom over, hvad der kom indenfor hans synskreds. Han beundrede, hvad der syntes ham stort og godt, udfra en levende moralsk følelse.

Helge beundrede ogsaa, hvad der var stort og godt; men han satte straks sig selv i forhold til det. I sin fantasi gjorde han sig til et med den, der udførte det store og gode, og i sin fantasi inkasserede han beundringen for sig selv. I bøgernes eventyrverden fandt begge brødre tidligt næring for deres beundring eller indignation, men den yngste gjorde sig straks selv til fortællingens helt. Og den ældste udtalte for-gæves sin misbilligelse deraf.

Deres fader havde fra venner i menigheden fået skænket en penge-sum til et sommerhus ved stranden. Og de var en efterårsdag sammen med en familie fra købstaden kørt ud for at se på et nyt, stråtækt hus med grunden lige ned til stranden. Det var en ret stor grund, hvor mare-halmen voksede i det hvide sand, og hele herligheden var til salg for seks hundrede rigsdaler. De opholdt sig i en af stuerne, da vinden pludselig slog en dør hårdt i, og Arne uforsigtig fik sin finger i klemme. Den skarpe dørkant krængede spidsen af tommelfingeren til side som en hætte, så benet stak ud som en lille, hvid tand. Hans fader sank besvimet tilbage i stolen, som han sad i; men deres moder fik hurtigst muligt lagt en forbindelse, og nu kørte man til den nærmeste læge. Arne fortalte siden, hvordan såret var blevet syet sammen. Han fortalte det uden pral, roligt og naturligt. Men Helge, der elskede ham højt og beundrede ham grænseløst, var ikke fri for en ret ubehagelig følelse af misundelse, fordi han var bleven hovedpersonen i en dramatisk begivenhed og havde samlet interessen om sig.

En aften var de to brødre inde i huslærerens kammer. Han sad i sofaen med benene oppe på bordet. Og da drengene lidt forundret så på ham, forklarede han, at det var amerikansk; sådan sad amerikanerne. Og han ville selv være amerikaner. Næste efterår rejste han til Amerika, og så ville han blive en rig mand og komme hjem med mange penge.

Han rejste ogsaa, men lod aldrig mere høre fra sig. Han kom ikke

hjem igen og vandt sig vist aldrig nogen formue. Et rygte ville vide, at han tjente brødet som skorstensfejer.

Der var meget varmt i stuen. Der var en lille kakkelovn, der var stærkt ophedet, næsten til rødglødhede. Helge stod tæt ved den, og medens læreren fortalte, stak han tankeløst hånden ud til siden og stødte bagsiden af den mod den overophedede ovn. Han trak hurtigt hånden til sig; det gjorde nederdrægtig ondt. Men han sagde ikke noget. Læreren havde så tit fortalt dem om gammel nordisk tapperhed og hårdførhed, at det stod for ham, som det at være en helt først og fremmest bestod i, at man kunne tåle al slags svie og smerte uden at klage sig.

Men han kunne ikke lade være med hele tiden at tænke på den pinefulde hånd, og han listede sig til at se, om alle fingrene sad der endnu.

Da han siden kom ned i spisestuen, stod han stille med den højre hånd på ryggen. Det var noget usædvanligt; han var ellers urolig og støjende nok. Hans moder lagde da også snart mærke til hans underlig tvungne stilling og spurgte, hvad der var i vejen.

„Ingenting!“ svarede han mørk.

Hun trak hans hånd frem og blev noget forskrækket, da hun så, at huden på det nederste led af de tre fingre var sort og hang i laser.

„Men hvad har du da gjort ved din hånd?“ spurgte hun.

„Jeg kom til at brænde den lidt!“ svarede han med et forsøg på stoisk ligegyldighed.

„Det må da have gjort forfærdelig ondt?“ spurgte hun deltagende.

„Nej!“ svarede han. Han var lige ved at græde, men strammede sig op i erkendelsen af, at det forringede det heroiske, om han tilstod, hvad han havde døjet.

Han blev nu forbundet og gik med højre arm bundet op i et tørlæde og med en behagelig følelse af at have optrådt med anerkendelsesværdig mandighed.

Efterår

Det var i begyndelsen af oktober. Solen skinnede varmt ind i den store spisestue. Præsten kom ind i den lyse stue.

„Jeg havde lyst til at gå en tur i det gode vejr og se skoven, der endnu har holdt fast ved sit smukt farvede løv. Jeg har tænkt at gå

ned til stranden. Jeg kan vel nok tage de to drenge med.“

„Å, må jeg ikke gå med?“ bad den 5-årige Gerda.

„Du er for lille til at gå så langt!“ sagde den to år ældre Helge.

„Vist er jeg ej“, svarede hun krænket.

„Jeg havde tænkt at gå gennem skoven ned til vort nye hus i Espergærde.“

Nu fik husmoderen travlt med at smøre mad til dem, og en halv time efter begav de sig på vej. De var fem i følge. Far og mor og tre børn, hver med sin madpakke i lommen.

De gik igennem høj bøgeskov. „Jeg har aldrig set smukkere bøgeskov“, sagde moderen. „Se, hvor høje og rene og ranke stammerne er.“

Børnene fandt en mængde små graner, der var vokset vildt mente de. Den ældste dreng trak en lille ædelgran op for at plante den i den ny have. Broderen tog en hvidgran og søsteren en rødgran. Så kunne de da let kende dem fra hinanden.

De talte alle tre om, hvor de glædede sig til at se stranden igen. Og de længtes efter at se, om efterårvandet så lige sådan ud som vandet om sommeren. Arne mente, at det så nok ikke så venligt ud. Nu var det jo koldt. Det kunne man nok se på det, at det frøs.

De var enige om, at de følte sig mere hjemme om sommeren ved stranden end i deres lille vinterby.

Her stod døren til omverdenen mere åben, og de følte sig stolte og glade, når fiskerne talte venligt til dem. Det forekom dem, at disse rolige, bredskuldrede mænd, der sejlede deres små åbne både på søen i al slags vejr, var mest i slægt med oldtidens helte, som de hørte så meget

C. Hostrup

om. Og det var for dem en stor ære, når sådanne stærke og tapre mænd nedlod sig til at vise dem venlighed. De fandt også, at det var en stor hæder, der var overgået hele familien, at den enbenede købmand, en gammel søulk, der havde mistet benet ved Helgoland, sagde om deres fader, at han lignede en norsk skipper.

Det var et vidunderligt eventyr, når de fik lov til at tage ud på søen med en af fiskerne, og når de sad i bunden af hans båd, og han trak sejlet, og båden en smule på skrå gled gennem vandet. Den klukkende lyd af de små bølger, der spillede om den klinkbyggede båds sider, fulgte dem i deres drømme.

En ganske egen stemning var der over en nat, hvor vinden stod på, og bølgerne bruste mod stranden. De kunne da i søvne hele natten høre denne brusen, ikke som noget forstyrrende, snarere som en blid enstonig musik. Alle fantasilegene forsvandt ved stranden om sommeren, og børnene blev langt mere udadventde. Der var ikke mere det skel imellem hjemmet og verden udenfor. Hele fiskerlejet var deres hjem.

De kom dog ikke til at plante deres små træer i den nye have, de skulle have til at vokse frem på en gold strandbred næste sommer. Ejerinden af det lille fiskerhus rådede dem indtrængende til at plante dem i hendes have. Hun skulle nok passe godt på dem. Midt imellem marehalmen på sandet ved det nye hus ville de bare dø.

Disse træer blev for dem deres skæbnetræer, og på dem skulle man i fremtiden læse deres held eller uheld.

Den gamle fiskerkone, der ejede huset, må have ladet sig påvirke af deres barnlige fantasier. Da næste forår Arnes grantræ gik ud, frygtede hun, at det var gået ham galt. De to andre voksede op og blev til store træer.

Nede i Hillerøds eneste rigtige gade boede en dame. Drengene vidste ikke, om hun var gammel eller ung, for de havde svært ved at se forskel på, om de voksne var femogtyve år eller tres, hvis de da ikke var helt hvidhårede. Denne dame mødte de to drenge med stor venlighed. Traf hun dem på gaden, smilede hun over hele ansigtet. Var de alene, standsede hun og talte til dem. Og det, hun sagde, var gerne nogle stærkt rosende ord, som de slet ikke vidste, hvad de skulle sige til.

I de sidste år var der juleaftensdag blevet ringet på deres gadedørsklokke, og når der så blev lukket op, fandt man en pakke, der lå på det øverste trappetrin. Den var adresseret til drengene og indeholdt legetøj.

Der var noget gådefuldt ved dette. Også på deres fødselsdage kom der anonyme gaver. Og man begyndte da i præstegården at gætte på, at det var denne venlige dame, der afleverede dem. Ja, engang mente pigen at have set et glimt af hende, netop som hun smuttede over i genbohuset, medens julepakken lå på præstegårdstrappen.

Men denne godgørenhed endte brat. Hun boede hos en fuldmægtig, der ledede auktionerne rundt i egnen, og han havde en solid jernpengekasse, hvori han ofte opbevarede ret store beløb. Men i den senere tid var der begyndt at gå svind i kassen, uden at det var muligt at opdage, hvordan det gik til. Der var ingen, der et øjeblik faldt på at mistænke den dygtige, ældre pige, der boede hos dem. De talte om det i fuldmægtigens familie, og damen udtalte sin store forbavselse over en sådan frækhed.

En aften sad husets frue og den logerende i dagligstuen med deres håndarbejde. Stuen var kun oplyst af et enkelte stearinlys, der stod i en blank messingstige, for lamperne havde endnu ikke helt fortrængt de mere gammeldags tælle- og stearinlys. Men nu begyndte lyset at brænde mere og mere dunkelt. „Jeg tror, der er en tyv i lyset“, sagde husmoderen. Da udbrød den logerende kaadt: „En tyv i lyset, en skælm i huset! Jeg ta'r tyven!“ Og derpå pudsede hun lyset. I samme øjeblik slog mistanken ned i den unge kones sind, hun talte med sin mand derom, og de blev enige om at lægge nøje mærke til damens færdsel. Det blev snart klart for dem, at hun brugte flere penge, end hendes små indtægter kunne bære. Og da de opdagede, at hun listede sig til at få fat i fuldmægtigens nøgler, var sagen klar. Men da politiet kom for at hente hende, havde hun hængt sig i sin stue.

Dette rystede drengene stærkt. De fik hele historien fra Marianne i køkkenet. Og da pigen med megen indignation fortalte, at hun havde snydt politiet og var død som en selvmorderske, spurgte Helge: „Skal hun nu begravnes?“

„Begraves! Tror du sådan en gemen tyvetøs skal have en ordentlig begravelse. Hun skal puttes ned i jorden i hjørnet af kirkegården mellem affaldsdyngerne! Det er godt nok til hende!“

Helge stormede op i spisestuen og råbte henrykt: „Hun skal ikke begravnes! Hun skal puttes ned i et hjørne af kirkegården mellem affaldsdyngerne! Det er godt nok til hende!“

Men hans moder svarede ham alvorligt: „Du må ikke sige noget ondt

Elisabeth Hostrup

om hende! Hun var et stakkels, ulykkeligt menneske. Og hun var god imod jer.“

Drengen standsede brat. Det var et helt nyt synspunkt. Han blev stille og havde en uklar følelse af, at han havde noget at skamme sig over. Så listede han ned i køkkenet igen.

„Mor siger, at hun var et stakkels, ulykkeligt menneske!“ kom det forsigtigt.

„Nå, skal vi også til at ynke hende?“ udbrød pigen forarget. „Sådan en forbryderske.“

„Men hun gav os nu mange ting“, sagde Helge undskyldende.

„Ja vist! Når man har gjort noget galt, så gir man noget til præsten. Så skal det være godt. Og kan man ikke komme til

at give ham noget, så gir man det bare til hans unger!“

Hun var meget harmfuld og klirrede stærkt med nogle tallerkener, hun vaskede af. Lidt efter føjede hun til: „Men det bliver hun nu ikke retskaffen af.“

Drengen grundede over den modsætning imellem de to autoriteter. Så forelagde han spørgsmålet for sin kloge bror.

„Hvem tror du har ret?“ spurgte han.

„Det har mor!“ faldt svaret med stor bestemthed. „Mor har altid ret!“

Om aftenen hørte de deres far fortælle til moderen, at han havde regnet sammen, hvad alt det legetøj, damen havde givet dem, havde kostet, og nu havde han været nede hos fuldmægtigen og betalt det til kassen. I begyndelsen ville manden ikke tage imod det, og han erklærede, at det kunne ikke paahvile præsten at betale for hendes tyverier. Men deres fader havde fastholdt sit krav og næsten tvunget ham til at tage imod pengene.

Fru Hostrup tog ofte om søndagen begge sine drenge med i kirken. Det havde hun begyndt med så tidligt, så de næppe huskede, når de havde været der første gang.

En søndag morgen gik de til kirke. Deres fader gik foran i ornat ved siden af deres moder. Han talte kun lidt, men gik fordybet i sine tanker, og hun forstyrrede ham ikke.

Et stykke bagefter kom de to drenge.

„Har du lagt mærke til, at mor synger anderledes end alle de andre?“ spurgte Arne.

„Synger hun bedre?“

„Det ved jeg ikke, men hun synger anderledes“, sagde han. „De andre synger, hvad der staar i salmebogen. Men hun synger, som om hun talte til Vorherre.“

Helge havde aldrig tænkt på det før, men nu syntes han, at det havde han altid vidst.

Han havde tit siddet i den lyse kirke og set op imod den mærkelige altertavle. Det var vanskeligt at finde ud af, hvad den forestillede. Men da han spurgte sin broder om det, svarede han, at han skulle hellere prøve at høre efter, hvad deres fader sagde.

Og nu var der kommet noget nyt til. Det var moderens sang. Det var sandt, at hun sang, som om det var hendes egne ord, og der var en, hun sang dem til. Det sænkede sig i hans sind, og han glemte det aldrig. Hver gang han senere sad ved siden af hende, vidste han det, at hun havde sin egen måde at synge salmerne på. Når han mange år efter tænkte derpå, forstod han, at hans moders salmesang var et personligt vidnesbyrd.

Hendes hjerte var med i hver linie, hun sang, og kunne det ikke det, tav hun stille. Hun forandrede endog på teksten, hvor hun trængte til et mere rammende udtryk, og hun brød sig ikke om, at de nærmest siddende vendte sig og så på hende. Hun sang ikke i den kendte nadversalme:

Verden tænker, det er tant,
hjertet føler, det er sandt.
men: Hjertet ved, at det er sandt.

Og hun sang ikke, som der stod i salmebogen i julesalmen:

Du, som har skabt og styrer alt.
men: Du, er den store, som mægter alt.

Og når så drengen så op på faderen, der stod på prædikestolen inderligt opfyldt af, hvad han bar frem, så forstod han ikke ordene bedre end før. Men barnets uudviklede sind gennemlystes af en udstråling af livet i forældrene selv. Det optog det i sig og genspejlede det, som himlens stjerner spejler sig i en fladbundet vandpyt. Sådanne indtryk formedes i den ældre broders dybere og langt mere forstående sind til en personlig overbevisning.

Bagefter gudstjenesten måtte Helge ned og betro sig til Marianne i køkkenet.

„Synes du ikke, at moder synger godt?“ spurgte han.

„Å, hun sidder jo der og skråler op, så folk vender sig og ser på hende.“

Selv sang pigen, som det sømmede sig med uhørlig røst, så hendes nærmeste sidemænd skulle have ondt ved at høre en lyd deraf.

Drengen forelagde spørgsmålet for sin kloge broder.

„Å, det forstår Marianne sig ikke på“, svarede han afvisende.

Juleaften

Det var den sidste juleaften i treserne. Endelig var det store øjeblik kommet, som børnene havde set i møde med stadig voksende længsel i hele den lange, mørke tid, der gik forud. Forventningen havde helt bemægtiget sig dem, da deres moder otte dage før jul fik julekassen frem og sad og klippede røde og hvide roser og nelliker og hvide liljer til deres juletræ. Og juleaftensdag havde længslen ligget som et tungt tryk over dem, og timerne sneg sig afsted med utrolig langsomhed. Det var umuligt for dem at beskæftige sig med noget som helst, det var, som tankerne var sat i fængsel eller gået i stå i forventning. Og de tog i deres stivnede længsel det spørgsmål op til diskussion, hvad der var længst, enten hele året fra juledag til lillejuleaften eller juleaftensdag alene. De talte kun lidt og legede slet ikke, sad bare stille og ventede, ventede. Inde i den store spisestue ved siden af gik moderen og pyntede juletræet. Engang imellem kom faderen ind og hjalp lidt. Han havde ellers travlt den dag.

Børnene prøvede at tænke på, hvor vidt de nu kunne være kommen

med udsmykningen af træet, om de var færdige med de langstrakte net med en valnød i, der skulle tynge grene ud til siden, og om de var begyndt at sætte lys på eller blomster. Lille Gerda mente, at hun kunne høre noget rasleguld, men Arne afviste det: „Det hænger de jo først på til allersidst!“ sagde han med sagskundskab.

Der stod et taffelur på skrivebordet i dagligstuen, hvor de opholdt sig. Arne kendte klokken. Efter en lang tavshed spurgte Helge: „Hvad er klokken?“ „Fem minutter over elleve!“ var svaret. Han ventede nu en lang tid, for han turde ikke spørge alt for tit. Det syntes hans bror ikke om. Endelig efter en rum tids forløb, da han måtte tænke, at hans sidste spørgsmål nu kunne være glemt, dristede han sig atter frem: „Hvad er klokken?“ spurgte han. Hans kloge ældre bror så på uret. „Ti minutter over elleve!“ svarede han.

Men om dagen sneg sig aldrig så langsomt afsted, så fik den dog ende engang. Da Marianne kom og dækkede frokostbordet, følte de, at nu skete der da noget. Den stillestående tid var endelig kommen lidt i gang igen. Men den gik atter i stå, og den stod og stod og ville ikke komme af pletten. Dog endelig kom da deres moder og sagde, at nu skulle de i kirke. Drengene stormede ud og fik frakkerne på. Og snart sad de i kirken hver på sin side af deres mor. Der var halvmørkt; der var kun lys på alteret. Ellers blev der næsten ikke tændt lys. Men de kunne jo alle julesalmerne udenad; dem havde de kunnet, syntes de, så længe de havde kunnet tale.

Det var dejligt, at tiden var kommen i gang igen, selv om det endnu var noget langsomt. Den marcherede dog. Nu sad de hjemme ved middagsbordet med risengrød og gaasesteg. Det var jo et festmåltid, selvom børnene måske havde syntes lige så godt om øllebrød og pandekager. De følte, at endelig var julen ved at fylde hjemmet med al sin herlighed.

De sad i mørke. Den blanke messing-petroleumslampe var nu slukket. Det holdt de stærkt på som en skik, der ikke måtte brydes, for julelysene strålede allerstærkest for øjne, der var gjort følsomme i mørket. Mor og far var inde ved juletræet og havde begyndt at tænde lysene. Børnene så det voksende lysskær i dørsprækken og kendte allerede julelugten af brændte grankviste. Så kom far ind ad en omvej, døren til julestuen måtte ikke åbnes endnu, og så satte han sig imellem dem og sang med sin kønne stemme: „Julen har englelyd!“ Og børnene sang

med, så godt de kunne. Især den ældste dreng. Forældrene sagde, at han var musikalsk.

Døren gik op, og et lyshav strømmede dem i møde fra hundrede julelys. De huskede godt juletræet fra i fjor, men dette her var meget skønnere. Det syntes de hvert år. Der var ikke tvivl om, at det var det dejligste juletræ i hele verden.

De tog hinanden i hænderne allesammen. Selv den lille treårige broder, Aage, stolprede med i kæden. Der var kokkepigen og stuepigen og en fattig nabokone med sine smådreng. Det var en stor kreds, der rigelig nåede omkring det omfangsrige træ. Og nu satte kredsen sig i bevægelse. Far sang for, og de stemmede alle i: „Et barn er født i Betlehem!“ Børnene kunne alle versene. Helge foragedes dybt, da han midt under sangen så, at den lille Aage forsøgte at dreje sig om for at stirre på gavebordet. Han så deri et udslag af verdsligt sindelag.

Da sangen var forbi, omfavnede far og mor hinanden og kyssede børnene, og alle ønskede hinanden glædelig jul. Og nu var tiden først inde til at se på gaverne.

Børnene gav sig da helt hen i øjeblikkets glæde. De beundrede deres gaver og så uden misundelse på, hvad deres søskende havde fået. Deres moder vidste altid, hvad de netop ønskede sig. Hun valgte foræringerne med megen omtanke. Der var gaver til dem alle. Og der blev tilsyneladende ingen forskel gjort på de børn, der var gæster, og hjemmets egne børn. Nogle af de fremmede gemte de gaver, de havde fået, endnu da de selv var gråhårede familiefædre, medens husets børn sled deres julegaver op i deres lege.

Nu sang de flere julesalmer, medens lysene langsomt bændte ned. Og børnene stormede rundt om træet og halvt råbte, halvt sang: „Det dejlige store juletræ! Det dejlige store juletræ!“

Deres fader sad stille og smilede ad deres støjende glæde.

Da de fleste af lysene var slukkede, og træet kastede skygger ud til flere sider, stod de to drenge og så på de sidste, blafrende flammer. Pludselig spurgte Arne: „Hvad for en julesalme holder du mest af?“

Helge svarede uden betænkning: „Et barn er født i Betlehem!“ Det var jo den, de sang, når de gik om juletræet.

„Det gør jeg ikke“, svarede Arne. „Jeg holder mest af „I denne søde juletid“. Og allermest af det vers, hvor der står:

Og knuste hjerter føler bedst,
hvad denne store frydefest
for glæde har at bringe.“

Helge sagde ikke noget. Han forstod det heller ikke. Men han huskede det. Og meget senere måtte han spørge sig selv, om en niårs dreng virkelig kunne ane dybden i det. Han måtte absolut forkaste den tanke, at hans broder efterplaprede, hvad han havde hørt voksne sige; han var mærkelig oprindelig og ægte, og han dannede alle sine meninger selv. Han syntes at være helt fri for forfængelighed og praleri, og han havde ganske sikkert aldrig forsøgt at pynte sig selv med lånte fjer.

Det var svært at gå i seng juleaften. Men deres moder, der var så omsorgsfuld og forstående overfor sine børn, var ganske ubøjelig, når det gjaldt en udstedt ordre. Der var ikke tanke om at tigge sig blot fem minutter til.

De mindste tog deres legetøj med i sengen. De to store vidste godt, at det havde man ingen fornøjelse af, når man sov. Desuden listede deres moder det fra dem, når de først var faldet i søvn; for de lå kun dårligt med sengen opfyldt af ubekvemme og kantede ting.

Julemorgen var de oppe i den første grå morgendæmring. De fik koldt bad — det fik de forresten hver morgen, for deres moder havde sine bestemte sundhedsprincipper, og dertil hørte koldt vand og frisk luft. De skulle ud hver dag, hvordan vejret så var, ikke klædes for varmt; det ansås for usundt, og navnlig aldrig bruge halstørklæde; for halsen skulle hærdes imod forkølelse.

Der lå for dem en egen stemning over julemorgen. De var usædvanlig stille og tavse, inden de skulle i kirke med forældrene.

Og julemorgens gudstjeneste var for dem anderledes end nogen anden helligdags. Det følte allerede, medens de gik til kirken, og kirkeklokkerne tonede ud over byen. Da syntes drengene, at der var noget mere jublende over klokkeklangen end nogensinde ellers.

„Kan du høre, hvad de siger?“ spurgte Arne. „De siger: Det er juledag! Det er juledag! Og så skifter det: „Nu er det jul! Nu er det jul! Det er juledag!“

Helge kunne nu selv høre det: „Klokkerne ved, at det er jul“, sagde han.

De trådte ind ad kirkedøren, og orgelet brusede med festlig klang.

„Det ved tonerne også!“ tænkte han; men han turde ikke sige det højt, for man måtte ikke tale i kirken.

Salmerne havde endnu større fylde end juleaften. Der var også mange flere mennesker, og det var ikke blot moderen, der sang ud af sit hjerte, de andre havde begyndt at lære lidt af hende, syntes han. De er allesammen glade, fordi det er jul, tænkte han. Selv sang han af fuld hals. Men pigen fra køkkenet sad på hans venstre side, og hun tog ham i armen og hviskede: „Hvad ligner det at sidde og skråle sådan op.“ Hans broder var jo musikalsk, det havde han så tit hørt. Og han vidste jo også, at det havde noget med sang at gøre. Og nu hørte han efter ham. Han kunne synge lige ud af salmebogen ligesom de voksne. Det kunne han ikke selv, for han kunne ikke læse så hurtigt. Men det gjorde ikke så meget, for han kunne jo salmerne udenad næsten allesammen.

Arne sagde bagefter, at han sang hen i vejret. Han havde sunget: „Sorg er til klage vendt!“, og det var meget galt. Det var jo netop modsat, at sorgen var vendt til glæde. Men han havde haft en fornemmelse af, at sorg og klage passede sammen. Nu slog det ham, at der skulle være mening i det, han sang. Men at finde den mening var slet ikke så let.

Da de gik ud af kirken, hilste alle folk så venligt på hinanden. I almindelighed lagde de jo aldeles ikke mærke til sådan et par småfyre. Men i dag kom et par gamle koner hen og tog drengene i hånden og smilede til dem og ønskede dem glædelig jul.

Da Helge hjemme kaldte dem nogle gamle koner, lo hans mor ad ham og fortalte, at det var to unge piger på et par og tyve år. Men det var virkelig ikke så let at se. Han så kun skellet mellem børn og voksne. Og det var dårligt nok, at han så det.

De havde nogle år en søn af pastor Møller og fru Jutta Bojsen Møller i huset. Han hed Aage Møller, gik i skole på latinskolen i Hillerød og til konfirmationsforberedelse hos Hostrup. Helge kunne ikke se, at der var nogen forskel i alder på ham og deres huslærer, men syntes, de kunne være kammerater. De to havde fået fat på en velocipede, som de øvede sig på i haven. Det var en af de ældste aner, som vort næsten uundværlige befordringsmiddel, cyklen, har. Den var en søn af løbehjulet, som man satte i fart med benene på jorden, og den havde pedaler på forhjulet. Dens søn var den skinnende bicycle med kuglelejer og gummiringe og bygget af stål. Bicycleen med det store hjul foran

og det lille hoppende bagefter var en fortræffelig maskine, let at træde og let at styre. Men den var vanskelig i modvind, fordi man sad så højt. Det var som at sejle med topsejl alene uden undersejl i stiv kuling. Velocipeden var altså vor cykles bedstefader. Det var den, der kaldtes Væltepeter, og aldeles ikke den høje bicycle, som det nu almindelig antages. Navnet fik den ved en fordanskning af velocipede, ligesom markedets karrusel kaldtes „køreselv“. Den havde to lige store hjul af træ med jernringe omkring som lidt spinklere vognhjul, og den raslede som en tom høstvogn på stenbroen. Man sad over det bageste hjul med armene strakt langt frem til styret og med høje knæ; for man trådte fremad.

Der skulle endnu gå en halv snes år, før bicyklen viste sig på vore veje.

De to sportsmænd nåede dog ikke noget stort mesterskab på den tunge og klodsede maskine. De hjalp skiftevis hinanden op, og så vrikkede og svingede de en halv snes alen frem, før de væltede. Da en af dem engang nåede en halv omgang omkring græsplænen, råbte drengene hurra og var overbeviste om, at det var en fremragende præstation. De fik også selv lov til at prøve den mærkelige vogn, men de kunne ikke nå styret med hænderne, og deres ben strittede uden at kunne række pedalerne. Der gik en mand på hver side og holdt køretøjet oppe.

Men at man havde siddet på sådan et apparat, var vel nok en oplevelse, som man havde grund til at være stolt af.

„Når jeg bliver stor, så vil jeg have sådan en, og så kører jeg lige ud til stranden hver dag!“ forsikrede Helge.

„Å, det kan du såmænd ikke“, svarede Arne. „Du vælter, før du kommer ud af byen.“

Nej, for jeg vil køre så hurtigt, så jeg slet ikke kan få tid til at vælte“, påstod han.

„Så kører du nok i grøften“, lød svaret.

„Nej, jeg kører lige ud ad vejen som en pil!“

„Du praler altid af de bedrifter, som du bare tænker dig, at du kan udføre“, sagde den ældste. Han talte ganske roligt uden nogen uvilje, blot som han konstaterede et faktum.

Helge kunne ikke finde på noget svar. Han indså måske, at broderen havde ret.

Huslæreren havde virkelig gjort alvor af det og var rejst til Amerika, og de fik en ny lærer. Han var meget bleg med mørkt hår og skæg, og nogle ældre damer sagde, at han var skøn som Baldur. Helge kunne ikke lade være at tænke derpå, medens han ti gange i træk måtte sidde og prente i sin skrivebog med kantede bogstaver:

Bort svandt med Balder
asers guldalder.

Når den unge seminarist havde taget sig en ganske let plads som huslærer for nogle små børn, var det vel, fordi han ikke tålte ret meget. Han var meget svag. Der fortæltes, at han engang var blevet så frygtelig mishandlet af en tyr, at han aldrig forvandt det siden. Det var måske det, der havde ført ham ind på seminariet.

Der var anbragt en klokkestreng over hans seng, for at han kunne kalde hjælp til om natten. Han fik ind imellem pludselige og voldsomme sygdomsanfald, hvor han syntes, som han skulle dø, og der hviskedes om, at blot han i søvne vendte sig om i sengen på den gale side, kunne disse frygtelige anfald komme. Så ringede klokken måske midt om natten, og der måtte hurtigst muligt gå bud efter lægen.

Imellem anfaldene var han livlig og snaksom med interesser for en mængde ligegyldige ting. Han gjorde bekendtskaber i byen og vidste meget bedre, hvad der taltes om, end de gjorde det i præstegården.

Han optrådte også som deklamator i mindre kredse, og børnene morede sig meget over en deklamation, der begyndte sådan:

O, gis! O, gis! O, gis!
O, gis jæ haje penge.

Når han var rask, var han vistnok en ret flink lærer. Han var venlig mod børnene. Men de var lidt tilbageholdende overfor ham. Han ville gerne trænge lidt længere ind i deres verden, end de syntes om.

Han havde en meget blid gymnastik med dem, hvor de gik rundt om spisestuebordet med en stok bag på ryggen under albuerne. Og så sang de en fædrelandssang til. Bagefter skulle de ligge ned så lange de var på gulvtæppet i dagligstuen.

Helge skulle da være den døde Rolf Krake og Arne Bjarke, der lå ved hans hoved, medens den yngre fik tildelt rollen som Hjalte, der

lå ved hans fødder. Helge var vant til at vælge selv, hvad hans fantasi skulle lege med, og han var utilfreds med fordelingen.

„Jamen Bjarke var den stærkeste!“ indvendte han.

„Din bror er jo også større end du! Nu skal du være Hjalte!“

„Så vil jeg hellere være Viggo!“

„Han var jo slet ikke med! Læg dig nu ned og vær Hjalte!“

Helge lystrede. Men der var ikke gnist af illusion deri. Han fandt det bare fjollet.

Efter jul faldt der megen sne, og Aage Møller lavede en stor snehule til drengene.

„Det er Robinsons hule“, sagde Arne.

„Så vil jeg være Robinson“, udbød Helge.

„Du vil altid være hovedpersonen“, svarede broderen. „For resten var Robinson da slet ikke saa udmærket. Han var jo bare rendt sin vej, fordi han ikke gad bestille noget. Og at han slap i land på en øde ø, det var da bare et held!“

„Jamen, han lavede selv sin bue og sine pile, og han rådede over hele øen!“

„Du må hellere sige, at han var indespærret på øen og gik og ønskede bare at komme hjem igen.“

Det var, som Arne bestandig trak eventyrtøjet af sin yngre bror, hver gang han ville pynte sig med det.

„Så vil jeg være en isbjørn“, sagde han forknytt og kravlede ind i hulen.

„Jeg vil også være en isbjørn“, sagde Arne godmodigt og krøb ind til ham.

Der lå de inde i hulen ved hinandens side, og Helge følte det som et lykkeligt kammeratskab. Han tog imod sin broders opdragelse og bøjede sig for hans kritik. Der var aldrig et ondt ord imellem dem, til trods for at han selv var hidsig og forfængelig.

Mod slutningen af vinteren blev Arne mere alvorlig og eftertænksom, og han deltog sjældnere i sin broders lege. Han sad helst stille og tegnede forskellige dyr. Nu tegnede han også to isbjørne, den ene lang og tynd og den anden lille og tyk.

En dag tegnede han den største af bjørnene udstrakt på jorden, medens den mindre stod og snusede til den.

„Det er jægeren, der har skudt den“, sagde han. „Nu står den anden og kan slet ikke forstå, at den har mistet sin kammerat.“

Da tøjejret kom pludseligt og stærkt, var begge drengene ude i haven og stod og så på, hvordan deres snehule sank ned i sig selv. Loftet var styrtet ind i den, og væggene stod tynde med skarpe takker.

„Kan du huske historien om snemanden?“ spurgte Arne. „Og lænkehunden, der sagde: „Væk“. Nu er vores bjørnehule også snart væk.“

For Helge var det, som eventyret med et fik liv. Og han kunne aldrig siden læse det, uden at billedet af de to smådrengene foran den synkende snehule trådte frem for hans tanke.

Også kakkelovnen kom med i hans fantasi.

Da de siden kom ind i den store spisestue, satte han sig på gulvet og så på ovnen. De brændte aldrig kul, kun bølgebrænde og tørv, og brændet knitrede lystigt i ovnen, og den lyste ligesom i eventyret med et rødt øje.

Da det havde være rigtig koldt den vinter, havde frosten nogle morgener dækket vinduesruderne med hvide blomster. Da havde de varmet enestskillinger paa kakkelovnen og lavet kighuller med dem i rudernes isblade. Undertiden var det også lykkedes dem at få en hel afstøbning i isen af billedet paa skillingen.

Hans broder satte sig ved siden af ham på gulvet.

„Ved du, hvad det er at have en fremtid?“ spurgte han alvorlig.

„Nej!“ svarede Helge. „Hvad er det?“

Han forsøgte ikke på at forklare det, men fortsatte: „Sommetider tror jeg slet ikke, at jeg har nogen fremtid!“

Han så dybsindig og gammelklog ud, som han sad der og stirrede på ovnens lysende øje.

„Har jeg heller ikke nogen fremtid?“ spurgte Helge. Der var noget mystisk betagende ved det ord, som han ikke forstod og ikke forbandt nogen tanke med.

„Jo, det kan godt være!“ svarede Arne. „Det ved jeg ikke. Men jeg tror ikke, at jeg har nogen.“

„Hvorfor tror du ikke det?“

„Jeg ved ikke. Det er sådan sommetider.“ Han sad og så på ilden. Men så rystede han det af sig. Han rejste sig pludselig op.

„Nu vil jeg være snemanden, der er forelsket i kakkelovnen! Så kan du være lænkehunden!“

Helge var straks med, han lod sig villig binde med en seilgarns-snor til et stoleben, og nu gik han så ganske op i sin rolle, at da hans lille søster uforsigtig kom den snærende køter for nær, bed han hende i benet.

Det var ubehageligt at bide i den tykke uldstrømpe, det var, som man fik munden fuld af hår. Og han bed godt til. Søsteren protesterede kraftigt, og da moderen trak strømpen af hende, fandt hun mærker af alle hans tænder i hendes ben. Han fik en alvorlig irttesættelse. Det tog glansen af legen, og han kravlede miskendt ind i sit hundehus under stolen. Han havde jo kun gjort sin hundepligt.

Legen varede kun kort. Den var egentlig kun en situation, og der var ingen udvikling i den. Snart sad Arne igen og tegnede. Han så træt ud, og deres moder sagde med bekymret stemme, at han skrantede.

Få dage efter lå han i sengen, han var syg.

Børnenes senge blev flyttet ind i spisestuen, og kokkepigen var hos dem og sørgede for dem. I sovekammeret var den syge Arne og forældrene.

Engang var døren kommen til at stå åben et øjeblik, og Helge listede sig hen til den og så længselsfuldt ind til broderen, der lå derinde. Men så kom moderen og lukkede døren.

De sagde, at han havde gastrisk feber. Og der kom to læger og så til ham.

En dag blev børnene flyttet fra spisestuen til faderens studereværelse i den fjerneste ende af huset. Der blev deres senge stillet op. Og konfirmandstuen blev deres opholdsstue.

Der var kommen en doktor fra København, og idet han var trådt hen

Arne Hostrup

f. 29. juni 1860 - d. 1. april 1870.

til den syge dreng, havde han udbrudt: „Hvad er det da for læger, De har? Kan de ikke se, at barnet ligger i en høj tyfus!“

Nu kom ikke engang deres fader og moder ind til dem mere. De kom kun på verandaen udenfor hovedøren, og deres moder kyssede dem udenpå ruden, og børnene kyssede igen på dens inderside.

Så oprandt den dag, som Helge aldrig skulle glemme.

Han mærkede det, fra han vågnede, som der var noget besynderligt, hemmelighedsfuldt i luften. Ellers plejede kokkepigen og stuepigen at tale med hinanden, medens en af dem hjalp den lille, treårige Aage tøjjet på. Undertiden skændte hun også på ham, når han ikke stod stille. Men i dag blev der ikke sagt et ord.

De havde stået henne ved hovedøren og talt hviskende med hinanden. Nu gjorde de deres arbejde i fuldstændig tavshed, og ingen af dem åbnede munden.

Denne mærkelige stilhed lå som et tryk over morgenen, og Helge tænkte på, om der var noget, de var vrede over.

Stilheden blev kun brudt et øjeblik, da kokkepigen spurgte ham: „Ville du blive bedrøvet, hvis din broder døde?“

Han svarede ikke derpå. Han fattede måske knap spørgsmålet rigtigt. Det var bare så mærkeligt, at hun spurgte sådan.

Da gik døren op, og forældrene stod for dem. Børnene standsede som forstenede, da de så dem. Deres moder græd meget stærkt. Faderen stod lidt tilbage mere behersket og stilfærdig, men tårerne løb ham ustandselig ned ad kinderne.

Da fortalte hun dem med dybt bevæget stemme, at deres broder var død.

Det var måske ikke egentlig sorg, der greb børnene og fik dem til at græde med, deres tanker stod stille overfor dette. Det var snarere forfærdelse over forældrenes sorg. Det var ikke forståelse af, at de havde mistet ham, de alle holdt så meget af, og at de aldrig skulle se ham mere, det var snarere en følelse af, at verden var gået i stå, at der var sket en ufattelig ulykke.

Først mange år efter erkendte Helge, der nu var bleven den ældste, hvad han havde tabt; en ven, en hjælper, en vejviser, som hans vankelmødige sind så hårdt havde trængt til.

Kadrejere

Pastor Hostrup havde nu et lille sommerhus ude ved stranden i Espergærde. Den ret store have gik lige ned til vandet og afsluttedes af et lille dige med tætstående pæle ved strandbredden. Haven var tæt beplantet med små træer og lave buske, der i mange år stod med tyndt løv og kæmpede en hård kamp for at få næring af det magre sand, de skulle skyde rødder i. Men de sejrede tilsidst, og de små tynde ris blev til store smukke træer. Men først da de havde stået der en halv snes år, begyndte de rigtig at vokse. I den store græsplæne groede marehalm.

Egnens folk rystede på hovedet af de ufornuftige mennesker, der ville lave have på en strandbred. „Præsten er måske nok klog på himlen“, sagde de, „men jorden forstår han sig nu inte på!“

Der stod i haven et lysthus bygget op af stolper med lange lister henover. Til disse tremmer skulle nogle elmetræer bindes op, men i mange år kravlede de nede ved jorden. Dog nåede de omsider at strække deres grene henover taget. Dette lysthus var meget rummeligt, og om det store, firkantede bord kunne der sidde et stort selskab. Det blev da også anvendt som en sommerspisestue, hvor familien på skønne varme julidage samlede til måltiderne. Og på de enkelte søndage, hvor faderen havde ferie, holdt de en festmiddag med lammesteg og jordbær eller moderens højt ansete rødgrød.

Hostrup var ikke bundet så stærkt mere. Der var flyttet en gammel præst, der havde taget sin afsked, til Hillerød. Han var rask og arbejdsdygtig endnu og ville gerne tages lidt i brug. Og han tog nu og da en sommergudstjeneste eller forretninger på en hverdag.

Børnene, der tilbragte så godt som hele sommeren her ved stranden, kom til at elske det sted over alt i verden, og hvad de ellers på udflugter og skovture kunne se af smukt, syntes de ikke kunne måle sig med skønheden her. Det blev for dem deres egentlige hjem, som de i den lange vintertid i præstegården drømte om og længtes efter.

Der var på den tid kun et par familier, der om sommeren gæstede fiskerlejet. Det lå hen i sin uberørthed med lave stråtekkede huse og små pyntelige haver med lyseblå lavendelhække og gule morgenfruer.

Præstefamilien havde intet at gøre med de få andre sommergæster. I

Hillerød havde Helge fået sig et par jævnaldrende venner. Herude havde han ingen. Men det føltes næppe som et savn. Dagen havde nok at bringe i selve friluftslivet. Og noget af det bedste var, at de havde en båd. En lille let og dog rummelig egetræs jolle. Men den roede han ud til de forankrede skibe, og ofte lå mandskabet over rælingen og snakkede med ham. De bad ham tit om at skaffe dem aviser; det var lige meget, om det var gamle blade, og han opdagede snart, at han kunne gøre dem en glæde, når han tog en bunke gamle aviser med og fordelte dem imellem forskellige skibe. Hjemme undrede de sig over, at alle de gamle blade forsvandt, så man knap kunne finde et stykke avispapir til at pakke ind i; men han sagde ikke noget. Han havde strengt påbud om kun at holde sig tæt til kysten, når han roede ud; men den ordre var det umuligt at lyde.

Mangen aften var hele familien med; han sad da og roede. Undertiden sang de i den stille sommernat den ene sang efter den anden, og hans fader satte anden stemme til. De tog også på lange roture langs kysten, og han roede dem frem og tilbage til Helsingør, der lå ret langt borte.

Udfra fiskerlejet var der store, ubebyggede strandstrækninger. Ved vasen, hvor de større fiskerbåde kunne ligge, var der en stejlebakke, hvor nu og da en fisker rensede og tørrede de ophængte flyndergarn. I almindelighed stod kun de nøgne stejler der som skilt. De meldte, at her var et rigtigt fiskerleje. „Siden dampskibene er kommet og laver al det spektakel, så er fiskene gået deres vej“, sagde en gammel, vejrbitd fisker på sit syngende mål. Og så føjede han til: „De ka' inte li' al den plasken og rumstering og huggen i søen!“

„Ja, i gamle dage,“ sagde en anden, „da var der meget mere vand i sundet end som nu. Men vandet render! Det render ud!“ forklarede han med dybsindig mine.

Man var endnu kun så småt begyndt at spekulere på at skaffe sig en ekstra indtægt ved at udleje sine bedste stuer til sommergæster. Efterspørgslen var ikke stor. Og de ældre betragtede det nærmest som en latterlighed, at folk ville ligge på landet for at gå i vandet.

„Som om man inte kunne få vand nok over sig“, sagde den gamle fisker. Hans ture på søen havde ofte været våde nok, og det fandt han ikke videre behageligt. „Men københavnerne er jo tossede!“ fastslog han som en urokkelig kendsgerning. Og de få landligere regnedes alle for

københavnere, selvom de havde hjemme i en lille provinsby som Hille-rød.

Ved siden af præstens sommerhjem lå et lille fiskerhus af lignende størrelse og udseende. Det var stråttækt og let bygget af halvbrændte sten. Her boede en enke, der så meget gammel ud i Helges øjne, men dog næppe var synderlig over midten af halvtredserne. Hun havde tre voksne sønner og en datter, der var en pur ung pige på en seksten—sytten år og undertiden hjalp til i huset hos præstens. Hun viste børnene megen venlighed. Når de henimod midten af juni flyttede ud på landet, kom hun og forærede hver af dem en blomstrende balsamine, som hun havde drevet op i potte til dem. Hun hed Sofie, og hendes moder, der hed madam Jensen, kaldtes af børnene for nemheds skyld Sofiemor.

Pigens ældste broder hed Jens Jensen, men kaldtes almindeligt Jens *Jens* med stødtone i det sidste Jens. Hans far, der var død for en del år siden, havde også hedt Jens *Jens!* Lejets ældre beboere kaldte da i regelen sønnen for Jens *Jens* Jens med stødtone og eftertryk på det midterste Jens. Han var stor og sværlemmet med en noget ludende holdning og slentrende gang, og selvfølgelig var han som den ældste familiens myndige overhoved. Den yngre broder hed Jørgen Jensen, men kaldtes Jens *Jens'* Jørgen. Han var veg og eftergivende og godmodig og kun stor overfor sin yngste bror.

Den yngste, der kun var et par år ældre end søsteren, var endnu knap rigtig udvokset. Han var lige så høj som de andre, men smal over skuldrene og ranglet; han havde en dårlig holdning, var duknakket og havde lemmedaskeragtige bevægelser. Det var let at se, at han ingen-somhelst kommando havde. Han havde kun at lystre og tie, når familiechefen befalede. Iøvrigt var han meget lys med hvide øjenvipper og et begyndende tyndt, gult, tottet skæg. De havde alle vandblå øjne og var brunede sømænd.

Den yngste var kun en lille dreng, da faderen druknede i den svære efterårsstorm. Og da han begyndte at gøre sig gældende i lejet, var hans moder enke. Han blev da bestandig kaldet Maren *Jens* Jacob.

Pigen var ogsaa lys og blåøjet og efter drengenes mening temmelig smuk; men hun skæmmedes af en meget fregnet hud. Hun fortalte, at hun godt kendte et middel derimod. Der var en klog kone, der havde rådet hende til at gnide sig i ansigtet med en rigtig stor, sort, fed og

slimet skovsnegl. Hun havde også prøvet, men det var så ækelt, at hun kun lige havde fået begyndt. Og hun pegede på en plet i panden, hvor hun havde anbragt sneglen, og der var ganske vist ingen fregner på denne bestemt afgrænsede plet.

Hun fortalte tit om sine brødre, særlig om den ældste, som hun var meget stolt af, og om deres store båd, der var den bedste sejler i hele lejet. Når hendes ældste bror sad ved roret, så kunne han sejle udenom hver eneste båd imellem Helsingør og København.

Helge var en flink svømmer. Hans far havde allerede erklæret ham for frisvømmer, da han var otte år gammel. Og han spurgte da: „Er dine brødre også gode til at svømme?“ Pigen svarede halv forarget over et så tosset spørgsmål: „De kan virkelig ikke svømme! Vi går da aldrig i vandet her!“ Hun sagde det, som hun ville sige: „Vi er da ikke så tossede!“

Men Helge lod sig ikke slå af marken. „Jeg synes nu, de skulle lære at svømme!“ mente han. „Hvis de nu kuldsejlede — —!“

Men pigen afviste ham kraftigt. Hvad forstand havde sådan en knægt på det. „De vil ikke lære det!“ erklærede hun bestemt. „Så skulle de jo bare ligge og pines meget længere i vandet!“ Lidt efter føjede hun til: „Men du kan være rolig! Min bror Jens kuldsejler ikke!“ Hun slog med nakken.

Helge var en smule fortrydelig over hendes vigtighed. „Tordenskjold kunne nu alligevel svømme!“ sagde han med stille værdighed.

Men hans beundring for hendes kække brødre skød snart al uvilje til side. Der stod eventyrglans om disse tapre søens sønner. Men han måtte tilstå for sig selv, at han sjælden så dem bestille noget. Meget ofte lå en af dem i marehalmen og snuede den halve dag, og når en anden kom ud af huset, så han altid ud, som han havde sovet. Eller de sad og hang i timevis på bænken med den lille sovsede sømandspibe i mundvigen. Nede ved deres egen lille primitive vase lå den blåmalede jolle. Men de havde jo også den store båd, som de engang imellem gik på langtur med. Der var ingen stejler, og man så dem ikke stå som andre fiskere og daske på et rødspættegarn. Det var ham en gåde, hvad de egentlig bestilte.

En dag, da de havde været ude i længere tid, besluttede han at søge det spørgsmål besvaret, hvad de i grunden tog sig til. Han gik over til den gamle kone. Sofie sad med sit sytøj, og moderen spandt på sin rok.

Så spurgte han den unge pige: „Hvor fisker dine brødre egentlig henne?“

Hun så hastigt hen på ham. Så svarede hun lidt uvilligt: „De er ikke Fiskere!“

„Hvad er de da?“ spurgte han.

„De er kadrejere“, svarede hun mut.

„Ja, hvad er det for noget?“ Han havde aldrig hørt det ord før.

Men nu brast hendes tålmodighed.

„Å, dit tosehoved! Ved du ikke engang det?“

Hun vendte sig til den gamle kone.

„Vil du tænke dig, mor, præstens dreng ved ikke engang, hvad kadrejere er!“

Moderen standsede rokken og så på ham. Så sagde hun undskyldende og lidt beklagende: „Ja, han er nu ikke klogere!“ Og et øjeblik efter: „Han er jo kun et barn!“ Så tog hun øjnene til sig og satte rokken i gang igen.

„Det har jeg da vidst, fra jeg var en lille tøs!“ udbød Sofie.

„Ja, sådan et barn har jo ingenting hørt og ingenting set“, kom det henne fra rokken.

Dette var krænkende. Han var vant til at behandles med agtelse, fordi han var præstesøn. Og nu blev han hånet som et uvidende fæ.

Han rejste sig og gik ud af stuen uden at værdige dem et svar.

Sofie kom ud efter ham.

„Du må ikke være vred på mig“, sagde hun angerfuldt.

Han ænsede hende ikke.

„Jeg beder dig om forladelse“, sagde hun med gråd i stemmen. „Jeg tænkte ikke på at fornærme dig!“

Han hørte aldeles ikke, hvad hun sagde. Hun var luft for ham.

„Jeg er forfærdelig ked af, at du er vred på mig!“ Hun stillede sig i vejen for ham; men han så lige igennem hende, og hun veg bedrøvet til side.

Der boede et stykke derfra to naboer, der var dødelige fjender. Den ene lod aldrig nogen lejlighed gå fra sig til at bagtale den anden, og det syntes at være krydderiet på deres tilværelse at chikanere hinanden det mest mulige. Når Helge kom til den ene af dem, fik han gerne en lang beretning om alle de lumpenheder, den anden havde begået.

Nu gik han til den ene af dem. Han var brøndgraver og kunne vise vand med en pilekvist. Desuden var han tøffelmager; han lavede tøffelbunde og slog overlæder på med ståltråd i kanten.

Han sad i sit værkstedsskur og var ved at sætte tænder i en rive.

Drengen så en tid på ham. Så spurgte han: „Hvad er det egentlig at kadreje?“

Kadreje! Det er jo det, som de snart lever af allesammen her. Her er næsten ikke en reel fisker tilbage. Bare nogle gamle bedstefarer, der går og sludrer om, at fisken er væk! Det er nok ikke så meget fiskene, der er væk! Det er snarere fiskerne. Når de kan tjene mere ved at kadreje. Men det er nu ikke andet end de bare kæltringstreger!“

„Jamen, hvad er det da, de gør?“ spurgte drengen.

„Hvad de gør! Hvad de gør! Ingenting! På en måde er det jo ingenting, sådan! For de sælger til skibene.

„Det er der da ikke noget galt i.“

„Nej, det er der ikke noget galt i. Men der er det gale i det, at de smuglere. For hvad sælger de for? Penge? Å nej, det er nok ikke så farlig mange penge, de får. Hvad får de da? Varer? Ja, måske det er varer, de får. Det skulle vel ikke være varer af skibets ladning, som rederiet har ejendomsret til. Og de skulle vel ikke gå hen og sælge varerne på land og bedrage kongen og fædrelandet. Hvad tror du? Jeg behøvede måske bare at fortælle det, jeg ved, så kom de til at tjene kongen, hver evige en. Han derovre“ — han gjorde et tegn med hovedet imod naboen — „han har også tjent kongen — ærligt og redeligt i tre år!“

„Har han været soldat?“ spurgte drengen.

„Ja, vist, han har været soldat, men han har nok ikke haft blanke knapper at pudse! Og heller ikke sabel og gevær! Nej, han var nok ikke slet så fin i tøjet. Hans uniform, den var nok en lille smule mere nødvendig. Han har været i tugt-, rasp- og forbedringshuset i tre år. Men ikke mine ord igen!“

„Hvad havde han da gjort?“

„Gjort? Han havde ingenting gjort! Han fandt en ende tovværk, og så lagde han jo ikke mærke til, at der hang et får ved!“

„Men ved kadrejerne, at de får betaling i noget, som de ikke har lov til at tage?“

„Nej, bevares! De er jo pæne folk. De ved det naturligvis slet ikke.

Han derinde, han vidste jo heller ikke, at der hang et får ved den smule reb. Ikke før han havde solgt fåret, og politiet kom efter ham. Men vidste de inde på toldkammeret, hvad der går for sig herude, så kom mange pæne mænd i tugthuset. Men ikke mine ord igen! Du kan tro, jeg har set det, som de gerne ville give mig hundrede rigsdaler for at tie stille med. Her kommer de hjem i nattens mulm og mørke, når alle ordentlige folk ligger og sover i deres senge!“

„Men må de da ikke det?“

„Jo, vær så artig! Men hvad kommer de hjem med? Det er sagen. Hvad kommer de hjem med?“

„Det ved jeg ikke“, sagde drengen.

„Men jeg ved det! Det gør jeg! Jeg ved det! Og du kunne måske også få det at købe henne hos købmanden og give mange penge for det, kadrejerne havde bragt hjem.“

„Så er købmanden jo ikke bedre end de andre“, erklærede drengen bestemt.

„Købmanden, han kan inte gøre ved det. Han kan jo ikke vide, hvor de får det fra. Men jeg ved det. Og mig gavner det inte. Jeg kunne godt fortælle en køn historie om dem allesammen, men jeg skal nok holde min mund!“

Han grinede i skægget over de kønne historier, han sad inde med, mens han ufortrødent arbejdede videre.

Helge gik ud på vejen; men lidt efter var han inde hos naboen. Han havde i sin ungdom faret til søs, men havde så en række år haft en mindre gård. Nu havde han solgt den og levede af renterne af en lille kapital.

Nogle gange om ugen kørte han rundt med en lille vogn og solgte pottemagervarer. Han havde en mager, udslidt hest, der så usøel og underernæret ud. „Det betaler sig bedst at slide dem nær!“ sagde han, når han piskede på sin elendige krikke. Og den satte sig i småt luntende trav og forlangte ikke at puste lidt i skridtgang uden på de stejleste bakker. Den havde kun et øje, og det var stygt at se, hvordan fluerne plagede det stakkels trækdyr i det blinde øje.

Selv var han en tyk, jovial mand, velvillig imod alle undtagen naboen og saa den stakkels forslidte hest.

Drengen fremstillede sig for ham.

„Hvad er Kadrejerne for nogle?“ spurgte han.

„Det er handelsfolk!“ sagde manden og så på ham. „Sådan en slags købmænd på havet! Hvad skulle de ellers være?“

Helge tænkte, at han måske snarere fik hans mening at vide, når han fortalte lidt af, hvad han havde hørt.

„Der var en mand, der sagde, at de var smuglere“, begyndte han forsigtigt.

„Nå var der det? Det var vel den mand, der bor her ved siden af? Men han skal nu tage sig lidt i agt. De er da ti gange mere ærlige end som han. For han er en kæltring, det er nu min mening. I fjor sommer, da vi havde den svære sydost, da gik badehuset i land. Det kan du nok huske? Og broen med!“

„Ja, vi var i vandet en halv time før!“

„Først gik jo forsiden af bassinet. Det var kunstigt nok at se, hvordan pælene under huset blev mere og mere skæve, til sidst stod det kun på tre ben. Og så sank det lige så stille ned i bølgerne. Og der lå det lidt; så lukkede det sig op ligesom en blomst.“ Han gjorde en bevægelse med hænderne til siderne. „Væggene sank ned hver til sin side, lige så nydeligt. Men det gik jo ikke i land på et sted altsammen. Nej, det lagde sig langs stranden lige op til bækken!“

„Ja, jeg stod selv og så på det!“

„Ja vel; men ved du, hvad han gjorde, ham derinde? Han sprang afsted langs strandbredden og slæbte brædder op til sig selv. Ja, det gjorde han. „Jeg kan inte vide, at det er fra badehuset!“ sagde han. „Det er standingsgods!“ Det sagde han. Strandingsgods! Ja, det var rart strandingsgods! Om min hat blæste i vandet, så kunne han også fiske den op og sige, at det var strandingsgods. Han fik samlet en ordentlig stabel brædder sammen. Ja, han var endogså så fræk, så han tog badehustrappen med. Det var en pæn gammel kahytstrappe. Men han fik det dog ikke altsammen! Der ude i badehuset der var et nydeligt stykke. Det var et spejl med mahogniramme og skuffe under. Det stod på en hyld. Og jeg tænkte: Det er synd og skam, om det skulle blive skamferet i strandkanten. Så så jeg noget komme sejlene, der kunne ligne efter det. Og så tænkte jeg: „Det skal han ikke få fingre i, den tyveknægt!“ Ja, så rendte jeg lige ud i vandet med alle klæderne på, bølgerne de slog mig op ad maven! Men jeg fik da fat i det. Og det fejlede ingenting, ikke det mindste. Der la' såmænd en kam i skuffen

Ja, nu står det og pynter i mit og madammens sovekammer. Det er det fineste stykke, vi har. Så der blev han narret!“

„Kan man ikke være kadrejer uden at gøre noget ulovligt?“ spurgte Helge.

„Jeg er ligeglad med ulovligt eller ikke ulovligt. De er storartede folk, det siger jeg. For ikke mere end otte dage siden var toldkrydseren efter en af dem. Jeg siger ikke hvem. Han ville jo bare inspicere. Men tak, de skulle inte have noget af at inspicere. Og toldereren var dem så nær på livet, så han skød dem en kugle gennem storsejlet. Men se, om de ikke rendte fra ham. De smuttede bagom skibene ligesom en mis. Der lå mange hundrede skibe for anker den dag. De lå jo og ventede på den rigtige vind, for den var jo i nordvest. Det var for resten en lille halv storm. Og toldereren var jo efter dem, ligesom høgen efter en due. Men han måtte pænt vende om. Det måtte han. Han rendte jo efter dem i stik øst. Men hvabehar! Det var nu bare inte deres vej. Da han var kommen klar af skibene, så han natyrligvis, at de var stukket af pokker i vold i syd til vest. Ja, det er rigtige sømænd, det er det, de er!“

Drengen gik hjem fyldt af beundring for disse samtidens vikinger og tillige ikke så lidt stolt af sin viden.

Hjemme i haven mødte han sin to år yngre søster.

„Tror du, folk driver noget videre fiskeri her?“ spurgte han overlegent. Han var jo nu sagkyndig, og hun var jo ganske uvidende.

„Det ved jeg ikke“, svarede hun uskyldigt.

„Nej du, de er kadrejere! Ved du, hvad det er?“

Det vidste hun naturligvis ikke.

„Dit tosehoved! Ved du ikke engang det?“ Der var oprejsning i at lade hånsordet gå videre. „De handler med skibene, forstår du. De sejler ude i den stiveste kuling med topsejl oppe, så søen spiller over skvætbordet!“

Hans søster så dybt imponeret på ham.

„Sommetider er toldkrydseren efter dem, og så skyder han dem en kugle gennem storsejlet!“

„Har du set det?“ spurgte hun med foldede hænder.

„Nå ja, sådan set det har jeg måske ikke; men jeg tror nok, jeg hørte knaldet!“

Næste formiddag traf han Sofie igen. Hun var nu blevet så umådelig indsmigrende efter det lille mellemværende, de havde haft.

„I nat kommer mine brødre hjem!“ betroede hun ham som en dyb hemmelighed.

„Hvad tid kommer de?“ spurgte han med værdighed.

„De skriver sådan ved to—tretiden“, hviskede hun. „Jakob kommer i aften. Han spadserer fra København.“

„Hvad har de fået?“ spurgte Helge.

„Det ved jeg ikke. De har gjort gode forretninger med en engelsk fuldrigger! Paa vej til Stettin eller en anden østersøhavn.“

„Hvor kommer den fra?“

„Jeg tror fra Lissabon eller Spanien!“ sagde hun og tilføjede indtrængende: „Men du kan jo nok vide, at hvis du siger et ord til nogen om det, kan du gøre os alle ulykkelige!“

„Det kunne da aldrig falde mig ind at bringe jer i forlegenhed!“ sagde han højmodigt.

Hun så på ham venligt og smilende. „Tak“, sagde hun. „Du må heller ikke sige til mine brødre, at jeg har fortalt det. For så vil der ligge et hus!“

„Jeg skal aldrig åbne min mund om det!“ sagde han i stolt følelse af sin magt.

„Jeg ved, at du holder, hvad du lover!“ sagde hun.

Helge besluttede at belure kadrejerne, når de i nattens mulm og mørke kom hjem. Ingen skulle vide noget om det, og han måtte skjule sig godt for ikke at forråde sin veninde, der havde vist ham fortrolighed.

Han gik i seng som sædvanlig klokken halvti, men han var fast bestemt på at vågne ved midnatstide.

Han og hans to søskende lå i et lille værelse ved siden af forældrenes sovekammer. Og døren plejede at stå på klem. Den måtte han først have lukket.

Det var helt mørkt, da han vågnede. Han listede hen til døren, som han havde lukket, da han gik i seng. Nu stod den halvåben. Bare nu låsen ikke ville pibe, når han lukkede den. Han havde smurt den i aftes med noget fedt, der stod i køkkenet.

Det lykkedes, og han begyndte at klæde sig på så lydløst som muligt. Men da han med skoene i hånden listede sig over gulvet til køkkendøren, lød det fra søsterens seng: „Er du ved at stå op?“

„Jeg skal bare hente noget i køkkenet“, hviskede han sagte og smuttede ud.

Han trak skoene på, mens han sad på trappen ude i entreen, låsede yderdøren op og listede ud på tærerne. Det var let at se at finde vej. Himmelen var lys i nord, og han tænkte, at klokken måtte være henved et.

Han listede ned til stranden. Så langt han kunne, gik han i græsplænen, for at hans fodtrin ikke skulle høres, og han slap velbeholden ned til strandbredden. Der var ikke ret megen vind. „En laber kuling eller lette blaf!“ tænkte han. Sundet lå mørkt for ham, der var ingen måne oppe, og det fik kun sit lys fra det svage skær i nord. Vandspejlet vuggede langsomt og dovent, som om det sov, og dets småbitte bølger rislede mod strandbredden, som om de snakkede i søvne.

Det var koldt, og han begyndte at gå frem og tilbage, mens han stadig spejdede ud over søen og lyttede til enhver lyd. Men natten var tom og lang, utrolig lang. Det var ham, som den stod stille, og der var ingen bevægelse i tiden. Det var dumt af ham, at han ikke havde listet sig ind i dagligstuen og set, hvad klokken var. Men han havde været så bange for at blive opdaget og kostet i seng igen, så han kun havde haft tanke for at slippe ud. Han sad på en bænk og så ud i mørket, der lå over søen. Men fastere og fastere blev hans blik bundet til blinkfyret på Hveen. Han vidste, at når han talte til tyve, så det lige udfyldte mellemrummet imellem to blink, så havde han talt sekunderne, tre blink var et minut, et hundrede og firsindstyve blink var en time. Han ville tælle blinkene, men så blev han søvrig og var lige ved at falde i søvn. Hvorfor gik tiden så langsomt om natten? Hvorfor var det ikke ligesom om dagen? Mon han havde siddet her en time? Eller en halv time? Han havde kun fået talt til syv og tyve blink. Hvormange mon der havde været siden?

Han ville prøve, hvor lang tid det tog at gå langs diget fra det ene haveskel til det andet. Han skønnede, at han tog syv skridt i fire sekunder, når han gik rask. Der var halvfjerdsindstyve skridt fra skel til skel, det var fyrretyve sekunder, og det skulle altså passe med to blink fra fyret. Når han gik vejen halvfemsindstyve gange i nøjagtig samme takt, så var der gået en time.

Han begyndte at vandre. — Een gang !— To gange! — Tre gange! — Fire gange! — Der var langt til halvfems. — Fem gange! Flyttede lyset sig slet ikke fra nord? — Seks gange! — Var der ikke en lyd at høre fra søen? — Syv gange!

Sådan blev han ved. Da han havde nået de tyve gange, syntes han, at han havde gået der hele natten. Og da han havde talt femogtyve, havde han mest af alt lyst til at sætte sig ned og hvile sig. Men nu var det blevet en ærressag at gå hele den lange vandring til ende. Han gik og gik, og mens han gik, drømte han, at han skulle vandre rundt omkring hele jorden, og han kunne aldrig få dag, for han blev ved at gå foran dagen. — Mod vest! — Mod vest! — Mod vest! Over vandene og over landene. Han skrævede fra bølge til bølge. Mod vest! — Mod vest! — Mod vest! Dagen kunne aldrig, aldrig, aldrig nå ham, for han gik med den i ryggen. Gik! Gik! Gik! Vandrede! Vandrede! Vandrede!

Og endelig — endelig — endelig stod han der. Halvfems!

Var det ikke blevet lidt lysere, og strakte skæret sig ikke lidt længere mod nordøst? Var det ikke, som lyset havde flyttet sig og nu voksede frem i kimningen? Og det var ikke så blegt som før, begyndte det ikke at få et lille rødt skær?

Han listede sig op til nabohuset. Der brændte lys i et vindue. Så ventede de dem snart hjem.

Da han atter stod ved bænken og stirrede mod syd, hørte han fjerne åreslag ude fra søen. Bare de ikke kunne se ham, når han gik hen til skjulestedet, nu det var begyndt at lysne. Han kravlede derhen gennem marehalmen, der var våd af natteduggen. Og nu skimtede han et stort sort sejl, og en åre slog taktfast til tollene i styrbords lønning.

Båden var stærkt lastet, den kunne slet ikke gå ind til den korte vase, men lagde til ved det yderste af badehusbroen, og den unge naboerske kom ned, fuldt påklædt, med en tændt lygte i hånden; men manden ved roret vrissede til hende med rå stemme: „Sluk lanternen, dumme tøs! Skal vi måske signalere, at vi er kommen hjem?“

„Sidst ville du selv have lanternen tændt“, bemærkede hun stille.

„Sludder!“ snærrede han. Et øjeblik efter råbte han med høj stemme: „Er den djævel, Jakob, ikke kommen op endnu?“

„Jo, nu kommer han med vognen!“ svarede søsteren.

„Har han sanset at få bud til købmanden efter vognen?“ råbte han igen.

„Ja, ja! Nu kommer han jo med den!“

„Den forbandede drivert! Snue kan han! Det er sgu det eneste, han kan!“

„Råb dog ikke sådan op! Du vågner jo hele lejet“, sagde pigen misbilligende.

„Hold kæft, tøs!“ skrålede han.

„Nu er han fuld igen!“ sagde hun, ikke højere end at drengen akkurat kunne høre det.

„Nu er Jakob her med trækvognen fra købmanden!“ sagde hun lidt efter.

„Hvad er det, du står og skræpper op om?“ råbte han. I det samme fik han øje på sin yngste broder. „Nå vognen“, sagde han. „Kan I så røre neglene. I kan sgu ikke stå her og lumre den af. Kan I nu se, I skrupper jer, I djævl! Toldsvederen skal nok komme og snuse til os, når han har fået gnedet søvnet af øjnene!“ Det var mærkeligt, så hæs og ubehagelig hans stemme lød. Drengen havde eller altid set ham venlig og gemytlig.

Båden lå dybt i vandet, og i midten lå der en stor bunke, der i afstand lignede en høstak. — Det kunne for resten også godt ligne halv optrævlet tovværk.

„Hvad har I så fået denne gang?“ spurgte den unge pige sin næstældste broder.

„Fine ting“! svarede Jørgen. „Kaptajnen var en riæl mand. Og hvad han ikke var, det var folkene. Der var ingen smalle steder. Vi fik lov at tage lige alt det, vi kunne slæbe.“

„Kunne i to skvadderhoveder ikke holde jeres kæft“, brølede den ældste broder. „Nu må i rubbe jer. Det er snart dag, kan I vel se!“

Alt det gamle tovværk var lagt i en bunke på broen, og den ældste af brødrene stod og langede tunge kasser op, som de to andre slæbte hen i vognen.

„Den kan ikke bære mere“, sagde Jørgen. „Fjedrene slår helt sammen!“

„Hvad er det også for en elendig vogn, den torsk har hentet!“ larmede den ældste igen.

„Det er den, vi altid bruger“, svarede Jakob blidt. „Købmanden har ikke andet end som den samme!“

„Så afsted som lyn og torden“, kommanderede Jens Jens. „Afsted med jeg begge to! Og gennem skoven, forstår I? Gennem skoven! Vi skal ikke have noget af at skramle på landevejen og vågne kontrolløren, mens han ligger i sin uskyldige søvn! Og forstår I, tilbage her inden

solen er kommen en halv tomme højere. Ellers skaj jeg komme efter jer, så I måtte ønske, I før sad i hullet!“

Det så ud, som brødrene smilede lidt til hinanden, medens de tog fat på vognen og trak den op imod huset.

Den ældste vendte sig til søsteren.

„De kommer sgu ikke tilbage med vognen! Det blir for lyst. Det andet får vi nok ikke afsted, før det blir mørkt igen. Lad os lempe det ind i præstens have under de tætteste buske. Der er ingen, der ser efter det der!“

Drengen mærkede, at blodet steg ham til hovedet, og han tænkte et øjeblik på at bryde ud af sit skjul og nedlægge en bestemt protest imod, at der blev gjort en sådan brug af haven.

Men så kom han i tanker om, at han derved var afskåret fra enhver mulighed for at få mere at vide. Og desuden var det et forræderi mod den unge pige, der havde betroet ham den store hemmelighed, som han havde lovet ikke at røbe. Hvordan skulle han forklare, at han sad her og belurede dem uden at bringe hende i forlegenhed. For resten var han også noget bange for, hvad den fulde mand kunne finde på.

„Å sikke nogle tossestreger!“ udrød Sofie. „Hvad skulle vi bryde ind i fremmede folks haver for. Kontrolløren kommer jo aldrig før langt hen på morgningen. Kom nu op og få en slat varm kaffe. Det, der er til bage, det løber jo da ikke fra os!“

Han mumlede noget, som drengen ikke kunne høre, men han kravlede dog op på broen og slentrede bagefter hende op imod huset.

For drengen var det, som hele glansen var gået af kadrejeriet. I stedet for en rask søhelt havde her stået en rå og drukken smugler.

Mens han sad og ventede, faldt han i søvn. Han kunne i søvne høre skridt, der gik tæt forbi ham, og han ville vågne, men kunne ikke.

Da han endelig fik øjnene op, var det lys morgen. Der var stille ved broen, og tovværksbunken lå i bunden af båden igen, men nu syntes den næppe halv så stor. Der var ikke et menneske i nærheden. Han frøs og var øm i ryggen af en gren, han havde siddet op imod.

Han krøb ud af busken og listede op mod huset igen. Lyset var slukket i nabohuset; der var de allerede gået i seng.

Han sneg sig ind gennem yderdøren og låsede den efter sig. Han tog skoene af, og med dem i hånden listede han sig igennem køkkenet. Da han kom ind i værelset, hvor børnene sov og begyndte at klæde sig af,

vågnede hans søster og spurgte: „Fandt du så det i køkkenet?“ Det der for ham havde været den længste nat, han nogensinde havde oplevet, var for hende som få minutter.

Han vågnede ved, at hans søster og hans lille knap seksårige bror stod og hoppede ved hans seng. Han plejede altid at være først oppe, og han betragtede det som en ærefuld forpligtelse, der påhvilede den ældste. Nu stod de der og hoverede over, at han sov endnu.

Pigen kom ind fra køkkenet. „Nå, din syvsover, har du snart fået sovet ud?“ spurgte hun med lidt hån i stemmen. Han følte sig krænket og trak tavs i klæderne.

Da han siden kom ned i haven, så han, at der stod to mænd ude på broen ved båden. Det var den ældste bror, der allerede var på benene igen, og så en mand med guldtræsset kasket.

Drengen gik hen ad strandbredden og satte sig lige ved badebroen. Der var ingen af dem, der lagde mærke til ham. Det så atter ud som en høstak, det der lå i båden, men den var rigtignok svundet ordentlig ind.

Manden med den guldtræssede stod og stak i den med sin stok.

„Der stikker vel ikke noget under?“ spurgte han.

„Nå, om der er toldpligtige sager?“ sagde sømanden. „Nej, vi skal ikke have noget af at komme i forlegenhed for den slags. Jeg siger altid til mine brødre: Skulle nogen stikke os noget ud, som skal fortoldes, så kender vi vejen til kontrolløren. Men kontrolløren kan jo selv se efter. Det er ikke andet end gammelt tovværk allsammen.“

Manden stod endnu og stak i det med stokken. „Det er ikke meget værd“, sagde han.

„Nej, der sagde kontrolløren et sandt ord. Det er en sløj fortjeneste. Men et par skilling får vi da altid for det hos rebslageren.“

„Må jeg kigge lidt ind i Deres udhus?“ spurgte embedsmanden.

„Ja, hvis kontrolløren vil gøre os den ære. Men jeg må bede undskyldte, at der ikke er videre rent. For når man skal hente sit brød på søen, så får man jo ikke så megen tid til at spule dæk hjemme. Og fruentimmer, de er jo fruentimmer!“

De gik op imod huset.

Helge følte sig utilpas, som han havde følt sig utilpas, da han sad og lyttede i busken. Det var jo nok en rask bestilling at lege tagfat med toldkrydserne, men så skulle man være sin gerning bekendt.

Havde kadrejerer sagt til toldmanden: „Værsgod! Se selv efter, om

De kan finde noget!“ og stået der med rank ryg og set ham lige i øjnene, så havde han opført sig, så han kunne være det bekendt. Men han stod der og løj for ham som en lumpen tyveknægt. Han måtte gerne være en smugler, men han skulle være en ærlig smugler.

Helge gik langsomt op i haven. Han begyndte at gennemsege buskadserne. Og under de tætteste, små buske i læbæltet ud mod skellet fandt han, hvad han søgte. Der var vist nok til et vognlæs til.

Han kom ikke mere over til nabofamilien. Den hemmelighed, han rugede over, havde gjort det så vanskeligt. Han kom en dag pludselig til at tænke på kong Midas hårskeer, der ikke fik ro i sin sjæl, før han havde gravet et hul i jorden og hvisket ned i det: „Midas har æselører.“ Han fik lyst til at prøve det selv. Han havde jo en lille have, som han passede højst uregelmæssigt. Nu gravede han med sin lille spade et dybt hul i den, og så lagde han sig på maven og sagde ned i det: „De er smuglere! De er smuglere!“ Så fyldte han hullet og plantede en fløjlsblomst over det. Når vinden tog i dens blade, skulle den hviske: „De er smuglere“. Men opgaven var den for stor; den gik ud.

Det var dumt at de kadrejere ikke kunne svømme. En rigtig sømand skulle da også kunne svømme i det vand, han sejlede tyndt. Han havde da selv allerede haft gavn af, at han kunne svømme. For et par år siden skulle de ud på en skovtur til Gurre slots ruiner. De havde slået sig sammen med en familie Mørk, som de kendte, og som et par uger havde lejet sig ind et sted i nærheden. Lige forinden de skulle køre, var han i vandet med sin mor og søster. Dengang gik han endnu i vandet med kvindfolkene. Nu gik han, når det var muligt, i vandet med sin far.

Det var meget højvande, og de små bølger slikkede lige op til broens brædder. Han havde fået sit stadstøj på i badehuset, en rød- og sort-tribet bluse. Og nu skulle han skynde sig at løbe ind, for vognen var måske allerede kommen. Han blev lukket ud af badehusdøren, og så rendte han. Men få skridt fra badehuset løb han uforsigtig for langt til siden, og der lå han i vandet. Der var ikke tale om, at han kunne nå bunden; men hvad gjorde det, han kunne jo svømme. Han svømmede ind, til han fik fast bund under fødderne. En lille pige, der skulle med på turen, havde været forfærdet vidne til hans vandgang. Hun kom deltagende hen til ham, og han gav den ønskede forklaring, og imens lagde han fortroligt sin pjaskvåde arm om hendes hals, så vandet drev ned af hendes hvide, nystrøgne kjole.

I badehuset havde de intet hørt, og nu måtte han finde sig i at blive klædt helt om og være med i sin gamle plettede bluse. Dog generede det ham ikke synderligt. Dengang så lidt som senere betød klæderne noget videre for ham.

Et årstid efter var den samme lille pige i besøg, og nu var det hendes tur til at falde i vandet. De stod ude ved badehuset og hoppede ved rækværket. Pludselig smuttede hun under det og ned i vandet. Den dag var det lavt, og hun stod på bunden og strakte hænderne op på broen. Men hun hylede jammerligt. Der var et helt selskab inde på land, og en af dem råbte til Helge: „Red hende! Red hende!“ Han lagde sig på knæ og tog fat om hendes håndled for at trække hende op; men det kunne han ikke; så holdt han fast på hende, så hun i alt fald ikke kunne vade i land. En af de tykkeste og ubevægeligste matroner havde forpustet givet sig på vej ud ad broen. Omsider nåede hun pustende og stønende derud og trak det hylende barn op af vandet. Da drengen kom ind til land, sagde pigens moder til ham overstrømmende: „Jeg må da takke mit barns redningsmand!“ Han tog imod det med grinende ansigt.

Han fik for resten også en sommer brug for sin svømmefærdighed. Han stod sammen med sin lille bror Aage ude ved enden af den store vase, hvor der var en tre—fire alen vand. De var roet dertil, og han holdt bådens fangeline i hånden, medens de så på vandet, der i søndenstrøm men med små hvirvler gled forbi. Pludselig slap tovenden ud af hans hånd, og jollen drev rask afsted.

„Nå-å!“ sagde Aage. „Hvad vil du nu gøre?“

„Det skal jeg vise dig!“ svarede han. I næste øjeblik lå han i vandet og svømmede efter båden. Han fik straks fat i den og bugserede den noget mere møjsommeligt tilbage til broen igen.

Han måtte ro våd hjem, men det vakte ingen videre opsigt. Overhovedet var det ikke ualmindeligt, at en af ungerne faldt i ballen.

De havde en dag slæbt de lange bænke fra teltet ned til stranden og lavet en hel anselig bro ud i vandet af dem. Helge prøvede den først og vandrede på de noget vakleворne bænke ud til enden. Nu skulle Gerda prøve balancegangen. Hun nåede ogsaa lykkeligt ud; men da hun kom lidt for langt ud på spidsen af den yderste bænk, begyndte den at vippe. Hun udstødte tre krigshyl og faldt derefter på maven i vandet.

De var nu nået hen til slutningen af august. Og vandet begyndte at se mere efterårsagtigt ud. Man fik også mere indtryk af et fiskerleje nu, da åluserne skulle sættes ud.

Det var en dag med stiv fralandsvind. Sundet lå stille i læ af land; men det var let at se, at der stod temmelig høj sø længere ude. Briserne strøg indefra land som mørke skyer, der i stor hast jog ud over vand-spejlet.

Der lå atter mange skibe for anker og ventede på gunstig vind for at stå ud i Kattegat. Der var også enkelte sejlbåde ude. De krængede stærkt og nogle af dem bar store sejl.

Tøffelmageren kom rokkende. Han var skrutrygget, og nu og da så han med sine små, klare øjne ud over søen.

„Kan du se, nu er katten ude igen!“ sagde han og pegede ud efter en kraftig sejlbåd, der strøg afsted langt udenfor bundgarnshovedet. Drengen så på den; det var altså toldkrydseren.

„Hvem er han nu efter?“ spurgte han.

„Ja, det er ikke godt at se. Det er jo ikke sagt, at han har fået øje på musen endnu. Men han lister jo foran hullet. Og det er jo da også rigtigt musevejr. Jo, stop lidt, den båd der, den er nu da ikke her fra lejet.“ Han pegede på en båd, der lå stærkt på siden.

„Hvordan kan man se, at den ikke er herfra?“ spurgte drengen.

„Jo, den ser ud, som om det kunne være en Skovshoved-båd! Eller også en svensker fra Landskrona eller der omkring!“

„Hvad ser man det på?“

„Jo, se hvor den smider vandet efter sig! Den slæber ikke spor. De svenskere de bygger nogle nysselige både!“

I det samme for der ud foran toldkrydseren en hvid kugle af damp, der efterhånden opløstes.

„Så, nu skød han!“ råbte manden. „Ja, jeg tænkte det nok, det var den, han var efter.“

„Ramte han?“ spurgte drengen i stor spænding.

„Nej, det var kuns et varselsskud! Det betyder, at han skal rende op i vinden og vente på ham!“

„Men det gør han jo ikke.“

„Nej, han er da ikke så tosset. For han har jo ikke tom båd. Nej, han ser naturligvis at liste af. Jeg kan bare inte forstå, at han ikke viser det svenske flag. Så kunne tolderen gå hjem med en lang næse!“

„Han er måske slet ikke svensker!“

„Han kunne vise det alligevel. Det gør de så tit, når det kniber.

„Men skyder toldereren ikke igen?“ Helge anstrengte sine øjne for at følge enhver bevægelse af båden.

„Måske og måske ikke! Det kan jo også være, at han længes efter sin frokost og skal hjem og have en bid brød og en snaps. Men skyder han, så sætter han næste gang kuglen igennem storsejlet!“

„Hvis han så alligevel ikke standser —?“

„Det gør han begribeligvis ikke. Men så får han en kugle i skroget!“

„Synker han så?“ Drengen var kommen midt ind i et vidunderligt eventyr.

„Synker! Næ, så præcis træffer de jo inte. De vil jo da heller inte sende hele ladningen til bunds. Så bliver der jo ingenting at konfiskere.“

Det forstod drengen nok. „Men så fanger de ham heller ikke“, sagde han lettet.

„Nej, det er tossestreger, det hele! De skulle straks have givet ham en kugle gennem kasketten; men det tør de ikke!“

„Hvorfor tør de ikke?“

„Du kan jo nok tænke, at de inte kan skyde ham helt ihjel! For han skal jo i tugthuset!“

„Der kommer han ikke!“ sagde drengen med overbevisning. „Han løber fra dem!“

„Nej, der kommer han inte! Næ, det er sandt nok! Det var også for galt, om han inte skulle have lov til at bryde landets lov og ret. Det var jo synd for det pæne menneske!“

„Nu slap han ind imellem skibene!“ råbte drengen.

„Ih nej! Fanden se!“ for det ud af ham. Men så tog han sig pludselig idet. „Å, Vorherre bevares!“ klagende han undskyldende. Så gled han over det. „Ja, han strøg ind om den norske bark, den med møllen på, ser du! Ja, de er durkdrevne, det rakkerpak! Og se den anden! Ja, jeg tænkte det nok! Kan du se, nu vender han. Nu går han hjem og spiser frokost!“ Han gjorde et lille ophold. Så fortsatte han utilfreds: „Det er ikke andet end humbug altsammen. Der ligger de og saluterer til ingen verdens nytte. Og så mener de, at de har gjort deres pligt. Men på den facon er de ikke andet end hælere, det er, hvad de er, alle disse kongelige embedsmænd!“

Han spyttede foragteligt, så drev han utilfreds videre. Men da han havde gået et par skridt, vendte han sig: „Men ikke mine ord igen!“ sagde han.

Drengens beundring for kadrejernes raske færd vågnede til fornyet liv. De syntes ham en slags sørøvere, og der havde altid for hans fantasi stået glans om sørøveriet.

Han måtte op og prale for Gerda.

„Jeg har set toldereren“, sagde han. „Han var ude at forfølge kadrejerne. Du kan tro, det gik i en susende fart. Bådene lå fladt henad vandfladen!“

„Det var da ikke Sofies brødre?“ spurgte hun forfærdet.

„Nej, det var en båd fra Skovshoved eller muligvis Landskrona!“

„Kan du virkelig se det?“ Hun var meget imponeret.

„Du skulle have set, hvordan den smed vandet efter sig, den slæbte ikkø spor.“

Han gik over mod naboens. Der hang alle tre brødre på bænken med hænderne støttede på lårene og krogede rygge og med den uundværlige lille, sure pibe i munden.

Og så en af de første dage i september, netop som præstefamilien beredte sig til afrejsen, kom budskabet som et tordenslag, at begge sofies to ældste brødre var gået under og var druknede.

De havde været ude på kadrejeri igen på Københavns yderrev, og de havde fået forbindelse med en bark. De havde været om bord om aftenen, og båden var bleven lastet, så vandet kun stod nogle få tommer fra lønningen. Da de stødte fra, sad den ældste af brødrene ved roret. Han havde lige gjort storskødet fast og lagt roret i læ; men der var i øjeblikket ingen vind, og han syntes, broderen stod og kludrede med bådshagen. Han ville hen og tage den fra ham for at støde ordentlig fra. I samme øjeblik kom vinden færende, og båden, der lå stille, kastedes om, så vandet væltede ind. For søfolkene på skibet så det ud, som den rendte lige ind i en stor bølge og gik ned med det samme. Det var mørk nat, og der var ikke noget at se efter. De kaldte på kaptajnen, og han kom op og så ud over rælingen: „De er kaput!“ sagde han og gik ned igen.

Sådan fortaltes der. Helges fader var gået over til den gamle kone. Selv stod han ved hækken og stirrede langt over mod huset. Han tænkte på Sofie, der havde været så glad og stolt over sine store, stærke, tapre brødre. Han ville ønske, at han turde tale til hende, men han turde ikke. Der var noget her, han slet ikke magtede. Han kunne kun stå og se over imod huset. Han fik også et glimt af hende at se, men hun så ham ikke, og det var også det bedste. Han kunne alligevel ikke sige noget til hende. Da de næste sommer kom igen, var huset solgt til en kvaseskipper, og madam Jensen og hendes to børn var flyttet bort fra lejet.

Det var den sidste dag. Flyttevognen var læsset. Char-à-banc'en, der skulle køre dem til byen, holdt for døren. Helge gik ned i haven for at sige et sidste farvel til stranden. Det var atter højvande med fralandsvind. Der var nu sat en mængde åluser ud, og han så ud over de mange pæle og stænger, de var spændt ud imellem. Der lå igen mange forankrede skibe, og han så både, der sejlede med topsejl oppe. „Nye kadrejere“, tænkte han. „De gamle er druknede. Og når de, der sejler derude, også er druknede, så kommer der nye igen, nye både og nye mennesker!“

Den lille jolle havde han roet hen til bådebyggeren, og den lå allerede over loftsbjælkerne i hans værksted. Der skulle den ligge og vente hele den lange vinter og længes efter at komme i vandet igen.

Det var nok snarere ham, der skulle længes efter den og længes, længes efter stranden.

Han satte sig på hug lige ved vandkanten. Han ville endnu engang smage det salte vand. Han dyppede fingeren deri og stak den i munden. Så rejste han sig op. Han så op mod Hveen og den svenske kyst, så lod han blikket glide hen over det, kan kunne se af kysten, i nord og syd. I mere end tre fjerdingår skulle han ikke se det sted, som han følte sig overbevist om, var det skønneste i verden.

„Farvel! Farvel!“ sagde han.

Så gik han op til vognen, der ventede.

Klostermure

Familien sad om det runde fyrretræs spisebord. Og ilden buldrede i den gamle brændeovn. Kul brugte man ikke. Det hed sig, at den ikke alene sværtede lofterne, men at folk fik sorte lunger af at indånde støvet og osen. Så hellere holde sig til bølgebrænde og tørv, det risikerede man ikke noget ved, det vidste man da, hvad var. Og det buldrede og bragede i den gamle ovn, lyste ud af lufthullet i lågen eller strakte en lang tunge ud. Den halvmørke stue blev levende derved.

Lyset faldt sparsomt hen over bordet fra en lille petroleumshænge-lampe i loftet. Den havde kun en meget lille brænder med flad væge omtrent som lidt senere tiders køkken- eller entrelamper. Den oplyste da også kun bordet til husbehov og til nød familiekredsen omkring det. Stuens hjørner og kroge lå i halvmørke.

Det var familiens stadige opholdsstue; den og præstens værelse var de eneste opvarmede stuer i hele det store hus, og den var yderst tarveligt møbleret. Inde i den lidt mindre dagligstue, der kun sjældent brugtes, var der malerier på væggene og tæppe på gulvet. Her i spisestuen var der endnu på den tid ingen billeder, og der var selvfølgelig heller intet tæppe. Foruden bordet var der tolv rørstole og en mahognibuffet. Børnene, der var målstræbere, kaldte den skænken, ligesom de kaldte den store mahognikommode skuffekassen og fortepianoet inde i dagligstuen spillekassen.

Og så var der et hjørneskab; men der var ingen sofa eller lænestol. Der var et egetræsmalet panel, der vel nåede omtrent et par alen op fra gulvet, og på væggen var der tapetpapir klistret på lærred, der var spændt over nogle lister, saa der var et hulrum imellem tapetvæggen og muren. Og det var interessant. Ikke blot fordi man nu og da en vinteraften kunne høre musene rende derinde, men efterhånden som lærredet blev gammelt og som følge deraf skrøbeligt og mørt, kunne det lykkes børnene at bore et lille hul i tapetet med en spids pegefingert.

Spisestuen var ikke blot familiens samlingssted ved måltiderne, men børnenes legeplads, hvor de ofte støjede stærkt, og den var moderens arbejdsstue, hvor hun syede alt deres tøj og strikkede deres strømper. Og hun regnede altid rundeligt med deres evne til at vokse, så når et sæt tøj måtte kasseres på grund af alt for mange lapper, var det måske i størrelse endnu forud for deres alder.

Desuden tjente spisestuen, der var en halv snes alen på hver led, også til foredragssal, når der var møde i præstegården. Da stod dørene åbne for enhver, der havde lyst til at komme, og der blev talt og sunget og diskuteret. Kvinderne var der som i kirken i afgjort flertal, dog kom der også en del mænd, men kun undtagelsesvis en enkelt af de unge.

Nu sad moderen her ved bordet og læste op for sine børn. Og pigen fra køkkenet og stuepigen sad med deres håndarbejder og hørte til. Det var Dickens, de alle på den måde gjorde bekendtskab med.

Helge havde i begyndelsen været i opposition til disse oplæsninger. Han fandt, at man på den måde åd sig for langsomt igennem en tyk bog, og han plejede selv at sluge bøgerne i et ganske anderledes tempo. Han var vist ikke meget over otte år, da han begyndte at læse på egen hånd. Efter hans ældre broders død havde de fået en lærerinde, der kom og underviste ham og hans søster hver dag. Han var dårlig til at læse, hakkede i det og begik urimelige tankeløsheder. Hans fader sagde, at han læste som drengen, der stavede: D-ø, dø, r-e-n, Rendesten! Men så fik hans moder en idé, som lærerinden med lidt betænkelighed gik ind paa. De lagde den kedelige læsebog til side og gav ham i stedet Ingemanns „Erik Menveds barndom“. Og nu lærte han at læse i en hånd vending. Det var ikke som en færdighed, han tilegnede sig, snarere som bogen erobrede ham og nedbrød al modstand. De spændende oprin fangede hans fantasi, så der, uden at han selv anede det, kom en smule liv og fart over hans oplæsning.

Men det var ikke til at holde ud at vente fra dag til dag på fortsættelsen. Når lærerinden var gået, satte han sig til at læse videre. Så tabte ganske vist skoletimerne noget i interesse, når læsningen kun blev en langsom skridende repetition, men fritiden blev rig derved. Han læste ogsaa „Valdemar Sejr“ og „Kong Erik og de fredløse“, og han gik op i dem med liv og sjæl; men den festglans, der var over opdagelsen af en ny verden, kunne de andre bøger alligevel ikke få.

Dagen fyldtes for ham af den bog, han i øjeblikket sad midt i, og han tildelte sig selv i sin fantasi de aneligste helteroller. Han kunne undertiden komme ud i en lidt pinlig uvished, når valget stod imellem to lige udmærkede mænd, og han indså, at han kun kunne være en af dem.

Hans lærerinde syede ham af en gammel silkekjole en pragtfuld riddertrøje med blå borter og kantet med sølvbånd. Han fik en bred, hvid krave om halsen og en baret med sorte og blå puffer og en stor fjer af

hvidt silkepapir. Så kunne han gå rundt i stolt selvfølelse og være drost Peder Hessel. Dog var han ikke helt sikker på, om han ikke hellere ville være biskop Absalon. „Valdemar den Store og hans mænd“ havde det fortrin, at den var på vers, og dem kunne man lære udenad. Når man så gik og fremsagde dem for sig selv, så var det ikke en stillestående leg, hvor man bare var en udmærket mand, så blev det til et heltespil, og man levede selv midt i de store begivenheder.

En dag vovede han sig helt op i sin faders værelse, der lå i den anden ende af den lange bygning. Der måtte børnene ellers ikke komme, for det forstyrrede faderen i hans arbejde. Drengen gik med tunge og langsomme skridt igennem den langstrakte konfirmandstue og bankede på døren med så hård kno som muligt, for at faderen skulle tro, at det var en fremmed mand. Der lød indenfra et kort „Kom ind“, og da han åbnede døren, stod hans fader i tæt tobaksrøg og med pennen i hånden og så på den lille dreng med det fraværende blik, som om han slet ikke kendte ham. Pludselig gled der et stort smil over hans ansigt, og han spurgte: „Nå, hvad vil du så, min dreng?“ Helge bad med ydmyg stemme om at låne en bog. Faderen så et øjeblik prøvende på ham. Så gik han hen til de store bogreoler, der bredte sig i hans stue og nåede langt ud i konfirmandstuen, hvor de havde erobret den lange bagvæg. Her fandt han Oehlsenschlägers „Aladdin“ og gav drengen den. „Lad mig se, om du kan læse den?“ sagde han med et spørgende blik.

Helge sprang ind i spisestuen og kastede sig straks over den nye bog. Jo, den kunne han rigtignok læse. Han lærte sig den næsten helt udenad og spillede scener af den med sine søskende. Han var selvfølgelig selv Aladdin, og hans søster var Morgiane, og hun klarede sin rolle med barnlig troskyldighed. Den lille broder, der var en noget udisciplineret skuespiller, måtte være den imponerende lampens ånd.

I det klosterliv, han førte vinteren igennem, var det bøgerne, han læste, der optog hans sind og fyldte hans dag. Og han lod sig gerne beherske af en bog ad gangen. Når en ny kom, skød den sin forgænger ud. Han kunne godt læse den samme bog flere gange i træk og havde ondt ved at slippe den. Og han tog den ind i store portioner.

Men ved denne aftenoplæsning, som hans moder nu indførte, måtte han være en tålmodig tilhører, for han fik fortællingen ind kun i teskefulde. Det var både for lidt og for meget. Det var vanskeligt at læse en anden bog midt i en stor roman, der optog ens sind. Og det var rent

umulig at nøjes med nogle aftentimers højtlesning. Kunne man endda liste sig til at læse lidt videre om dagen; men det var helt udelukket, moderen gemte bogen.

Men det varede ikke længe, før oplæsningen erobrede ham ganske, og han opdagede, at den gav ham mere, end han selv alene kunne udvinde af den trykte bog.

Når faderen havde tid, kom han ind med om aftenen, og så skiftedes forældrene til at læse, og de gjorde det meget forskelligt. Ingen af dem havde spor af læsetone; men moderen læste med langt mere temperament, og hun gav sig stærkt hen i det, hun læste, som om hun selv gennemlevede det. Hun led med de ulykkelige, og hvor forfatteren afslørede en skurk, var hendes stemme fuld af retfærdig indignation; i de muntre scener var den lys og frimodig, og under tragiske optrin måtte hun kæmpe med sin egen bevægelse, mens børnene sad rundt om bordet og småtude.

Faderens læsning var meget nuanceret, men også meget mere stilfærdig. Det var, som han med forsæt dæmpede sin gengivelse af de skiftende stemninger, som om han ikke ville male, men kun skitsere, ikke udpensle, men kun antyde. Han forandrede kun lidet sin stemme, og dog stod personerne tegnede for tilhørerne med sikre streger. Det var vanskeligt for børnene at afgøre, hvem der gav det stærkeste indtryk af fortællingerne; den flammende harme, dybe sorg, stille selvfor nægtelse og opofrelse eller den kærlige omhu blev mest levende i hendes oplæsning; men karakteriseringen af personerne fandt langt fastere form i hans.

Sådan læste de i fællesskab Oliver Twist, Davil Copperfield, Nicolas Nickelby, Bleak House, Lille Dorrit, Dombey og Søn og Barnaby Rudge. Men især var det fortællingen om de to byer, der i lang tid fyldte Helges sind.

Det var en vinteraften. De var færdige med aftensmaden, og dugen var taget af bordet. Brændet knitrede i den gammeldags ovn, og nu sad familien atter omkring det runde bord og den lille svagt lysende hængelampe. Moderen åbnede en ny bog, „En fortælling om to byer“. Og hun læste: „Det var de bedste tider, det var de sletteste tider; det var visdommens århundrede, det var dårskabens århundrede; det var troens tidsafsnit, det var vantroens tidsafsnit; det var lysets tid, det var mørkets tid; det var håbets vår, det var fortvivlelsens vinter; vi havde alt i vente,

vi havde intet i vente; vi gik alle lige ind i himlen, vi gik alle lige den modsatte vej —“

Her standsede hun et øjeblik. Så sagde hun henvendt til sin mand: „Det er aldeles, som om det var vor tid nu! Sådant kunne man også sige om den!“ Han svarede med et lille nik. Så vendte hun atter øjnene til bogen og læste videre: „Kort sagt, tidsrummet lignede i den grad det nærværende, at nogle af dets mest larmende talsmænd påstod, at det i godt som i ondt kun måtte optages i sammenligningens øverste grad.“

„Ja, nu sagde han det selv!“ tilføjede hun med et lille smil.

Det var faderen, der gengav skildringen af mr. Lorrays natlige rejse til Dover. Diligencens ensformige skrumpen og hans tilstand imellem drøm og vågen, hvor tankerne bandtes til hjulet og kredsede bestandigt om det samme, rundt og rundt, prægede sig i drengens sind som noget oplevet. Her huggede hjulene i grus og sten:

„Hvor længe begravet?“

„Næsten atten år.“

„Havde De opgivet alt håb om at blive gravet op?“

„For længe siden.“

Og så forfra igen:

„Hvor længe begravet?“

„Næsten atten år.“

Det var indledningen til det mægtige drama, der udspillede. Og det var jo virkelighed. Sådant var Bastille-fanger i atten uendelige år visnet hen i ensomt fængsel. Det var den store franske revolution med al dens begejstring og rædsel, dens gengældelse og befrielse og ny undertrykkelse. Det var middelalderen vendt tilbage til nutiden, og dog helt nutiden med alle dens ideer. Men kampen om anskuelser gik paa livet løs, og striden om folkets lyksaliggørelse førtes ikke blot med ord, men krævede blod. Frihedstiden, der oprandt, trak en blodig stribe efter sig gennem århundredets slutning.

Hele denne blanding af det storslåede og det forfærdelige stod vel ikke klart for Helges sind, og dog anede han noget deraf. Men hans interesse samledes især om det heroiske i Sidney Cartons selvopofrelse. Hans skjulte hittedåd, der ikke skaffede ham ære og berømmelse, stod for drengen som noget umådeligt stort. Men den fordrukne og mislykkede tværdriver, der tilsidst hævdede sig til en enestående sjælsstorhed, var alligevel ikke en helt, man kunne dyrke.

I alt, hvad han før havde læst, var menneskeslægten delt i to grupper, de onde og de gode, de fejge og de kække. Men her var det et vrag, der var en helt! Det bragte uorden i hans regnskab. Og dog troede han på sandheden deraf. Det faldt ham ikke ind at rejse mindste tvivl om skildringens pålidelighed. Sådan var det altså. Han lod sig uden modstand overbevise, som man måtte overbevises af en virkelighed, man mødte.

Men det stillede ham i et andet forhold til sådanne personer. Han gik ikke ind i dem, som han gik ind i romantikens mest usammensatte helte. Han forestillede sig ikke engang i sine ensomme lege, at han var Oliver Twist eller David Copperfield eller Nicolas Nickelby. Der beredtes i ham en overgang fra at være agerende til at være beskuende. Endnu var det kun en begyndelse, en svag anelse om en hel anden måde at læse på. Hans moder havde forsøgt at føre ham ind i et forhold til bøger, der optog hans sind uden at nære fantastieriet.

Men det var ikke blot det heroiske, der vakte hans beundring for Sidney Cartons opofrelse. Den fik sit lys fra noget religiøst. Og i dette lys følte det ikke mere som bittert og uretfærdigt, at helten intet eftermæle fik. Der var endog noget vist tilfredsstillende derved. Offeret blev større. Han rensedes derved.

Medens han beredte sit livs stordåd, voksede i hans sjæl et ord, der fulgte ham op på skafottet og fyldte hans sind, da han kastedes under guillotinen: „Jeg er opstandelsen og livet, siger Herren, den, som tror på mig, skal leve, om han end dør. Og den, som lever og tror på mig, skal i al evighed ikke dø.“

Det var det første skriftord, Helge gemte på.

Hillerød

Der var om vinteren ofte mørkt nok på vejen udenfor præstegården. Der stod ganske vist en enkelt gammel tranlygte på en meget gammel og affældig træpæl, og når lygtetænderen huskede det, kunne den også blive trændt. Og da spredte den så meget lys om sig, at man kunne finde kursen, man skulle holde. Men lygtetænderens hukommelse overfor den gamle lygte var meget usikker. Og i regn eller storm eller blot meget mørke nætter glemte han den helt og lod den passe sig selv.

Men kom man om aftenen ned i byens eneste rigtige gade, så kunne man vandre imellem små oplyste butikker. Ikke strålende butikker, men dog så lyse, at man kunne se det meste af, hvad der var udstillet bagved de ikke altfor store ruder.

Og så var der rigtige gaslygter og så mange, at man fra den ene altid kunne se den anden, omend i beskeden afstand. Lygtetænderen tændte dem med en lille lygte på en stang, som han stak op fra nedenunder i den store lygte. Samtidig puffede han med den til gashanen oppe i lygten, så gassen strømmede ud, og så tændtes der i et nu en flad takket flamme. Den brændte næsten altid lidt uroligt, og i stormvejr var dens liv i alvorlig fare. Da kunne den lægge sig vandret ud til siden, og det var med største møje, at den holdt sig fast og ikke fløj helt væk.

Men ikke mindre gammeldags var vægteren, der vogtede byen ved nattetide og sang i de stille nattetimer for de sovende borgere. Man kunne i almindelighed imellem timeslagene finde ham siddende på en trappe lænende sig til en gadedør, medens han sov trygt og fast. På en særlig høj trappe kunne man næsten være sikker på at finde den hvilende nattevagt; han sad der i sin store kavaj med kabudsen på hovedet støttet op imod dørkarmen og med den tykke egetræs stok liggende ved siden. I reglen vågnede han, når klokken var hel.

Det kunne ganske vist hænde, at han vågnede op og til sin forskrækelse opdagede, at han havde sovet et timeslag over. Men så skyndte han sig at indhente det ved at synge to vers både for et og to. Det skete også, at han kom i vildrede med et vers og sang elleveverset ved midnat.

Børnene hørte dog sjældent mere end niveret, som han sang med snøvlende stemme, medens han vandrede midt på gaden i sine træskostøvler og slog i stenbroen med egekæppen.

Nu skrider dagen under,
og natten vælder ind.

Dog huskede Helge også tiverset:

Om du vil tiden vide,
husbonde, pig' og dreng,
da er det på de tide,
man føjer sig til seng.

Men især morede han sig over slutningen:

Vær klog og snild,
vogt lys og ild!
Vor klokke er slagen til!

Hans moder havde sunget midnatsverset for ham, og det fandt han meget smukt, især begyndelsen:

Det var ved midnatstide
vor frelser han blev født —

Byen lå stille om natten, og man hørte ikke ofte stemmer ude på gaden. Men i den lydløse nat, hvor vægterens brummende sang var det eneste bud, man fik fra verden omkring en, kunne en sildig vogn, der lidt rask kørte forbi præstegården, kalde børnene til vinduet. Der var skodder for, og de var lukket tæt sammen, men de kunne dog åbnes ret hurtigt. Og det kunne nok gøres fornødent. Pigen i køkkenet fortalte, at der på visse dage ved ellevetiden om natten kørte en usynlig vogn forbi med meget spektakel. Naboen havde tit hørt den, og hun havde også hørt den. Hun vidste, at den kørte op til kirkegården, og der forsvandt den. Men sagnet, der knyttede sig til den vogn, var glemt.

En aften, de havde haft fremmede, sad drengens forældre ved bordet og drøftede nogle udtalelser, der var faldne. Da hørte Helge en stærk vognrumlen lige udenfor. Han sprang hen og lukkede hurtigt skodderne op og så ud. Lygten lyste ensomt fra den anden side af vejen. Alle vinduer var mørke, hele vejen sov. Men endnu hørte han denne vognrumlen et lille stykke længere nede ved søen. Han lukkede vinduet op. Der var intet at se. „Der var ingenting“, sagde han. „Det var da mærkeligt!“ svarede hans moder i en ret ligegyldig tone. „Tænker du ikke, at en vogn, der kører et andet sted i byen, kan give ekko fra husene her?“ spurgte han. „Jo, sådan noget må det vel være!“ sagde hun.

Nogle år efter, da han gik op til sit lille værelse i gavlen for at gå i seng, hørte han atter den stærkt rumlende vogn, medens han famlede sig frem i mørket over loftet. Han skyndte sig hen til et tagvindue, men heller ikke den gang var der noget at se.

Den næste dag spurgte han kokkepigen, om hun havde hørt vognen.

„Å, den vogn!“ sagde hun, „den er der såmænd ikke noget ved. Nej, hjemme i Hårup der har vi hørt og set ganske anderledes ting. Min

far har mangen en nat set ligesom et lys, der brændte over en lille høj på vor mark. Og så sagde de jo, at når der brændte sådan et lys, så lå der en kongeløsen. Og han tog jo kending af stedet, og så en nat fik han et par andre mænd med spader med, og de skulle jo så grave på det rigtige sted i højen.“

„Hvorfor skulle de grave om natten?“ spurgte drengen.

„Å, det kan du da nok vide!“ svarede hun. „Om dagen kan det jo aldrig nytte at grave efter en skat. Og så måtte de jo ikke sige et ord.“

„Hvorfor måtte de ikke det?“

„Nej, så forsvinder skatten. Og da de så havde gravet lidt, stødte de på en flad sten, og den tog de også op og lagde på siden af hullet. Men lidt efter kom de igen til en flad sten, og den tog de også op og lagde også ved siden af hullet; men da de såstødte på den tredje sten og var ved at lette ved den, så kom den ene til at se sig om, og så så han, at hele Hårup by stod i lys lue. Og så råbte han til min far: „Din gård brænder!“ Men i det samme blev der en forfærdelig larmen i alle bakkerne, som det rullede fra den ene bakke til den anden. Og så løb de, alt hvad de kunne, hjem. Men der var slet ikke ild nogen steder.“

„Den historie tror jeg ikke på“, sagde drengen.

„Å, dit tosehoved, jeg har jo selv set hullet, som de havde gravet i bakken, og de to flade sten, der lå ved siden af.“ Lidt efter tilføjede hun i en irriteret tone: „Men jeg er såmænd ligeglad, enten du tror det eller ej!“

„Hvorfor gravede de ikke en anden gang?“

„Det kan du da nok begribe! Skatten var der jo ikke mere.“

„Hvor var den da blevet af?“

„Det har jeg jo fortalt. Den var rullet over i de andre bakker.“

„Den kan ikke rulle gennem jorden.“

„Ja, når du ved det bedre end dem, der selv har set det!“ sagde hun ironisk. Så føjede hun spottende til: „Det er farligt, så klog du er.“

En kusine, der efter sine forældres død var i huset hos sin morbror, kom ned i køkkenet. Hun så lidt på dem. Så sagde hun: „Jeg synes, I ser så gnavne ud? Har I været oppe at skændes?“

Pigen svarede ikke. Da så hun hen på Helge.

„Jeg tror ikke på spøgelseshistorier!“ sagde han mørk.

„Ikke andet!“ Hun lo fornøjet. „Så skal jeg fortælle dig en historie, du kommer til at tro på. For det er sandhed! Jeg har en veninde, der

fik plads på en stor herregård her på Sjælland. Og en dag, da hun kom op i et værelse, hvor solen skinnede ind igennem vinduet i en bred stribe, da så hun en dame stå midt i solstriben og se ud ad vinduet. Hun troede, det var en af pigerne, og hun gik hen og sagde til hende: „Står du her, Katrine?“ Men da hun lagde sin hånd på hendes skulder, gik den lige igennem hende. Så vendte damen sig om og så på hende —“

„Hun har drømt!“ sagde drengen hårdnakket.

„Nej, hun havde rigtignok ikke drømt, for hun blev umådelig forskrækket og styrtede ned til de andre piger. „Nå, har du også set hende?“ sagde de. Ja, du skulle have hørt hende fortælle det. Hun ligefrem rystede —“

„I er lige tossede begge to!“ sagde Helge.

Men nu var det hans muntre kusines tur til at blive vred.

„Din næsvise knægt!“ sagde hun, „taler du sådan til voksne mennesker!“

I et par timer var han fuldstændig luft for dem begge. Og sagde han noget til dem, fik han højest et uvilligt grynt til svar.

Men snart fordampede den lille misstemning.

Hans kusine var en stærk og tapper pige. Hun havde et strålende humør, hun sang og traliede, var meget musikalsk og havde en ganske køn stemme.

Det var med særlig fornøjelse, at hun sang, medens hun tørrede kopper og tallerkener af:

„En frøken i køkkenet aldrig er glad,
for det er så simpelt at tænke på mad.“

Mellem alle sin mange småhverv havde hun også det at lukke op, når det ringede på gadedørsklokker. Og sin portnerbestilling røgtede hun med raskhed og resoluthed. En dag stod der en tigger i døren. Da hun hentede et par skilling og kom tilbage med dem, så hun, at han havde knappet sin trøje tæt til. Hun så da nøjere til, og da opdagede hun, at en lille snip af et gråt tørklæde stak frem. Hun syntes, at hun kendte det, at det var hendes morbroder præstens halstørklæde. Hun betænkte sig ikke, men stak hånden ind under tiggerens trøje og trak tørklædet ud. Og fyren blev mægtig imponeret og fremstammede i en ynkelig tone nogle undskyldninger, men hun puffede ham ud på trappen og slog døren i for næsen af ham.

Den lille by, Hillerød, der strakte sig udenfor præstegårdens mure, var en meget stille by, og man kunne gå ned over torvet og igennem den trange hovedgade næsten uden at møde et menneske. Og butikkerne stod i timevis tomme. Boghandleren stod i lange tider udenfor sin butiksdør og skævede gennem øjenkrogene op ad gaden. Men når der var torvedag, og ganske særlig når der var marked, så blev gaderne fyldt. Så gik landboerne i lange rækker midt på gaden. Det undrede Helge, at de syntes slet ikke at mene, at fortovet var til at gå på; de holdt sig til kørebanen, og det kunne være hel vanskeligt for vognene at slippe forbi dem.

Så fyldtes også butikkerne, og på sådan en overtravl dag måtte forretningsmændene tjene til mangen en halv eller trekvart feriedag, hvor kommissen stod lænet op til hylderne og ventede på en eneste kunde.

Men de stille gader blev levende to gang om dagen. Fra det lille rådhusårn ringede klokken tre kvarter på otte. Så svulmede færdselen op til en ensrettet strøm. Nu skyndte lærere med stilebøger under armen og små og store drenge med pjaltede skolebøger sig op igennem gaden mod skolen, den store latinskole. Og først når de flere timer efter mere langsomt vandrede den modsatte vej, vågnede byen igen. Helge havde mange gange set et par store knægte, der bar deres bøger i en rem, stå og slå løs på hinanden med dem. Overhovedet var det underligt, at de altid skulle puffe til hinanden. Han, der var vokset op i ensomhed med sine søskende, havde slet ingen tilbøjelighed til at slå.

Men når de havde det store novembermarked, var der trængsel, der langt overgik, hvad han havde set i hovedstaden. Så fik hver af børnene en mark af faderen, og den måtte de bruge til, hvad de ville. Byens købmænd havde telte på torvet, og desuden var der telte med legetøj, hvor enhver ting kun kostede otte skilling. Men hvad der var meget bedre, var de telte, hvor der forevistes et af verdens vidundere. Der var damen uden underkrop, som foreviseren lokkede folk til at se ved at fortælle, at hun hoppede på armene „ligesom en fugl“! Og der var den beskæggede dame, og man påstod, at et barn fra teltet, da han blev spurgt, om det var hans moder, havde sagt: „Nej, det er min far!“ Der var karruseller og menagerier og mekaniske levende billeder med dampskibe, der vippede i bølgerne, og jernbanetog, der løb igennem tunneler og over broer og mellem bjerge. Der blev slået på tyren og skrålet i beværtningsteltene. Men fremfor alt var der beridere, Cirkus

Leonhard, med „Ørkenens slange fra Sahara“, der med et dickensk udtryk kunne slange og proptrække tilskuerne fra sans og samling. Og der var trapezkunstnere højt oppe under teltets tag, der var Paul og Virginie på to usadlede heste, og klovner, der syntes børnene meget vittige. Og så var der den lille Flora, der stod på to heste og kørte fire foran sig, rundt på manegen.

Cirkus Leonhard havde gjort så megen lykke, at den blev i byen et par uger efter. Teltet blev flyttet til en rummelig gård. Og præstebørnene var mange aftener henne at se hele den feagtige herlighed, som de syntes, det var. Det undrede dem bare, at deres forældre slet ikke havde interesse derfor, og at de i almindelighed kun fulgtes der hen af deres kusine.

Hjemme fik Helge en trapez; den blev hængt op i to solide kroge, der gik helt igennem loftsbjælkerne med møtriker på den anden side. Og nu øvede han sig i at blive luftkunstner. Han lærte sig at gøre en del af de mere lette kunster efter. Han kunne hænge i knæleddene og så strække benene ud, så han faldt ned og blev hængende med fødderne i snorene, trapezen hang i. Han kunne svinge rundt som et hjul og tage forskellige balancer og hænge i et ben. Og de fleste af disse øvelser kunne han foretage, også når trapezen sattes i stærkt sving. Når der kom fremmede, var han altid villig til at vise sine kunster, og han høstede ikke sjældent en letkøbt ros derfor.

Men endnu bedre end beridernes besøg var det dog, når der kom et skuespillerstab til byen. Så opførtes den ene folkekomedie efter den anden på en meget lille scene i en lavloftet sal i hotellet på torvet.

Der var en kvælende varme og en utrolig dårlig luft, medens salen var fyldt til meget mere end sidste plads. Vandet drev ned ad væggene, og gasblussene gispede efter luft, medens folk stod tæt stuvet sammen ved siden af bænkerne lige ned til scenen, hvor et klaver med sprukne toner i forening med en enlig dame måtte agere orkester.

Første række var forbholdt skoledrengene, og de sloges i mellemakterne og puffede hinanden ned ad bænken. Nu og da måtte betjenten hen og kaste et advarende blik på dem; men næppe havde han vendt ryggen til, før slagsmålet atter var i fuld gang. Præstefamilien sad på tredje række på fripladser.

Skuespillerne havde hovederne omtrent helt oppe i sofitterne, og den trange scene var fyldt, når der var en fem—seks personer inde. Og alli-

gevel spillede de, ganske vist med meget lidt udstyr, Elverhøj, Gøngehøvdingen, Tordenskjold i Marstrand og i Dynekilen, Kalifen på eventyr og lidt senere Jordan rundt i firsindstve dage.

Eventyrene trådte frem i en fattig ramme. De havde vistnok kun en stue og i alt fald kun en skov med firkantede kulisser med passende grønklattet farve. I Elverhøj måtte et firkantet bord med benene i vejret være broen over Tryggevælde å, og snore mellem bordbenene på de to længdesider antydede gelænderet. I „Jordan rundt i firsindstve dage“ måtte drenge under et gulvtæppe lave verdenshavets bølger. Ganske vist klumpede de sig sammen i det ene hjørne, men hvad betød det? Illusionen ahang da ikke af sådanne bagateller. Helge fandt heltenes temmelig ukorrekte kostumer glimrende, og han lyttede til hver replik og prøvere at sige den efter hjemme.

Til jul fik han et lille dukketeater, og nu spillede han Holberg og Heiberg og Hertz for sin søster. Hans broder Aage rendte i almindelighed længe før, stykket var forbi. Det, fandt Helge, røbede manglende sans for kunsten.

En præstekone fortæller

En eftermiddag sad moderen som sædvanlig midt imellem sine børn. Det var ruskvejr, og regnen slog imod ruderne. Det mørke vejr udenfor kastede noget af sin uhygge ind i stuen. Helge sad med en bog ved et af vinduerne til gaden. Men han var bleven træt af den fortælling, han læste, og sad og bladede i bogen uden rigtig at have lyst til at gå videre. Gerda og Aage sad på gulvet; men også for dem var det gået i stå, og de småskændtes. Tristheden udenfor bredte sig ind i stuen.

Moderen sad med sit håndarbejde ved vinduet ud til haven. Hun så nogle gange hen på børnene. Så kaldte hun på dem: „Kom herhen! Så skal jeg fortælle jer en lille historie.“

Op nu fortalte hun om en lille pige, der boede i en stille by, der hed Sorø, omtrent som den, de boede i. Hendes fader var professor Carsten Hauch, og der var en stor skole i byen, og den kaldtes akademiet. Den var hendes fader knyttet til.

De boede i et gult hus ud til byens hovedgade, og det havde en bred

kvist og så en port, der førte lige ind til en snæver gård med toppede brosten.

Hun talte om en lille pige, og det var jo hende selv, det forstod Helge nok. Bagved huset havde de deres have, og den lille pige syntes, det var en stor have, skønt den måske ikke var halv så stor som præstegårdshaven her. Hendes fader havde plantet så mange pæne blomster i deres have, og dem vandede han om aftenen, når det var tørt. De blomster skulle de passe på, for han blev meget vred, hvis en af dem kom til at træde i blomsterbedene. For resten så de ham ikke så meget, for når han ikke var på akademiet, havde han meget travlt i sit værelse ovenpå i kvisten. Og når de sad nedenunder i stuen, kunne de høre, at han gik frem og tilbage, og listede de sig op til døren, kunne de høre, at han talte højt med sig selv, for han digtede.

En eftermiddag kom hendes store broder og søster springende ned i haven til hende og sagde, at de skulle lege skjul. Hun ville helst være fri, for hun kunne godt lege alene, men hun skulle med. Da hun var den mindste, skulle hun naturligvis stå og være den, der skulle finde de andre. Hendes yngste søster var jo altfor lille til at være med; hun lå i barnevogn endnu og kunne slet ikke gå. Hendes vogn var sådan en med to hjul og så en lang stang, som man trak den i eller skubbede foran sig med.

Helge kom til at tænke på den vogn, hans mindste broder havde ligget i. Den lignede nok den. Men så jog han tanken væk. Han ville høre efter.

Den lille pige Elisabeth, stillede sig op og holdt hænderne for øjnene. Der havde en dag været en dreng derinde, og han havde lært hende, at man skulle sprede fingrene ganske lidt, så man lige kunne kigge imellem dem; men det ville hun ikke, for det var snyderi. Hun talte tre gange til ti, for hun kunne ikke tælle længere end til ti. Så råbte hun: „Må jeg komme?“ Men der var ingen, der svarede. Hun gik rundt i haven; men når hun var i den ene ende, kikkede de i den anden. Hun gik så og udspekulerede et rigtig godt gemmested, hvor ingen kunne finde hende. Endelig fandt hun sin broder, da han køb imellem et par buske, og lidt efter fandt hun også søsteren. Nu var det hendes tur til at gemme sig, og hun skyndte sig hen til den tætte busk, hun havde udset sig, og kravlede helt ind i den.

Her sad hun musestille, mens de gik og ledte efter hende, og tilsidst

faldt hun i søvn. Hun vågnede engang halvt, hun syntes, der var en, der råbte hendes navn. Men hun var så søvning, og snart sov hun igen.

Pludselig blev hun vækket ved, at en stor mand skød grenene tilside og løftede hende op og råbte, at han havde fundet hende. Det var aften, og hele haven og gården var fuld af fremmede mennesker, og der havde været en mand nede i brønden for at søge efter hende. Hun var helt fortumlet, hun gik fra arm til arm, og de var allesammen så glade over, at hun var blevet funden igen.

Men barnepigen, der kørte med hendes lille søster, skændte bagefter på hende, fordi hun havde båret sig så tosset ad at lægge sig til at sove i haven.

En sommerdag kom Elisabeths broder og sagde, at der var sådan nogle dejlige hindbær i haven, og deres søster stod allerede og spiste af dem.

„Jamen, vi har jo ikke lov til at tage dem!“ indvendte den lille pige.

„Å, det par stykker kan da aldrig gøre noget!“ svarede han.

Så fulgte hun med hen til hindbærstykket. Og det var sandt, at der var fuldt af de dejligste store, modne bær.

Hun tog kun tre. Så råbte moderen på dem.

De skyndte sig ud af hindbærstykket røde om munden.

„I har været i mine hindbær!“ sagde moderen vredt.

„Nej!“ sagde drengen, „jeg forsikrer. Vi ville bare se, om de var modne!“

„Kom op med!“ befalede hun.

De blev stillet op i spisestuen, og nu blev broderen først kaldt op ovenpå i deres faders værelse. Det varede længe, og de sad med bankende hjerter og ventede på, hvad der ville ske.

Omsider kom han ned noget rød i hovedet. Idet han gik forbi dem, sagde han, som for at stive sig lidt af: „Jeg tudede da ikke!“

Så var søsteren deroppe. Det varede også længe. Og da hun endelig kom ud, sansede hun ingenting for gråd.

Det var endelig den lille Elisabeths tur, og hun rejste sig og gik langsomt op ad trappen. Moderen stod ovenfor og førte hende ind i faderens værelse. Han stod henne ved vinduet med et spanskkrør i hånden, medens hun satte sig streng og alvorlig ved skrivebordet. Barnet stod foran hende og så ned mod gulvet. Hun tænkte et øjeblik på at undskyldte sig med, at hun kun havde spist tre bær; men hun forkastede det igen.

„Jeg anser dig for et sandfærdigt barn, der ikke vil nedlade dig til at lyve“, sagde moderen og så på hende. „Og nu spørger jeg dig: Har du stjålet hindbær?“

Da løftede den lille pige hovedet og så hende lige i øjnene. „Ja!“ sagde hun.

Der blev et øjeblik stilhed. Så udbrød faderen med blød stemme: „Jeg kan ikke slå hende!“ Han havde tårer i øjnene.

„Fordi du har sagt sandheden og ikke ville lyve dig fra det og heller ikke ville prøve på at undskylde dig, så vil vi tilgive dig for denne gang, og du skal ikke have de prygl, som du har fortjent!“ sagde moderen. „Men du skal love mig, at du aldrig gør det mere!“

Den lille pige så hende stadig lige i øjnene og svarede med al den bestemtthed, hendes stemme rådede over: „Ja!“

Her afbrød præstekonen sin fortælling.

„Hvem af de tre ville I nu have lignet, hvis I havde båret jer ad ligesom de?“ spurgte hun — mest henvendt til Helge.

Han følte, at spørgsmålet var vanskeligt at besvare og så ned for sig og tav. „Nå ja, sådan noget skal man vist ikke spørge om“, sagde hun halvt for sig selv.

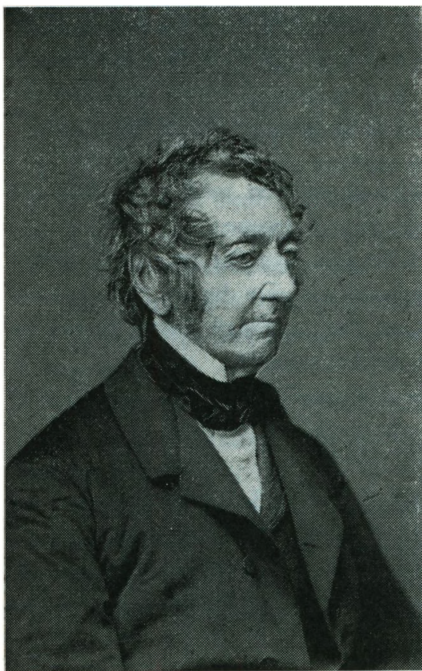
Så fortsatte hun. Fra den dag tog hendes far hende engang imellem ind i sit værelse, når han sad og skrev. Så fik hun et fjerdedelsark og en blyant, og der sad hun og tegnede små piger og hunde og katte, så godt hun kunne. Hun vidste godt, at hun skulle sidde ganske stille og ikke sige noget, for det forstyrrede ham, hvis hun spurgte om noget. Og hun gjorde sig megen umage med sit arbejde, for det var hende en stor glæde, om han roste hende.

Når hun så havde tegnet hele papiret fuldt, sagde han: „Nu skal min lille Cordelia gå ned og lege!“ Hun hed Elisabeth, slet ikke Cordelia. Men han var begyndt at kalde hende sådan. Først mange år efter opdagede hun, at det var et navn fra Shakespeares „Kong Lear“.

★

Helge kunne ikke rigtig slippe fri for det spørgsmål, hans moder havde gjort ham. Han var ikke i tvivl om, hvad der var rigtigt og desuden det modigste. Men når han stillede sig selv det spørgsmål: Tror du nu, du ville have åbent vedkendt dig et tyveri? så var der noget i ham, der sagde nej.

Men han vidste ikke, om han havde hengivet sig til sorgen over sin

Carsten Hauch 1790—1872.

dybe ydmygelse, eller om han ville have søgt trøst i, at han bar straffen med tapperhed.

Børnene var enige om, at deres moder var anderledes end alle andre mennesker. Hun var ganske simpelt bedre, baade ærligere og modigere. Og så havde hun netop det, som hun kaldte indignation. De kunne ikke huske, at de nogensinde havde set hende arrig eller gnaven, hun var altid oplagt. Men mødte hun noget lurvet eller gement, saa afviste hun det med en værdighed, der gjorde hende ligesom større i deres øjne. Selvom hun tav stille og blot sad med sit håndarbejde, så fyldte hun stuen med sit liv, og de syntes, der blev mørkere, nå hun et øjeblik gik ud af spise-stuen, hvor de tilbragte dagen

sammen. Helge var kommen til at tænke på, hvad hun egentlig lignede, og han betroede sine søskende, at hun var som en fugl, der kunne flyve, midt imellem en mængde, der kun kunne gå.

Børnene var naturligvis stolte af den anerkendelse, deres fader fik. Men Helge fandt, at hans moder fik for lidt. Der var jo en lille kreds, der søndag efter søndag sad under faderens prædikestol, og børnenes lærerinde rendte en tid lang hver søndag til annekset for at høre hans prædikener en gang til. Hun skrev dem så op med den sirligste skrift og gemte dem som en kostbar skat. Hun afviste bestemt tanken om at høre nogensomhelst anden præst end ham. Og da hun siden kom til at styre huset for sin broder, en rar og brav præst, var hun ikke til at formå til at gå i kirke og høre ham; hun blev hjemme og læste i de afskrevne prædikener.

Der var andre damer, der havde glæde af at sidde og lave håndarbejder til deres præst, og en gammel, venlig dame forærede ham en sofa-

pude, på hvilken der var broderet et vers, hvis naivitet morede Helge kosteligt.

Der kom også undertiden om søndagen gæster på besøg, og de behandlede pastor Hostrup med stor agtelse. En dag, da han havde høstet nok af ros og anerkendelse, og den gavmilde gæst lige var gået, udbød hans kone: „Nå, der fik du rigtignok behageligheder!“

Han svarede med et lille smil: „Jeg tænker på en lille historie om Thorvaldsen. Han sad og opholdt sig over, at Oehlenschläger havde talt så meget om sig selv. Så var der en af de tilstedeværende, der undskyldte ham med, at han fik så megen ros. „Jeg har såmænd også fået megen ros“, sagde Thorvaldsen, „men mig triller det af, som vand på en gås!“ Sådan kan jeg også sige, fortsatte han. Det triller af på mig som vand på en gås!“

„Ja, jeg ved godt, at det ikke gør dig noget!“ sagde præstekonen. „Du tager såmænd også tørt nok imod det!“ tilføjede hun anerkennende.

En dag sagde han: „Jeg er nu altid blevet vurderet over fortjeneste. Jeg har det ligesom Peter Ravn i „En spurv i tranedans“. Jeg har en tryllering om armen, så alle folk tror, at der er mere ved mig, end der virkelig er.“ Han sad lidt og så frem for sig med sine klare lyse øjne. „Jeg har såmænd tit gået og ventet på, at jeg en skønne dag skulle tabe ringen. Og da jeg blev præst, tænkte jeg, at nu måtte den vel være væk. Men den sidder der endnu.“

Helge tænkte på, at hans moder manglede en sådan ring. Han kunne ikke forstå, at hun manglede den, men han havde jo tit erfaret, at folk var kritiske overfor hende og beundrende overfor faderen. Der var ganske vist en enkelt, der prøvede at efterligne hende; men det var ham endnu mere imod. For det var jo netop det, at hun var anderledes end alle andre mennesker.

Han var en dag sendt et ærinde ned i byen. Han havde stået lidt og set ind i blikkenslagervinduet, hvor der var et lille dampskib, der kunne rigtig sejle ved damp. Da han vendte sig om, så han et par ældre damer, to gamle søstre, der tit kom i præstegården. De standsede og den ene spurgte smilende: „Hvordan har din kære far det?“

„Jo tak, min kære mor har det godt!“ svarede han alt andet end venligt.

„Ja, det var nu din kære far, jeg spurgte om!“ sagde damen, stadig elskværdig nedladende.

„Nå, så hjælper her vel ingen kæremor!“ udbrød Helge med et forsøg på en tarvelig vittighed.

Den anden dame vendte sig til søsteren. „Han er god! Ikke?“ Så føjede hun til med lidt kælen stemme: Det har han efter faderen!“

„Nej“, svarede han med stædig påståelighed, „det har han efter moderen!“

„Vil du da ikke gerne ligne din far?“ spurgte den ældste af damerne mildt bebrejdende.

„Jo, men jeg vil ligeså gerne ligne min mor!“

„Så er du jo en mordreng!“ sagde den anden alvorligt.

„Jeg ved ikke, hvad det er!“ svarede Helge. „Men hvis det betyder, at jeg hænger i min moders skørter, så passer det ikke!“

„Gør det ikke?“

„Nej!“ svarede han studs.

De stod lidt og så på ham. Så gik de videre.

Han stod tilbage med en ubehagelig fornemmelse af, at han mere havde opført sig som en vigtigprås end som sin moders ridder. Men så strøg han det af sig og gik videre.

Han vidste godt, at hans moder var en stærk moralsk personlighed, stærkere end nogen anden, han havde set. Det moralske var for hende — ikke en række forskrifter og krav, men en vagttjeneste for livets største værdier.

Når ingen af hendes nærmeste kunne huske, at hun nogensinde havde gjort brug af en selv ret ubetydelig usandhed, var det noget mere end et princip hos hende; det var snarere en følelse af nedværdigelse, som om man derved gav sig hen til noget ringe. Det var hende aldeles ingen pligt at sige folk ubehagelige sandheder; hun kunne godt tie stille. Men æskede man hendes svar, sagde hun, hvad hun mente. Det var dog ikke det, at man veg til side for en personlig dom, der var hende så stærkt imod, men selve det, at man så ofte søgte udflugter i en lille let henkastet nødløgn. Hun angreb de tusinder af småløgne, hvormed mennesker pjaltede sig selv ud. Når et besøg var dem ubehageligt i øjeblikket, lod de melde gæsten, at de ikke var hjemme. Og bagefter kunne de beklage for ham eller hende, at de desværre havde været ude. På den måde gjorde et menneske sig selv til et pjat.

Men klarest viste hendes sandhedskærlighed sig i en ubetinget beken- den kulør, når et spørgsmål rejstes, der lå hende på sinde. Da tog hun intet som helst hensyn til, hvilken mening, der ville blive mest gunstigt optaget, men kun til, hvad hun selv syntes, var rigtigt. Da engang en mand sagde til hende: „Ja, De ved nok, at man skal tude med de ulve, man er iblandt!“ svarede hun: „Det er et ord for eftersnakkere, men ikke for dem, der tør være ved, hvad de selv tænker!“

Hele hendes uforfærdede optræden gav hende i børnenes øjne noget heroisk, som de nærrede den stærkeste beundring for. Og Helge søgte at efterligne hendes friske oprindelighed ved at blive hendes eftersnakker og med langt mindre klarhed hævde hendes standpunkter.

Men i hendes store selvstændighed, hvor hun aldrig spurgte om, hvad andre folk mente eller sagde, eller hvordan de opdrog deres børn, men kun om, hvad der stod for hende selv som ret og rigtigt, kunne der være det, der krævede børnenes resignation. Men beundringen for hende var så stærk, at de aldrig tillod sig nogen kritik overfor hende, selvom hendes opdragerideer voldte dem ubehageligheder. Der var nu det, at hun klædte dem anderledes end alle andre børn. Ikke blot, at tøjet, som hun selv skar til og syede til dem, var altfor stort; men det var i snit og mønster ganske udenfor skik og brug. Helge gik med lange bluser i en alder, hvori alle andre raske drenge bar trøjer. De havde halvlange vide bukser, medens andre havde snævre knæbukser, og byens drenge havde kasketter, helst med blank, lige skygge, medens de måtte bære skotske huer, som ingen andre brugte. Helge ønskede sig brændende en sådan kasket, men da han engang antydede sit ønske forsigtigt for moderen, afviste hun det som en latterlig forfængelighed.

Men endnu værre var det, at medens alle andre drenge var kortklippede, gik præstegårdsdrene med lange lokker. Denne modsætning i det ydre var ofte generende. Deres isolerede liv skaffede dem latinskole- drengenes uvilje, og deres hele fremtræden vakte spot og hån. Helge måtte vandre gennem byens hovedgade fulgt af en flok jævnaldrende knægte, der skrålede efter ham: „Din langhårede præstetøve!“ Han prøvede på at lade så uanfægtet som muligt, som om han slet ikke ænsede dem; men han følte det som meget ydmygende.

Han sagde ikke et ord om det hjemme. Og han lukkede sig kun endnu stærkere inde i den verden, der var hans, og slog klosterporten i lås efter sig.

Men allerstærkest isoleredes han dog ved, at han ikke fik lov til at gå i en almindelig skole. Dette hængte imidlertid sammen med noget af det, han beundrede hos moderen.

For hende stod det trofaste ægteskab og det gode hjem som livets største værdier. Og den fare, hun mest af alt frygtede for sine sønner, var den letfærdige leg med kærligheden. Et kærlighedsforhold, der voksede under livets kampe og knyttede et par mennesker sammen om de samme opgaver, syntes hende den højeste lykke, vort liv havde at byde på.

En journalist havde engang skrevet om „det pottevarme ægteskab“.

„Han ved ikke, hvad han taler om“, sagde hun. „Der findes ikke større varme, end hvor mennesker virkelig deler sorg og glæde med hinanden.“

„Men det er jo venskab!“ blev der indvendt.

„Nej“, sagde hun. „Venskabet er deltagelse, men kærligheden er netop fællesskab. Den enes lykke er den andens og den enes byrde den andens. Der er intet mit og intet dit.“

Hun så da på troløshed i forholdet mellem mand og kvinde som den største fare for livets sande lykke. Det var som svamp i det gode tømmer, man skulle bygge sit livs hus af. Den, der havde nedværdiget dette forhold gennem løse forbindelser, havde måske forspildt evnen til en virkelig trofast kærlighed.

Og faren truede de unge på mange måder. Ikke blot i et samfund, hvor usædeligheden i den officielle moral var lyst i kuld og køn, men allerede i drengeskolen i den ubefæstede overgangsalder.

Hun havde et par gange i sit liv truffet unge mennesker, der var ødelagt af drengesynder, de havde lært i skolen. De havde søgt moralsk støtte hos hende, men deres bedste forsætter brød atter og atter sammen under de laster, de hadede. Og deres ungdomsliv blev da en urolig bølgegang, næsten på sindssygens rand mellem nyt håb og fortvivlende fald.

Allerede i de ganske unge aar var de åndelig ruinerede, og al ungdommens friskhed var forspildt for dem.

Noget sådan måtte hun bevare sine drenge for.

Det syntes hende da, at hjemmets vigtigste opgave var at vogte og beskærme. Når folk sagde til hende, at på den måde blev hendes søn-

ner aldrig dygtige mennesker, svarede hun, at for hende kom det især an på, at de blev gode mennesker.

Ved undervisningen i hjemmet lærte de måske ikke synderlig meget mindre, end de ville have lært i skolen; — i visse henseender lærte de utvivlsomt mere. Men de kom til at mangle kammerater. Kampen for tilværelsen, som mangan en dreng skubbes ud i fra den første dag, han møder i skolen, eksisterede ikke for dem, der lå som fugleunger i en rede. Udenfor bredte sig den store dragende og frastødende verden, men de var fremmede i den, og den føltes som fjendtlig imod dem.

Helge faldt aldrig på at bebrejde sin moder det. Han kunne undertiden ønske, at han ikke skulle være så forskellig fra sine jævnaldrende og så skilt fra dem. Men han forstod, at det kunne ikke være anderledes. Hans moder var nu engang noget helt for sig selv. Og han kunne føje til: ærligere, modigere, varmere end nogen anden, han havde truffet. Hun spurgte aldrig om skik og brug, for hende eksisterede der kun godt og ondt. Og i sin trofaste vagt for, hvad der var godt, var hun fuldstændig ligegyldig for andre menneskers dom.

Dette beundrede han. Og dertil kom, at han følte sig overbevist om, at hun kunne have bragt enhver offer for dem, hun holdt af. Han læste engang et digt af Hauch, som han havde skrevet efter fru Oehlen-schlågers død. Heri fandt han disse linier:

Havde du levet i tider,
hvor det gjaldt
med ubøjet mod
at bøje sin nakke for stålet
og besegle sit ord med sit hjerteblod,
og ofre sit liv for den elskedes frelse,
da var du vandret til graven
med dristig fod,
og som en heltinde
havde sildige slægter dig prist.

Helge tænkte ved sig selv, at sådan var netop hans moder. Han talte ikke til sine søskende om det, men gemte det som en opdagelse, han selv havde gjort. Og det trak linierne i moderens billede stærkt op i hans

sind. Senere læste han vistnok i en tysk læsebog en lille fortælling om en russisk familie, der i vinternatten jager i slæde med fire heste for igennem en af de endeløse skove. Da forfølges de af en vældig flok ulve, og i dette kapløb for livet griber moderen et efter et af sine børn og kaster det ud til ulvene for at standse dem et øjeblik og måske frelse de andre. Helge var sikker på, at hans moder ville have været den, der ofrede sig selv først.

En aften ved en af familiens oplæsninger var hun kommen til David Copperfields omtale af den flid og energi, han udviste i alt sit arbejde. Og hun læste: „Hvad jeg har søgt at udrette her i livet, har jeg af yderste evne anstrengt mig for at gøre til gavn; hvad jeg har hengivet mig til, dertil har jeg hengivet mig hel og holden, og i stort som i smaat er jeg stedse gaaet alvorligt til værks.“ En øjeblik efter læste hun med sin udtryksfulde stemme: „Aldrig kun at bruge den ene hånd til det, hvortil jeg kunne anvende hele mit jeg, og aldrig at lade haant om min gerning, hvilken den så var, ser jeg nu at have været mine gyldne regler.“

Hun gjorde et lille ophold. Så sagde hun eftertænksomt: „Det er såmænd ikke små ord, han bruger.“

Ved denne understregning blev det læste stående i Helges sind. Og han sagde til sig selv, at der var noget her, der lignede hans moder. Ikke at hun var et utrætteligt arbejdsmenneske. Hun var vel ikke af dem, der overkom særlig meget. Ganske vist sad hun ikke med hænderne i skødet. Når hun ikke havde andet arbejde, var hun beskæftiget med sit håndarbejde, som hun udførte med stor akkuratess. Men hun kunne når som helst lægge alt til side, når nogen ville tale med hende.

Alligevel passede dette helt gennemførte på hendes personlige forhold. Sin gerning som medhjælper for sin mand og moder for sine børn søgte hun at udrette af yderste evne. I de personlige forhold, hun havde hengivet sig til, gik hun i stort som i småt alvorligt til værks. Og gjaldt det om at hjælpe den, der trængte til hendes bistand, også udenfor hjemmets mure, kunne hun ikke nøjes med at bruge den ene hånd, hvor hun kunne anvende hele sit jeg. Og hun lod aldrig hånt om nogen gerning, hvilken den så var, hvor hun så, at den tiltrængtes.

Der var en ung kone i byen; hun havde et lidt forsørent og tøset væsen, og præstekonen havde ikke nogen synderlig sympati for hende. Familien sad imidlertid småt i det, og de havde ikke råd til at holde

hjælp i huset. Og nu blev den unge husmoder syg og lå hjælpeløs i det hjem, hvor alt arbejdet påhvilede hende.

Præstekonen var en udmærket sygeplejerske, omhyggelig og omsorgsfuld og forstandig. Og nu skød hun alt til side for at hjælpe der, hvor nøden var størst. Og i den tid var al kritik hos hende opslugt af medfølelse med den syge.

Hun havde selv mistet tre sønner og hver gang den ældste. Og Helge kunne ikke undgå at tænke på, at hun havde tabt det bedste og kun beholdt det ringere. Han var vis på, at hun aldrig ville glemme hans broder Arne. Men nu opdagede han, at det var noget meget mere for hans moder, end at hun blev ved at huske. Hun blev aldrig færdig med sorgen og længselen og savnet. Det fulgte hende livet igennem, og det var en helligdom i hendes hjerte. Og han opdagede, at der bagved det sidste savn lå andre savn, der heller ikke kunne glemmes. Han havde en dag overrasket hende, da hun sad i dagligstuen ved sit spinkle nøddetræs skrivebord. Hun havde lukket en skuffe op og taget en lille pakke frem. Der lå i den noget hår, der var klippet af et barn. Det havde været gyldent engang; men nu var det visnet og havde tabt sin glans. Hun sad og græd over det, og tårerne løb ned ad hendes kinder.

Helge blev stående betuttet midt på gulvet og så på hende. Hun tørrede sine øjne og vendte sig imod ham.

Å“, sagde hun, „det er ikke noget for dig. Jeg sad og tænkte på din lille broder Erik, der er død for mange år siden.“

Hun lagde pakken ned i skuffen igen. Så rejste hun sig og gik ind i spisestuen.

Han fulgte tøvende efter. At man kunne blive ved at leve i savn og dog være glad, det forstod han ikke rigtig. Han vidste jo nok, at hans forældre havde mistet en lille seksårig dreng, da han selv var knap to år gammel. Men at de endnu mange år efter kunne græde over de døde, det havde han aldrig tænkt.

Mange, mange år efter fandtes i hans moders efterladenskaber et brev, som en nær slægtning havde skrevet til en af hendes brødre, og som kastede lys over noget af det, hun gemte i sit trofaste hjerte.

Brevet var fra 1864 og lød således:

„Jeg kom i dag tilbage fra præstegården, hvor jeg var tilstede ved den lille elskelige Eriks sidste stund her på jorden. Han døde om aftenen kl. 11 første påskedag efter over en uges forfærdelige lidelser. Jeg fik så sent

at vide, at han var syg, at jeg først kom derud samme dag, som han døde om aftenen. Hans fromhed og kærlighed under sin hele sygdom (hjernebetændelse) skal ikke have været at beskrive. Han var lige til den sidste dag ved sin fulde bevidsthed, og når han et øjeblik holdt op med at udstøde de frygtelige skrig, som næsten altid følger med denne rædsomme sygdom, da var det for at udtale sin kærlighed og taknemmelighed for sine forældre. Han har sagt ord til Elisabeth så rørende, og som tydede på en så mærkelig åndelig udvikling, at hun i dem har det rigeste minde om, hvad hun ejede i ham. En dag kaldte han hende hen til sig og sagde til hende: „Søde moder, lov mig en ting, glem mig aldrig“. En dag sagde han til hende efter at have gjort forskellige spørgsmål om kirkegården: „Jeg vil dog så nødig ligge derude, før du kan følge med mig, ellers går du så ene omkring, du stakkels moder.“ Da hans lidelser engang overvældede ham, udbrød hun i en bøn til Gud: „Jesus, hjælp min lille dreng, han kan ikke udholde det!“ „Jo, han kan“, svarede det fromme, elskelige barn. Ikke et utålmodigt ord kom over hans læber, han led som en lille martyr, og som den, der har tømt smertens kalk og overvundet sorg og død så hans lille lig ud, da det sidste suk var udstødt. Jeg har aldrig drømt om et sådant syn. Der var en forjættelse i hans åsyn, som jeg vil ønske, må stå for mig, når jeg engang selv skal stride livets sidste tunge strid.

De stakkels, kærlige forældre! Gud give dem fred og trøst! Kun fra ham kan den komme. Ingen af dem havde været af deres klæder i en hel uge, før hans død.“

En dag bad børnene deres mor om at fortælle lidt mere fra sin barndom. Hun fortalte da, at hendes fader en søndag formiddag havde stået og hugget brænde ude i gården. Da kom en lille mand forbi udenfor på gaden. Han gik der i byen under navnet „den hellige snedker“, men børnene havde fået strengt forbud imod at bruge øgenavne om folk.

Han standsede, da han hørte øksehuggene, og nu bød hans samvittighed ham at skride ind. Han gik langsomt ind ad porten. Så spurgte han forsigtigt og tøvende med lidt klagende stemme:

„Står professoren her og hugger brænde paa en søndag?“

„Ja, jeg gør såmænd“, svarede Hauch og standsede med øksen nede i en stor bøgeknode.

„Ved professoren ikke, at man må ikke arbejde på hviledagen? Den skal vi komme i hu, at vi holder den hellig.“

„Jo, jeg ved, at søndagen skal være en hviledag, og det er en god skik!“

„Det er Guds bud!“ svarede han med blid forargelse.

„Ja, enten det nu er fra Gud eller fra mennesker, så er det forstandigt nok. Jeg bruger også søndagen til hvile!“

„Men professoren står dog og arbejder!“ lød det med uendelig blidhed.

„Hør nu, snedker Povlsen. Når De vil rigtig hvile, så tager De en god bog og sætter Dem ind i Deres stue og læser i den. Ikke sandt?“

„Ja, det har jeg vel lov til?“ Han vidste slet ikke, hvor dette skulle føre hen.

„Vist har De det! Men ser De, det er mit arbejde at læse og skrive. Og min arbejdsdag er lang. Men om søndagen vil jeg gerne have lidt hvile. Og at stå her og hugge brænde er den rene hvile for mig. Mit arbejde er for Dem en hvile, og Deres arbejde er for mig en hvile. Vi søger begge hvile i en beskæftigelse, der ligger helt udenfor den sædvanlige.“

„Ja, professoren er en lærd mand!“ klynkede den lille snedker. „De kan let gøre sort til hvidt!“

Da for professoren op: „Vil De dermed sige — —?“

„Jeg vil slet ingenting sige, hr. professor!“ afbrød han med kærlig irriterende medynk. „Men jeg spørger bare: Er det hellig hvile? Ja, det spørger jeg. Er det hellig hvile?“

Og dermed listede han sig dybt bekymret ud ad porten. Den dag talte professoren meget ved middagsbordet. Undertiden kunne han sidde der uden at sige et ord, og man havde da indtryk af, at han knap vidste, hvad han spiste. Hans tanker var helt andetsteds. Men den dag var han ivrigt optaget af den lille samtale, han havde haft om formiddagen.

„Det, mit folk mangler mest af alt, det er indignation!“ forsikrede han. „Det har til husbehov af varme, det savner heller ikke beundring for, hvad der er ædelt og stort. Men den harme, der fik Kristus til at gribe svøben og drive kræmmerne ud af templet, den er næsten ukendt her til lands i vore dage. Det, der er lavt og lumpent, vækker højst en resigneret beklagelse!“

Han vendte sig til sin kone. „Ved du, hvad folk tager i stedet for indignation? Det usleste surrogat, forargelsen. Men forargelsen er smålig og lumpen i sig selv. Den er indignationens vrængbillede, dens kari-

katur. Indignationen er opløftende. Forargelsen forsimples kun. Den er personlig og farisæisk. Den er usle stymperes tilflugt overfor alt, hvad de ikke forstår. Forargelsen er trællepræget, men indignationen er et adelsmærke.“

Om aftenen tog han den lille pige op på sit knæ og fortalte hende et eventyr. Det var Hauffs fortælling „Det kolde hjerte“. Han fortalte om den fattige Peter Kulmunk, der blev en hovedrig mand, men måtte give sit hjerte derfor. Han gengav eventyret med dramatisk liv og skildrede de forskellige personer både med sit ansigts udtryk og sin stemmes klang. Han levendegjorde for hende den lille retskafne glasmand og den rå Mikkell Hollænder inde i den dybe skov. Og hun lyttede til med spændt opmærksomhed.

Men da han fortalte, hvordan Peter Kulmunk mishandlede sin gode, fromme kone, fordi hun havde hjulpet en fattig stakkel, da blev hendes ansigt harmfuldt, og hun så dybt misbilligende på ham. For hende var han i det øjeblik den onde gerrige rigmand selv; hun rettede sig op og spyttede sin fader lige i ansigtet.

Han satte hende ned på gulvet, og medens han tørrede sit ansigt af med sit lømmeørklæde, vendte han sig til sin kone.

„Ja, hun har indignationen!“ sagde han.

For hende var illusionen bristet i samme øjeblik, han satte hende ned. Hun stod og saa hel angerfuld og uheldig ud. Men han løftede hende op på sit knæ igen.

„Nu skal min lille Cordelia høre, hvordan det gik ham. For han var jo så ond, fordi Mikkell Mollænder havde taget hans levende hjerte ud og givet ham et stenhjerte i stedet. Men nu skal du høre, hvordan han fik sit rigtige hjerte igen.“

Hun lyttede atter til hans fortælling; men den fik ikke den magt over hendes fantasi som før. Hun følte sig flov over, sådan som hun havde båret sig ad, og hun var sin fader taknemmelig, fordi han slet ikke var vred på hende.

Hostrup fortalte dem bibelhistorie. Han havde en egen stilfærdig måde at fortælle på, og han prøvede aldeles ikke at vække deres interesse ved en kraftig udmaling af enkeltheder, men lod fortællingerne virke på de unge tilhøreres sind uden mindste dramatiske udsmykning blot ved deres indhold. Og de virkede stærkt og ikke mindst, når han fortalte dem anden eller tredje gang. Helge kunne gå og glæde sig til

igen at høre Josefs historie eller Davids historie, skønt han kendte dem træk for træk, og han protesterede, hvis hans fader sprang en lille enkelthed over.

Der var noget eget højtideligt ved at komme ind i faderens studereværelse, og børnene kom der aldrig, uden at de havde et bestemt ærinde. Når faderen fortalte for dem derinde, hvor luften havde en egen mærkelig lugt af gammel tobaksrøg, fik selve rummet dem til at sidde muse-stille og lytte efter.

En dag blev Helge sendt derop med en besked fra moderen. Stuen var tom, men på bordet lå en tyk bog, og da han åbnede den, så han, at det var en bibelshistorie. Han begyndte nu at blade i den store bog, idet han dog stadig lyttede efter, om han kunne høre sin faders skridt i konfirmandstuen, så han kunne få lukket bogen i rette tid.

Han standsede ved fortællingen om Elias og Elisa.

Han havde altid holdt meget af Elisa. Der var noget mystisk beta-gende i, at han bad om to trediedel af Elias' ånd. Kunne man sådan arve noget af et andet menneskes ånd. Og mistede Elias så to trediedele af sin ånd, hvor han nu var?

Kunne han selv arve noget af sin faders ånd? Det ville han gerne. Og dog, hvis faderen så skulle afstå noget og selv blive fattigere, så ville han ikke. Mon det var rigtigt af Elisa at forlangt sådan noget?

Nu læste han om nogle små drenge, der råbte „skaldepane“ efter profeten. Og så blev han så vred, at han forbandede dem, og to bjørne kom ud af skoven og rev dem ihjel.

Det havde faderen ikke fortalt dem noget om. Og det undrede Helge. Var det måske, fordi han ikke syntes om, at Elisa havde båret sig sådan ad? Helge syntes heller ikke om det. Der var da ingen mening i, at han straffede en smule uartighed så ubegribelig hårdt. At nogle børn skulle rives ihjel, fordi de havde råbt efter ham! Og deres forældre skulle blive ulykkelige for hele livet, fordi nogle dumme unger ikke havde vist den store mand passende ærbødighed. Helge fandt, at der var intet rimeligt forhold her imellem skyld og straf. Og han var på det rene med, at han ikke mere kunne lide Elisa efter den historie.

Han vandrede ned i spisestuen og satte sig, som han altid plejede ved det ene af vinduerne til vejen. Hans moder sad i den anden ende af stuen ved vinduet ud til haven. Hun bøjede sig over sit hvide sytøj.

Pludselig spurgte han: „Hvad tror du, far ville gøre, hvis nogle drenge råbte skældsord efter ham på gaden?“

„Hvad er det for et spørgsmål?“ spurgte hun forbavset og så op. „Der er da ingen drenge, der vover at råbe efter din far!“

„Nej, men hvis der nu alligevel var nogle?“

„Hvad skulle de råbe?“

„De kunne for eksempel råbe: Din langhårede præste— —!“ Han var lige ved at sige -tæve; men indså, at det var umuligt at fæste et sådant smædeord ved sin fader. Så satte han i stedet det meningsløse „-kjole“.

„Har de råbt det efter dig?“ spurgte hun bekymret. Så tog hun sig i det og udbrød opmuntrende: „Den slags skal man aldrig bryde sig en smule om!“

„Nej, det er ikke det! Men hvad ville far gøre, hvis de altså gjorde det?“ blev han ved.

„Hvor ved jeg det? Men han skulle nok vide at sætte sig i respekt, det er jeg sikker på. Han kunne såmænd let tale dem til rette, hvis de prøvede på sådanne uforkammetheder.“

„Elisa slog dem ihjel for det!“

„Elisa!“ udbrød hun og lo. Så forstod hun ham pludselig og føjede beroligende til: „Jamen, det gør din far ikke!“

„Nej, det gør han ikke. Det ved jeg nok!“ svarede han. Lidt efter bemærkede han stiltørdigt: „Det gjorde vor Herre heller ikke!“

Efter nogle minutters tavshed sagde han: „Jeg synes ikke, det var rigtigt, at Elisa slog nogle drenge ihjel, fordi de råbte „Skaldepande“ til ham!“

Hun lagde sytøjet ned i skødet og så på ham. Så svarede hun alvorligt: „Nej, det var ikke rigtigt af ham. Det er aldrig rigtigt at lade sin vrede løbe af med sig. Og det er endnu mindre rigtigt at hævne sig for en fornærmelse. Det har du ret i, at det gjorde vor Herre ikke.“

Hun sad stadig og så på ham. Så sagde hun: „Jeg har aldrig læst Kristi lidelseshistorie for dig. Den synes jeg, du skal høre.“

Imedens hun gik efter salmebogen, flyttede han sin stol hen lige overfor hendes, og Gerda stillede sig op ved siden af. Den lille Aage lå på gulvet og rumsterede med nogle byggeklodser.

Hun læste om Gethsemane og ypperstepræstens gård, om forhøret hos Pilatus og den frygtelige dom og korsfæstelse. Drengen havde tit hørt om det før i kirken i påsken, og når hans fader havde fortalt det i sin

stue. Men måske var hans sind mere modtageligt for det nu, så han hørte det sådan, som han aldrig havde hørt det før. Han forstod, at der var en højhed over det, som han næppe før havde anet, og som han aldrig helt kunne glemme siden.

Aage Møller

I de år Aage Møller gik i gymnasium boede han hos Hostrups i Hille-rød. Han var en rask og kæk dreng, og Helge beundrede ham grænse-løst og ville umådelig gerne i lav med ham, og da han ikke kunne finde på andre måder til at opnå det, så generede han ham det mest mulige, mens han sad og læste sine lektier. I begyndelsen var Helge alene om det; men efter nogen tids forløb fik han sin lille broder Aage med. Så samlede de de gamle galoscher og udslidte sko, der lå i en anselig bunke inde under taget oppe på loftet. Deroppe havde den flittige fyr sit værelse, og nu slog drengene døren op og hev alt det elendige fodtøj ind over ham. Han for op som en stormvind; men de klatrede op under ta-get i lægterne, som tagstenene lå på, helt op under tagryggen. Han ky-lede så alle galoscherne og skoene hen over loftet og gik atter ind og låsede sin dør.

Nu steg de to banditter stille ned og samlede hele bunken igen, og så begyndte de et voldsomt bombardement på døren. Pludselig røg den op, og han for endnu mere forbitret efter dem, og tilsidst rendte også han op i lægterne, så taget gyngede og kalkstumper faldt ned. Der begyndte da en spændende jagt, drengene var hurtigere, og de kunne komme højere op under tagryggen, så de lettere kunne få fat i en af lægterne på den anden side, og de kunne da rende videre under den anden tag-flade. Det gjaldt for ham om at få dem drevet ind i en krog ved en skorsten, så de måtte nedad. En nedstigning var altid langsommere; der måtte man føle sig for med foden for at finde den næste lægte.

Lykkedes det forfølgeren at få fat i Helge, så trak han ham i benet, så han var nødt til at følge med, om han ikke ville falde ned. Efter at han havde fået, hvad han havde fortjent, så gik jagten efter Aage, og fortsattes den tilstrækkelig længe, blev også han fanget.

Den fire år ældre kammerat, som Helge viste sin beundring på en så

ejendommelig måde, syntes ham stærk som en bjørn, og han tampede knægtene så eftertrykkeligt med en gammel galosche, at de var tavse en lang tid, og humøret var betydelig dæmpet. Det gjorde meget ondt, men alligevel måtte man jo kun beundre, at han var så stærk og slog så hårdt.

Og næppe var svien forsvunden, før Helge atter fik lyst til at prøve lykken i det spændende kapløb i taglæggerne. Om ikke før så kaldte han den næste dag paa sin lille broder, efter at de havde spist til middag. „Nu skal vi op og drille Aage Møller“, sagde han, og Aage var altid parat. Så gøttedes legen med skiftende held. Undertiden lykkedes det dem at rende så hurtigt i læggerne, at den vrede Bjørn blev ked af jagen og opgav den. De krøb da sejrstolte ned, men samtidig en smule flove, fordi legen ikke havde fået nogen rigtig afslutning. Det fik den uægtelig, når den endte med en ordentlig dragt prygl.

Den færdighed, de havde erhvervet sig i at krybe under taget, fristede Helge til også at prøve udvendigt. Han kravlede ud igennem et tagvindue. Men en dag havde moderen til sin forfærdelse set ham stå oppe på tagryggen og holde i skorstenspiiben. Han blev nu tvunget til at aflægge et højtideligt løfte om aldrig at klatre på taget mere, hverken indvendig eller udvendig.

Den raske ungersvend, de havde i huset, bragte nu og da et lille bud fra den fjerne latinskole på den anden side af gaden. Og da der var blevet født en lille pige i præstegården, som havde faaet navnet Dagny, fortalte han, at en af hans kammerater havde sagt: „Har I hørt, at præsten har kaldt sin unge Dagens Nyheder?“

„Ja, det har han altså fået ud af det,“ sagde præstekonen og lo.

Men der var en anden begivenhed, der ikke greb mindre ind i børnenes liv end den lille piges ankomst. Det samme år fik de en ny huslærer, der hed Falkenstjerne.

Det var en ung student, høj og lys med stærkt krøllet hår og livfulde, små, grå øjne. Han kunne have et ganske kønt smil; men det, der især vakte drengens opmærksomhed, var, at hans næse var kløftet, som om den var modeleret af to næser, der ikke var trykket helt sammen.

Han bragte i begyndelsen meget liv med sig. Engang om vinteren var han kommet op i præstegården sammen med en fjern slægtning, der boede i byen, og som de kendte godt. Han gav sig straks til at disputere både med Hostrup og fru Hostrup, og han modsagde dem med ungdommelig selvsikkerhed. Men de fandt sig godt deri, og selvom de syn-

Helge

Gerda

Aage

Dagny

Hostrups børn

tes, han var en smule vigtig, så bar de let over med det. Han var jo et friskt og fornøjeligt ungt menneske, og de var helt oplivede ved besøget.

Da de om sommeren boede ude ved stranden, kom han en skønne dag og blev hos dem en hel uge, og nu blev det aftalt, at han efter ferien skulle være lærer for børnene.

Han gik ind til sit arbejde med megen energi, og hans elever var i begyndelsen stærkt optaget af den nye lærer, de havde fået.

Men der kom snart en ikke ringe uoverensstemmelse. Der var et område, hvor han ville kommandere Helge, der netop her ikke ville bøje sig for ham.

Hostrup havde et ret stort bibliotek, vel op imod tre tusind bind. Og en stor del deraf bestod af skønlitteratur og særlig den danske, romantiske digtning. Den havde Helge gennemløjet; men hans læsning behagede ikke hr. Falkenstjerne, der forholdt sig til poesi som den umusikalske til musik.

Og ganske særligt hadede han af et oprigtigt hjerte så godt som hele den romantiske litteratur.

„Det er ikke sund læsning for en dreng,“ påstod han.

„Det er ikke andet end sminket letfærdighed!“

En eftermiddag sad Helge nede i spisestuen fordybet i en bog. Da kom Falkenstjerne ind i stuen.

„Hvad er det, du der har fået fat i?“ spurgte han kort.

„Det er Hjortens Flugt af Christian Winther,“ svarede drengen og så op.

„Den bog har du ikke godt af at læse!“ erklærede huslæreren og snappede den ud af hånden på ham. Så gik han rask ud af stuen med den og løb op ad trappen til sit værelse.

Helge var rasende. Hans forældre havde aldrig forbudt ham at læse, hvad han havde lyst til.

Han sad og surmulede.

Lidt efter hørte han gadedøren gå, og nu så han ud ad vinduet hr. Falkenstjerne løbe med flagrende frakkeskøder og uden hat. Han løb med et brev i hånden, så han skulle åbenbart ned til posthuset.

Så rejste Helge sig og gik op ovenpå. Han var fast besluttet på ikke at bøje sig under et sådant tyranni. Lærerens værelse var tomt, men henne på det sortmalede skrivebord lå bogen.

Han tog den og gik ned med den. Nu var hans moder kommet ind i

stuen, og for at være på den sikre side spurgte han hende: „Har jeg ikke lov til at læse Hjortens Flugt?“

„Jo, hvorfor skulle du ikke have lov til det?“ Hun var forundret over spørgsmålet.

„Han deroppe“ — han kunne ikke få sig til at nævne navnet — „han tog den fra mig, midt som jeg var i det allerbedste.“

„Gjorde han det? Det var da mærkeligt!“ Hun tænkte sig lidt om. „Jeg skal nok tale med ham derom,“ føjede hun beroligende til.

Helge kunne ikke rigtig komme i gang med at læse videre. Han var spændt på, hvordan det ville gå, når de to stormagter kom i krig.

Han ventede ikke ret længe. Så kom hr. Falkenstjerne farende ind i stuen.

„Har du understået dig til at tage bogen igen?“ råbte han dirrende af forbitrelse.

„Jeg har lov til at læse den for mine forældre!“ sagde Helge og så ham uforkammet op i ansigtet.

Så vendte læreren sig til præstekonen. „Har De givet ham lov til at læse den usædelige bog?“ spurgte han i en ophidset tone.

„Jeg finder ikke, at det er nogen usædelig bog,“ svarede hun roligt.

„Hele den forbandede romantik er ikke andet end maskeret usædelighed! Og Christian Winther er jo da den værste af dem alle“, råbte han mere og mere forbitret. „Jeg finder det aldeles uforsvarligt at give et barn, der er så fuldstændig blottet for fantasi, en sådan bog!“

„Nå, jeg er måske ikke den her i stuen, der er mest blottet for fantasi!“ sagde Helge i en uforkammet tone.

„Er han så blottet for fantasi, så gør bogen ham vist ingen skade,“ svarede moderen med et lille smil.

„Det er i hvert fald uforsvarligt at diskutere hans lærers dispositioner her i drengens påhør!“ råbte han ganske ude af sig selv af forbitrelse. Og han fortsatte endnu mere højroset: „Og så desavouere læreren her — her, i hans nærværelse.“

„Ja, det har De ret i, det er heller ikke rigtigt,“ svarede hun roligt. „Men på den anden side kan vi, hans forældre, ikke lade os fratage retten til at bestemme over, hvad han må læse!“

Han gik op og ned ad gulvet. „Når man tænker på, hvad sådan en ungdomsfører kan nedbryde — allerede i barndommen —“ klagede han.

Hun blev mere og mere forbavset over hans ophidselse. Så spurgte hun stiltødt: „Kender De bogen? Har De nogensinde læst den selv?“

„Det kommer aldeles ikke sagen ved. Jeg kender tilstrækkeligt til romantikken til at forstå, hvad det er, den gør poetisk og skønt!“

„Men har De selv læst bogen?“ spurgte hun inkvisitorisk?

„Selvfølgelig har jeg ikke læst det skidt!“ råbte han og for ud af stuen.

Han blev borte fra aftensmaden, og næste morgen, da børnene skulle i skole, var han der heller ikke. Men dagen efter kom han og var flink og elskværdig igen.

En dag erklærede han ved middagsbordet, at de eneste digtere, han kunne holde ud at læse, var oldtidens forfattere og så naturligvis Shakespeare.

„Nå, ja!“ sagde Hostrup godmodigt, „han er jo også den største.“

„Ja, det vil sige, Romeo og Julie er et modbydeligt arbejde,“ svarede læreren. „Men Julius Cæsar er udmærket, og Hamlet er jo fortrinlig.“

„Bryder De Dem ikke om Dickens?“ spurgte præstekonen.

„Jeg kender ham ikke ret meget, men jeg tror egentlig ikke, han gør synderlig fortræd.“

„De skulle læse noget af ham,“ sagde hun.

Siden var han med til Dickens-oplæsningerne om aftenen, og han overtog også sin part af oplæsningen. Han læste korrekt, men tilsyneladende ganske upåvirket. Dog erkendte han, at Dickens i det hele taget var uskadelig.

Efterhånden blev dog også han fanget af fortællingernes liv, og han udtalte i en kølig tone, at han var virkelig Dickens-tilhænger.

Den første jul, Falkenstjerne tilbragte i præstegården, satte han igennem, at Helge og Gerda fik skøjter. Det var en herlig isvinter, og snart anskaffede han sig selv også et par. De blev sat fast ved, at han bankede en lille jernspids op i hælen og så bandt han dem med sejlgarn, der strammedes med små pinde.

Helges skøjter var adskilligt finere og sad meget fastere. Det var sjældent, at den ene skøjte gik af og løb hen foran ham. De havde naturligvis en fodplade af træ, hvori en hulsleben stålskinne var gjort fast. Træet var brunlakeret, og skøjtejernet var blankpoleret. Og så var der ikke en ussel spids, men en ordentlig skrue, der skruedes op i hælen. Skøjten var spændt på foden med to remme, en over vristen og en over

tåen. I tøvejr, når remmene strakte sig, og man måtte spænde dem stærkt ind, kunne de nok genere en hel del.

Børnene lærte snart at komme ret hurtigt hen over isen. Men huslæreren kom aldrig over begynderstadiet. Helge måtte tit stå stille og klemme munden sammen for at holde latteren tilbage. Han fandt det uhyre komisk at se læreren med et kort skridt på venstre fod og et langt på højre baske sig hen over isen. Og så tabte han ustandselig den ene skøjte, og det fremhævede endnu mere det lange skridt og det korte skridt, når han humpede ind til den sneklædte græsskrænt glidende på den ene fod og hoppende på den anden.

Forældrene var hver dag med ude at se på dem, og snart fik de også lyst til at være med. De havde lige så lidt som læreren nogensinde før været på skøjter, og de opnåede aldrig nogen synderlig færdighed. Måske var Helge ikke nogen helt uhildet dommer, når han fastslog, at læreren i modsætning til dem lignede en ko på glatis. Han fandt trods moderens ubehjælpssomhed, at der stadig var noget gratiøst over hende. De opsøgte en afsidesliggende skovsø, omkranset af træer. Men det rygtedes snart, at præsten og hans familie rendte på skøjter ude på skovdammen, og der var dem af den gamle skole, der fandt, at det ikke passede sig for en præst. Men hvor megen pris de kunne sætte på ham i kirken, måtte de med et suk erkende, at han i det daglige liv manglede gejstlig værdighed. Han brød sig ikke engang om at have den, men kunne gøre sig lystig over andre præsters fortrin i så henseende. Han var jo morsom, når han sådan sad og talte om præstelig højtidelighed, og indtagende! For alting klædte ham jo godt!

En forårsdag, solen begyndte at få magt; men isen lå endnu tæt over søerne, var Helge gået alene ud i skoven. Han standsede ved en af de mange skovsøer, hvor isen lå hvid og porøs. Han prøvede den, og fandt, at den bar. Nu gik han forsigtig ud på den for at nå over på den anden side. Men da han var kommet midt ud på søen, sank isen langsomt ned under ham, og han lå nede i vandet. Han forsøgte at kravle op, men hver gang han var kommet så vidt, at han lå over kanten, brast isen igen, og han slog næsen ned i vandet. Det var temmelig ubehageligt, og han tænkte på, om han skulle arbejde sig på denne besværlige måde helt ind til land. Han kom da i tanker om at trille sig op på isen. Det var lidt uhyggeligt, da han lå på ryggen på kanten og tænkte på, om isen

nu ville brække igen og han gå baglæns ned i vågen. Men den bar, og han rullede sig nu forsigtig ind på den faste is. Han vandrede hjem, dyngvåd til skindet. Men da han kom ind til byen, var ydertøjet så vidt tørret, at de få, der mødte ham, ikke lagde mærke til noget særligt ved ham. Han krøb op over gærdet til præstegårdshaven og listede op til sit værelse i den ene gavl. Det lykkedes ham i al hemmelighed at få fat i noget tørt tøj, og nu hængte han det forkrøllede tøj, der var tørret godt paa den ret lange hjemtur, op i en ikke alt for synlig krog. Hans uheld opdagedes ikke, og han sagde ikke noget om det. Ganske vist havde han stor lyst til at prale med sin oplevelse; men han var bange for, at hans moder skulle aftvinge ham løfter, der ville binde hans frihed. Han ville ikke risikere et strengt forbud mod at gå, hvor han ville.

Der var et område til, hvor sporten holdt sit indtog med læreren. Begge drengene var ret flinke svømmere, og læreren øvede sig tappert i at følge dem. Efter et par somres forløb begyndte han at føre sport ind i deres badning, og han trænede dem da i længdesvømning. Selv svømmede han med, og de fulgtes godt nok ad alle tre. Drengenes moder sad da inde på strandbredden og så langt efter dem, når de svømmede et godt stykke udenfor bundgarnshodet; men hun kom aldrig med et forbud. Hun var selv af en sportsdyrkende slægt, og hun vidste, at man ikke måtte hindre sine børn i at drive rask og sund idræt. Hun erkendte, at det at blive dygtige svømmere kunne være af værdi for dem. Men bange var hun, og tit forestillede hun sig, at nu var den ene forsvunden; hun syntes, at hun kunne se to hoveder langt ude paa søen. Men så dukkede det tredie frem, og hun åndede lettet. Hun var dog ikke rolig, før de atter velbeholdne var kommet ind i badehuset. Skønt det var hende til megen pine og ængstelse, måtte hun alligevel ned til stranden hver dag, når de badede, og hun fulgte atter bekymret de tre svømmere med øjnene. Helge spøgede med, at hun lignede en høne, der havde ællinger i vandet. Og hun svarede med et lille smil: „Ja, hvis en stakels høne har det sådan, må det sandelig være strengt for den at have ællinger!“

De drev også en anden form for svømning, men her kunne deres lærer slet ikke være med. Det var undervandssvømning både vandret og lodret. De svømmede som en sandflynder ganske tæt henover bunden og så det gul-grønlig sand som et stuegulv, de gled — eller ligesom kravlede hen over. Lå der sten med tangbuske på, svømmede de udenom.

De talte svømmetagene og lagde vægt paa at holde samme tempo med langsomme tag, også når det kneb at holde vejret længere. Efterhånden nåede de op til femogtyve langsomme tag, og læreren anslog tiden til et halvt minut.

Engang imellem gik de ud med båden på dybt vand. Sa sprang de ud på hovedet. Det kunne læreren også, og han kritiserede dem kraftigt, hvis de kom klodset ud. Så måtte de op igen og gøre det om, og det var jo ikke altid så let, navnlig når der var lidt sø, at kravle op over rælingen på båden.

Helge og Aage legede med hinanden som et par sælhunde. De sprang buk over hinanden på dybt vand og slog kolbøtte over hinanden, så den, „der stod“, sank ned. Den ene satte foden på skulderen af den anden og „furede“ ham ned i dybet. De red på hinanden, svømmede under hinanden eller mødtes under vandet.

En fastelavn havde læreren pludselig aflagt hele sin værdighed og sin daglige højtidelige alvor, den, der ofte havde fået drengen til at mene, at han var ganske blottet for komisk sans. Nu havde han vist nok for eneste gang i de mange aar, han boede i præstegården, fået lyst til at slå sig løs. Han allierede sig med Aage Møller, som han ellers betragtede med den ældres overlegenhed, og de tog Helge og hans ven Erhard fra vejinspektør Mørk med. De henvendte sig til Hostrup, der beredvillig skrev en komisk vise for dem. Den handlede om skrædersvendens kærlighed til den blonde skønhed, der imidlertid sveg ham og gav sin tro „til en anden flab“. Han besluttede da at hævne sig ved at berøve hende den så bedårende gyldne pragt. Bevæbnet med sin store saks sneg han sig ind i hendes kammer. „Men“, som det hed i visen,

„Da jeg greb parykken
beholdt jeg den i hånd,
kun stubbe var igen,
men den falskes falske hår
til min trøst ved mit bryst
de skal hvile, mens det slår.“

Læreren var majet ud som et skrækkeligt langt, tyndt fruentimmer. Han sang gyselig falsk med en skingrende falset.

De vandrede ud i byen til forskellige bekendte. Et sted blev de smidt

på døren med grove ord, et andet blev de genkendt og vakte stor for-
nøjelse.

I en sommerferie nede ved stranden arrangerede omtrent det samme selskab en vandpantomime. Læreren var bortrejst i de dage, men han erstattedes af en theologisk kandidat, der var lærer ved kostskolen i Birkerød, som de ofte besøgte. Aage Møller var nu blevet student.

I et fiskerleje en fjerdingvej længere i nord boede i ferien skolebestyrer Mantius fra kostskolen og hans broder, skuespilleren. Desuden vej-inspektør Mørks talrige familie.

Hostrup og hans kone besøgte jævnlig den lille kreds af gamle venner, der havde slået sig ned i nærheden, og en sommereftermiddag roede Helge dem derhen. Desuden var studenten og kandidaten begge med i båden.

Da de var kommet til fiskerlejet og havde lagt til ved vassen, fandt de et par ældre, lidt sippede damer, der også hørte til bekendtskabskredsen, og dem inviterede de til en lille rotur paa det blikstille sund i det dejlige sommergejr. Og nu kom Erhard Mørk, han var ganske uindviet i deres planer; men de tog ham alligevel med, og de to drenge tog årerne, medens Aage Møller sad ved roret. Helge kastede et blik ind mod land. Der sad hele selskabet nede ved strandbredden, hans forældre imellem skolebestyreren og skuespilleren. Det var altsammen, som det skulle være. Da båden var kommet ud på passende dybt vand, ikke så langt fra dampskibslinien og dog nær nok ved land til, at de kunne nyde skuespillet derfra, rejste Aage Møller sig og sagde: „Det bliver så varmt! Tillader damerne, at jeg tager frakken af?“ Det var et godt stykke hen på eftermiddagen, og arbejdet ved roret var ikke anstrengende; men han ville gerne skåne sin jakke. Helge så lidt utilfreds op; men de rare, gamle damer syntes ikke at fatte mistanke. De svarede venligt, at han måtte endelig ikke genere sig. Et øjeblik efter kastede han sig baglæns ud i søen. Kandidaten lagde forsigtig sin stive, sorte filthat på toften ved siden af sig, og nu sprang han med lorgnetterne på næsen korrekt og ulasteligt på hovedet i vandet. Helge lagde åren ind og væltede sig grinende over styrbords lønning. Han prøvede på at svømme ned under vandet, men tøjstod stod som en ballon omkring ham. Han lå med næsen ned i vandet og lo, så boblerne steg op på begge sider af ham. De krøb langs kinderne.

Da hans ven Erhard ved bagbordsåren pludselig så sig som ene mand-folk mellem damerne, hoppede han ud til de andre.

Inde fra land tog det sig ud som overraskende klovnstreger, og de lo alle; men damerne i båden tog det højtideligt. Da Helge svømmede omkring dem, hørte han til sin store fornøjelse den ene af dem forklare for den anden, at hr. Møller faldt i vandet, og så sprang de andre ud for at redde ham. De syntes ikke at tage det i betragtning, at Aage Møller var en ligeså god svømmer som de andre, og at ingen af dem gjorde forsøg på at nærme sig ham.

De svømmede lystigt omkring båden og tumlede sig i vandet uden at generes synderligt af de klæder, de havde på, Helge trak dog støvlerne af og smed dem op i båden. Omsider kommanderede de to voksne drenge op for at ro båden til land. Men det var ikke frit for, at Helge følte sig noget brøstholden ved ikke at måtte svømme i land som de store. Han foreslog, at de alle fire skulle trække eller skyde båden ind, men forslaget blev forkastet, og han måtte bekvemme sig til at kravle op over rælingen, medens de to voksne viste deres svømmedygtighed.

Først da de kom ind til vasen igen, fik damerne at vide, at det hele havde været en kåd forestilling. De havde siddet der med livet i hænderne og spejdet efter, om ikke en af dem nu druknede, og så var det bare leg og tossestreger. Det følte de sig naturligvis krænkede over. Og allermest krænkede det dem, at den ellers så velopdragne kandidat kunne behandle dem sådan, og de udtrykte højlydt deres forargelse over, at „den gravitetiske gentleman“ kunne være med til sådanne drenge-streger.

Men de andre, der bedre kunne overse situationen, havde moret sig kosteligt.

De tre, der havde forberedt vandgangen, gik atter til søs, og i læ bag havnemolen trak de tørre klæder på, som de havde skjult under agtertoften.

Folkemøder

Helge blev tidlig hjemme i den grundtvigske menighed, der fyldte kirken med sang og samledes til møder i præstegården om vinteren og ved sommertid i den smukke bøgeskov, der omhegnede byen. Han var vant til at høre foredrag, fra han var ganske lille, og han dannede sig

også tidligt sin egen mening om dem. Der var altid noget festligt over faderens taler. Medens hans prædikener i kirken ganske vist krævede nogen kristelig erfaring og udvikling for at tilegnes og forstås, kunne hans foredrag modtages af enhver, der overhovedet kunne høre. Helge kendte godt dette sagte brus, der gik igennem en forsamling, når hans far besteg talerstolen, og folk satte sig til rette for rigtig at høre. Det var som alles sind lukkede sig op, tænkte drengen. Og det havde moret ham at se en tilhører sidde med åben mund og vidt opspilede øjne, som skulle han have det ind både gennem øjne, øren og mund. Det måtte være sådan noget, man mente, når man talte om at sluge hvert ord.

Når Helge siden tænkte tilbage på møderne, kunne han spørge sig selv, om ikke faderen i grunden passede allerbedst for en lille vågen forsamling. Ikke blot fordi hans stemme ikke var synderlig stærk, men mere fordi der var en nær, ja inderlig forbindelse mellem ham og hans tilhørere. Her kom hans skælske lune til sin ret, og hans stiltfærdige, ligesom tilbagekrængte følelse rørte dem og rev dem med. Medens Helge sad i græsset og hørte på faderens tale, tænkte han selvfølgelig ikke over, hvad det var, der for hans tanke gjorde ham bedre end alle andre talere. Men når han meget senere så tilbage på de tider, der ikke var mere, kunne han synes, at hans fader stod og spillede på et instrument, så alle tilhørerne reves med. Og dog syntes han slet ikke at være en kunstner, der var sig sin magt bevidst. Det var vel som han udstrålede hvad der i øjeblikket levede i ham, og det genspejledes i de andres sind.

Men dette betingede en egen hjertelig modtagelighed hos tilhørerne. Og stod han som taler i en fremmed kreds eller som præst for en fremmed menighed, kunne det ske, at han følte det, som han ikke kunne komme til at dele med dem, men stod ensom og talte udenom sine tilhørere.

Da Grundtvig var død i 1872, søgte Hostrup Vartov, og han var flere gange inde at prædike for menigheden der, men den levende forbindelse, der var mellem ham og hans tilhørere i Hillerød, opnåede han ikke. Han syntes selv, han talte for døve øren, og det var vistnok ikke nogen større sorg, at han så Brandt blive foretrukket for ham. Grunden til, at han søgte fra Hillerød var, at han ikke var så rask, og der var så meget at bestille. Foruden sit embede havde han en stor foredragsvirksomhed rundt i landet, og den ville han nødig opgive.

Det var mødernes barndomstid. Endnu havde forsamlingshuse ikke rejst sig landet over. Man måtte tage til takke med lejligheden, som den var, om sommeren i en skov, hvor talerstolen måske var en vogn, om vinteren i en stue. Præstegårdens store spisestue blev forvandlet til en foredragssal. Møblerne kom ud, og konfirmandstuens smalle bænke blev sat ind. Det var gode dage for tilhørerne; dengang fik de foredragene gratis og så en aftensmad oven i købet. Inde i konfirmandstuen var der dækket aftensbord. Her stod gæsterne med tallerkenen i hånden, for man kunne ikke skaffe siddepladser.

Det var næsten altid Hostrup, der holdt indledningstalen. Han kunne gå ud fra et ordsprog som: „Jeg hører ikke til sognet“, sagde manden, da de spurgte, hvad han syntes om præstens kønne prædiken.

Bagefter var der ofte diskussion, og Hostrup var meget slagfærdig i debatten. Hans evne til præcist at udtrykke, hvad han mente, viste sig tit her på glimrende måde. Når så den mere ordnede diskussion var forbi, så begyndte den private. Folk samlede sig i små grupper og snakkede videre. Men især var der en gruppe, hvor det gik livligt til. Den blev større og større, tilsidst havde den opslugt alle de andre, der stod de i tæt klynge som tilhørere. Og inderst i den stod Elisabeth og stred med stor kraft. Det kunne ske, at det trak for længe ud, så folk skulle gå, men de ville gerne sige farvel først. Da er det sket, at Hostrup har taget hendes arm og har rakt hendes hånd frem, mens han bredt smilende sagde: „Farvel, farvel“. Og så endte diskussionen i almindelig munterhed.

Hostrups var hvert år til efterårsmøde på Vallekilde højskole. Det var de første efterårsmøder, og de blev kaldt „Gammelmandsmøder“. Helge var dog med som en af de få børn, der deltog i møderne. Der var kun en lille flok samlet, men det så ud, som de kendte hinanden allesammen. De kom igen hvert år, fra alle egne af landet og blev i otte dage. Der var i reglen tre foredrag hver dag nemlig Hostrup, Trier og pastor Hoff. Man var sammen dagen igennem og ved måltiderne, hvor man spiste af en fælles terrin og sad med sin træske og fiskede efter svedskerne i sødsuppen og stak efter det samme smørhul i grøden. Sådan var landets skik, og det var ikke meningen på højskolen at give ungdommen afsmag for de forhold, der rådede i deres hjem. Derfor var også højskolens skik sådan ved gammelmandsmøderne.

Der var ingen talerstol på skolen, men en lav forhøjning eller plat-

form, for Trier skulle have plads til at bevæge sig. Og han stod da tit og drejede på en stol, mens han talte. Under hans stærke optagelse kunne det hænde, at han slog til stolen, så den fløj ned foran tilhørerne.

Det var den første taler Helge hørte, som han syntes, ikke stod tilbage for hans far. Han vidste ikke, hvem han helst ville høre. De var så forskellige, at de slet ikke kunne sammenlignes. Trier var meget veltalende, og der gik en strøm igennem hans tale som en brusende elv. Det var som en naturkraft, der brød enhver hindring ned. Hvor han var begejstret, var Hostrup inderlig. Hans humør var støjende med en rullende latter — Hostrups skælmsk med et lyst smil. De udfyldte hinanden og deres samarbejde varede til deres død samme år i 1892.

Da Trier skulle indvi et nyt forsamlingshus, skulle der vises en ny slags gymnastik, der kaldtes den svenske gymnastik. Foruden Hostrups var der indbudt 12 unge studenter, der var ivrige gymnaster, og mellem dem var Helge. Det var festligt, da den skare unge, ranke gymnaster kom vandrende ind i salen syngende: „Vi fik ej under tidernes tryk“. Der var på den tid en mærkelig sygelig moral blandt de unge studerende. Det blev anset for tegn på høj kultur at være træt af livet. De unge mødte med håret redt ned i panden og klippet af lige over øjenbrynene, sorte under øjnene og med et udtryk af træthed, der skulle sige: Vi ved, hvad livet er værd, vi er mætte af det. Denne blasierthed var Hostrup meget imod, og hans håb stod til den sunde landboundom.

Til København

Hostrups helbred var stadig stærkt vaklende, og en dag, da han stod ved sin pult og arbejdede, mistede han pludselig synet på det ene øje. Det gav anledning til, at han bestemte sig til at søge afsked fra sit embede og flytte ind til Frederiksberg. For børnene blev det en stor forandring. Man opgav nu at isolere dem, og de yngste kom i almindelig skole, og Helge på studenterkursus.

I det Hostrupske hjem på Christian Winthersvej kom en flok unge mennesker, og de tumlede sig og støjede tit slemt nok. Hostrup indførte nu imellem dem ordsprogslege, og der kom mange farceløjer, han selv i sin ungdom havde været med i, igen til ære og værdighed. Han instruerede selv, og når de unge rigtig slog sig løs og agerede, morede han sig kosteligt. En enkelt gang spillede man også en af hans komedier, som

han selv med stor iver satte i scene. Helge var en udmærket skuespiller og blev siden en ypperlig oplæser. Efter vel overstået studentereksamen studerede Helge litteratur, og han blev umådelig optaget af Ibsens værker. Han diskuterede ivrigt hvert nyt drama, der udkom, og det forekom de unge, at det var den nye tids tragedier, som var rykket fra fortidens eventyrland lige midt ned i det samfund, som de alle bar deres part af ansvaret for.

Det var dog ikke alene litteratur, man diskuterede, men også i høj grad politik. Bølgerne gik højt, og alle råbte i munden på hinanden, så det gjaldt om at have en stærk stemme, så man kunne overdøve de andre og blive hørt. Det havde både Helge og Aage. De var også begge to ivrige sportsmænd og kørte lange ture på deres cykler. Den gang var det endnu et sjældent køretøj, og hundene forfulgte dem, så de måtte have en pisk med.

Det var morsomt at komme i Hostrups hjem. De holdt åbent hus for unge en gang om måneden. Der blev i reglen trakteret med te og smørrebrød, og så dansede ungdommen lidt til klavermusik. Det hørte med, at damerne blev fulgt hjem efter en sådan festlig aften. Det ansås for upassende at gå alene med en ung pige. Derfor fulgtes hele flokken. Undertiden måtte de først langt ud på Amager og bagefter helt til Hellerup, og de unge mænd var først hjemme hen på natten efter den lange travetur.

Helge Hostrup underviste en tid på sin onkel, Adam Hauchs skole, men han havde ikke rigtig lyst til at blive lærer for børn og blev en tid journalist.

I Ry højskoles jubilæumsskrift har Helge Hostrup fortalt, hvordan han blev højskolemand.

Ry Højskoles tilblivelse og første dage

Jeg har ikke fra min første ungdom beredt mig på en højskolegerning. Der var endogså en tid, hvor den tanke lå mig fjern.

Ganske vist havde jeg fra min barndom set højskoler og besøgt dem. Jeg havde fulgt mine forældre til møder på Freerslev højskole og siden været med ved Vallekilde højskoles store „Gammelmandsmøder“ (efterårsmøder). Jeg nærede stor beundring for Trier, og jeg var blevet revet med af hans tale, ligesom hans mere voksne tilhørere. Jeg havde også

Helge Hostrup som student

hørt Nørregaard, f. eks. ved et vennemøde i Tivoli, hvor han med uimodståelig energi erklærede om højskolen i Soer: „Vi borer den frem!“ Jeg var absolut overbevist om, at den mægtige taler nok skulle magte at føre den tanke frem til virkelighed.

Men der var også højskoletyper, der vakte min kritik. Og jeg kunne gentage foredrag, hvis ubevidste komik jeg kraftigt understregede.

Jeg følte det imidlertid som en stor mangel, at jeg slet ikke kendte den jævne befolkning, hvis ret og politiske indflydelse jeg var så ivrig for. Dertil kom, at vejen ind i latinskolen syntes mig lidet tillukkende.

Da var det, de søgte en ung lærer ved Sorø højskole. Han skulle bl. a. undervise i dansk litteraturhistorie, et fag jeg havde beskæftiget mig en del med.

Jeg rejste straks til Sorø og blev med det samme antaget. Og jeg glædede mig stærkt ved tanken om den udvidelse af min egen lidt trange verden, som det betød. Og samtidig ønskede jeg, at jeg måtte kunne gøre nogenlunde fyldest i folkeoplysningens tjeneste. Jeg tiltroede ikke mig selv synderlige evner som taler, det havde jeg heller ingen grund til; men jeg håbede, at jeg skulle kunne gøre mig forståelig for mine elever, ligesom jeg ønskede at forstå dem.

Jeg var halvandet år i Sorø, og i den tid havde jeg fået kærlighed til højskolearbejdet. Jeg fandt heller ikke, at det var gået så dårligt for mig. Jeg havde fået gode venner blandt eleverne, og jeg havde i alt fald selv haft glæde af at tale til dem.

Under det første efterårsmøde var jeg blevet forlovet med den unge gymnastiklærerinde, Astrid Bojsen.

Vi spejdede begge efter nyt højskolearbejde. Og min svigerfar var meget villig til at hjælpe os dertil. Vi tænkte på enkelte ældre højskoler, der manglede en forstander, men fandt snart, at det var lettere for os at begynde på et nyt sted.

Min unge kæreste og jeg havde en augustdag været sammen på Himmelbjerget. Vi var taget med toget til Ry og havde set den lille by i al sin sommerpragt. Og vi havde begge fundet, at det var et yndigt sted.

Nu fik Bojsen den ide, at vi skulle bygge en højskole i Ry. Vi greb tanken med stor glæde, og om efteråret mødtes vi på den gamle kro med nogle af egnens folk. De tilbød os en lille grund at bygge på — den gik ikke længere end til enden af forsamlingshuset. Og vi fandt, at de mødte os to ukendte unge mennesker med stor elskværdighed og god tro.

Vi fik nu travlt med byggeplaner. Jeg havde ønsket en lidt ejendommelig bygning, og det spillede i mange år en ikke ringe rolle for mig, at den var så lidt køn. Men den store risiko, Bojsen løb for vor skyld, gjorde, at vi ikke turde forlange noget, der satte prisen op. Vi måtte tage mod den kedelige røde bygning med tak og så håbe på, at vi engang i fremtiden skulle blive i stand til at forskønne lidt på den.

Hen på vinteren skulle grundstenen lægges. Der skulle indmures en lille blikkasse, og først da vi stod og skulle have den gemt i muren, kom Bojsen i tanker om, at der skulle nedlægges ikke bare et dokument, der fortalte, hvem der havde skænket grunden til denne højskole, og hvem der skulle være dens forstander, men også lidt om, hvad vi ville med vort arbejde. Jeg nedskrev da i stor hast et par verslinjer som en slags motto for skolen:

Væk ungdomskræfter med sang og ord,
som våren gror af den danske jord.

Kassen blev så puttet ned, og Bojsen murede — med noget besvær — et par sten over den.

Siden var der møde i gymnastiksalen. Bojsen talte, og jeg forsøgte mig også.

Der var naturligvis dem, der frygtede for, at det hele var en vild ide, og at det aldrig ville lykkes os to unge at få en højskole i gang.

Imidlertid rejste bygningen sig. Om sommeren var der et møde i forsamlingshuset, hvor min medhjælper, nuværende seminarieforsstander

Halse, talte. Hans foredrag blev godt modtaget, og adskillige ønskede mig til lykke med den kraft, jeg her havde fået knyttet til skolen.

Skolebygningen stod nu færdig, der manglede vist kun trapper i den, og vi gik rundt og tog de store nøgne stuer i øjesyn. Skulle de nogen-
sinde blive befolket med elever, spurgte vi os selv. Eller skulle de bare
stå og råbe: Kom! i al deres tomhed, mens ingen hørte deres kalden.

Den 30. august holdt vi bryllup i Gedved. Min far viede os. Han
havde til festen skrevet en meget smuk sang, hvori der stod:

I skal frede om en rede,
som har rum for alt, der dur,
hjertets bedste havn hernede,
håbets lyse fruurbur,
hvor hun fortæller eventyr;
og, om en tråd så brister,
bestandig sit stof forny'r.

— — —
Lad kun gerne alt sig fjerne,
som kan gøre livet gråt,
vis, at alvor er dets kerne,
men at spøg dog passer godt!
Ja, som et solglint gennem sky
lysne den skal og lette
den travleste dag i Ry.

Også min moder havde skrevet en smuk sang til det nye hjem, vi nu
byggede mellem Jyllands lyngbakker, og jeg svarede derpå med en sang
for mit gamle hjem, der havde bundet os så fast sammen.

Vi flyttede så ind i det nye hjem. Og min unge hustru måtte begynde
vort ægteskab med at pudse vinduesruder. Der var flere hundrede på
den store tomme bygning.

Og imens gik vi og beredte os på vort første efterårsmøde, indvielses-
mødet.

Det var den 15. september. Folk strømmede til i overvældende
mængde. Min fader havde skrevet en sang, som jeg fandt i særlig
grad henvendt til den ungdom, jeg tilhørte

Den trænger ud til hvert et sted
den hårde strid herhjemme.

Og så talte han. Han dvælede ved hele det arbejde, der var gjort indad i vort folk for at oprejse det efter nederlaget i 1864. Han nævnte hedeplantningerne og højskolebevægelsen. Og han sluttede med at anbefale de to unge, der nu ville begynde en gerning så nær hans egen gamle virkekreds i Silkeborg, til sine mange venners velvilje.

Bagefter talte jeg, så godt jeg kunne. Og Bojsen og pastor Aage Møller talte.

Siden kom Begtrup og valgmenighedspræst Povl Bojsen. Den sidste begyndte med at understrege, at denne skole i særlig grad havde hejst håbets flag. Det var karakteristisk, at næsten alle talernes navne begyndte med H. eller B.; H. B. sagde håb. Der var det store H. fra København og mit lille H., der var det store B. fra Gedved og talerens lille B. Og endelig var der Holger Begtrup, der bragte både H. et og B. et.

Der var mange, der var rejst langt fra for at høre min far tale. De var kommet for sent til hans foredrag og bad ham nu indtrængende tale engang til. Og før mødet sluttede, holdt han endnu et foredrag.

Mødet havde været båret af en mærkelig stemning, og vi unge havde været stærkt betaget deraf. Vore nærmeste venner glædede sig ret. „Nu skal den skole nok gaa“, sagde de fortrøstningsfuldt.

Og virkelig, eleverne begyndte at melde sig. Under mødet havde den første, Christian Dyhr, meldt sig. I den følgende tid fulgte flere efter.

Jeg måtte nu rundt og holde foredrag på fremmede steder, og det faldt mig ofte lidt svært. Jeg syntes ikke, jeg havde tilstrækkeligt at sige til alle de mennesker.

Imidlertid gik det forbavsende godt med indmeldelserne. Og vi følte det, som vi uden spor af fortjeneste blev båret frem.

Naturligvis vakte dette held betænkelighed og kritik hos enkelte. Fortjente vi nu også selv at få en stor skole? Et enkelt blad ønskede os spydigt, at vi måtte lære at stå på egne ben og ikke bare gå i Hostrupsk og Bojsensk gangkurv. Og en dame i Silkeborg, som jeg ofte før havde besøgt, og som havde vist mig megen venlighed, blev nu med et påfaldende stram imod mig. En dag jeg mødte hende på gaden, spurgte hun, hvordan det gik med skolen. Jeg svarede frejdigt, at det gik ud-

mærket. „Ja, det er jo godt“, bemærkede hun med alt andet end glæde. Og så føjede hun til med et lille suk: „Hvis det da er godt!“

Dog det var intet at regne imod velviljen, der strømmede imod os fra alle sider.

I november begyndte vi med 35 elever, og efter nytår voksede antallet til 50.

Lad mig standse et øjeblik og se lidt på det hold. Hvilket flinkt og prægtigt hold. Jeg ved ikke, hvad vi skulle have gjort, hvis vi havde fået et vanskeligt hold, hvor de gode elementer havde ondt ved at gøre sig gældende, medens de mindre heldige førte det største ord. Her syntes alt lagt til rette for os.

Da vinteren var forbi, og vi tog afsked med vore karle, havde vi allerede sommerskolen fuld. Der kom 64 piger den første sommer.

Vi havde indbudt alle vore vinterkarle til at besøge os anden pinsedag. Og vi sejlede både med sommer- og vinterholdet til Himmelbjerg. I den gamle Himmelbjerggård drak vi kaffe. Der var sommer i sindene og strålende pinesol over vort stævne; jeg følte det, som der var velsignelse over vor gerning; og jeg prøvede at sige det til alle mine elever, der allerede nu som en stor flok sad omkring os.

Vi var sejlet for fulde sejl med strygende medbør ind i et stort høj-skolearbejde.

De første år betegnedes af stadige udvidelser og nybygninger. Om foråret købte vi gymnastiksalen og byggede forbindelsen dermed. Så købte vi fortsættelseskolen ved siden af og gav den navnet Jomsborg. Siden købte vi dens have og lavede dem om til gårdsplads. Forinden havde vi imidlertid fået jorden ned til søen. Og herpå byggede vi som kronen på værket tårnet ved enden af gymnastiksalen.

Ry højskole fik lov at slå sådan rod, at ingen storme kunne vælte den. Der kunne komme modgangstider, men altid rejste den sig kraftig og frisk igen, når stormen var faret hen over den.

Der havde min hustru og jeg vor gerning i 13 år, til efteråret 1905. Og bestandig årene igennem flokkedes eleverne i vore stuer, og gode venner samledes til skolens møder, så efterårsmøderne, lige til det sidste vi holdt, bevarede noget af den glans over sig, der havde hvilet over det første.

Helge Hostrup.

Lidt om Ry højskoles første forstanderpar

Den, der skriver dette, har hvad man plejer at kalde „et godt sove-hjerte“. Og der er da også kun een begivenhed fra mine yngre dage, som jeg kan huske har holdt søvnen borte gennem nattens første timer; det var, da der i sommeren 1895 kom brev fra Astrid Hostrup med tilbud om lærerpladsen på Ry højskole. Den lykkelige aften holdt glæden mig vågen. Og den tid, de to år, jeg tilbragte i Ry, blev som vore vandringer i Silkeborg Nørreskov, rig på poesi og oplevelser, i skygge, i sol.

Jeg kom fra Askov, hvor jeg havde været 8—9 år. Siden havde jeg besøgt flere af vore større højskoler. I mine tanker søgte jeg billeder for de forskellige skolars væremåde. Askov forekom mig som en fliselagt korintisk søjlehal. Testrup var et orlogsskib, knap plads inden borde (det var, før der blev bygget til), men spulet og blæst overalt og ført af en kaptajn, som vågede over det hele og stod støt ved

Helge Hostrup som højskoleforstander i Ry.

roret gennem blæst og saltvandssprøjt. Vestbirk var som en lys og rummelig lade med glade unge mennesker, der stak neg op, mens lugerne stod åbne til lange udsigter over danske vange med sol og sommer. Men Ry højskole, den var som en have. Som Paradisets have? Nej vel snarere som eventyrets have. Man vandrede i dens gange og vidste aldrig, hvad der ville møde en ved næste omdrejning. Snart var gangene rene og skuffede, snart groede de med græs og blomster, snart gik man mellem duftende buske, snart i granskygge, snart fløjtede droslen, snart stæren, og trækfugleskaren kom fra det fjerne og drog mod det fjerne. Hvem der havde noget af eventyret i sig, kunne nok blive betaget af

at vandre her. For hvem haven blomstrede, kunne der ikke være nogen tvivl om. Den, der først og fremmest satte sit præg på den, var Helge Hostrup, dernæst hans hustru. Og dog var intet fjernere fra Hostrup end at ville kopieres. Han ønskede at skabe personlighed ikke lærlinge; men højskolevirksomheden havde ham alligevel til absolut centrum. Han var „et hoved højere end alt folket“, d. v. s. end alle os hjælpere. Ved siden af havde Hostrup altid en herskende passion, som vi kendte og fulgte med stor interesse. Snart var det sejlsport, snart dueavl eller havebrug, snart fotograferen. I det, der optog ham, nåede han langt ud over dilettanteriet, og han drog som sagt os andre med deri. Jeg hørte også Hostrups foredrag og hans oplæsning de to år, jeg var på Ry, og måtte beundre den klare og personlige form, hans meddelelser havde, og hans rent klingende danske sprog; endnu stærkere virkede dog den flammende harme mod al uretfærdighed, som gav de historiske skildringer deres farve og glød. Det var netop Hostrups ejendommelighed som taler, denne sammensmeltning af et fuldstændig behersket foredrag med en ubetvingelig indignation over lavhed og dumhed.

I det daglige, hjemlige liv var fru Astrid det livgivende og samlende midtpunkt. Hendes musik og sang samlede, hendes friske stemme — som vi vist alle kan høre, når vi tænker på den — splittede tåger og småskyer og fik os til at danse efter hendes pibe med ligeså megen lyst og munterhed, som var den et helt balorkester, både når det var til en bådtur ad de skovkransede søer eller til leg og sang i gymnastikhuset eller til plukning og skufning i den store, unge have.

I gamle elever havde måske ikke altid lige let ved at følge Hostrup, når I sad og lyttede til hans tale, men mon I ikke siden har erkendt, at han bragte bud fra egne, som I nu nødig ville have skulle være ukendte for jer, fra åndens ubegrænsede rige. Hostrup skriver et sted om sin fader, at han var en „fornem“ natur. Det slog mig, da jeg læste det, at dermed var sønnen vist også mærkelig godt karakteriseret: En fornem natur, der stod aldeles usympathetisk og uforstående overfor det krysteragtige, det småtskårne og det smudsige og tvetydige. Der var i sjælden grad ren luft, hvor Hostrup færdedes. Et andet træk, som vist også hører med til sindets fornemhed, var hans uvilje mod al selvfor gudelse og selvmedlidenhed eller „martyren-sig-selv“. Han ynkede aldrig sig selv, men heller ikke let andre. Jeg tænkte ofte på, at han

ejede den „sunde ubarmhjertighed“, som er så nervestyrkende for ens omgivelser.

Hans hustru passede så udmærket til ham heri. I deres varme orddyster — de hørte til to forskellige politiske lejre — har jeg aldrig en eneste gang set hende tage sin tilflugt til de dog ikke helt ualmindelige kvindeargumenter: tårer, bebrejdelser, følelsesudbrud, krænkelser o. s. v.; og striden kunne dog komme hende som Bojsenernes ætling temmelig stærkt personligt ind på livet. Hun brugte kun et eneste våben: sin ualmindelig klare, sunde menneskeforstand.

Det er ikke som at ligge og dase i en amerikansk gyngestol at være gift med Helge Hostrup, det

er sandt, men på den anden side kender jeg i det mindste kun 4—5 mænd, der i ægte ridderlighed kunne stilles ved siden af Ry højskoles første forstander. Hans ridderlighed bestod i, at han opfattede og behandlede kvinder ganske som mennesker, og — deri tror jeg ikke, jeg tager fejl — forudsatte ligeså meget hos dem som hos mænd. Derfor kunne han meddele sig med samme kraft og interesse om det, der greb ham, til en kvindelig tilhører som til en mandlig, og dermed har han hævet kvindeintelligensen i de kredse, hvor han færdedes.

Hostrup og fru Hostrup er et ejendommeligt element, ungdommens element i den danske højskole. Vi er vist mange, som takker dem i vort stille sind for den tilskyndelse til livets sejrtrige kamp, vi fik hos dem. Jeg tænker, at mere end en af jer „gamle“ vil være glad ved, at jubilæumstiden bringer denne tak på papiret. Sammen med den sender jeg jer alle en venlig tak for gamle dage.

Astrid Hostrup

Eline Begtrup.

I 1905 blev Helge Hostrup valgt til redaktør af det nystartede radikale blad „Jysk Morgenblad“.

I en af sine første artikler skriver han om sine ønsker med hensyn til almindelig stemmeret, der jo først kom i 1915, og om at landstinget burde ophæves. Det sidste oplevede han ikke.

Den, der ager med stude, kommer også frem

Den, der ager med stude, kommer også frem. Sådan lyder et gammelt ordsprog. Man har villet trøste sig dermed. Det går måske småt for os, tungt og langsomt arbejder vi os frem. Og så tænker man på hedebonden, der kører fod for fod ad den sandede vej med sine sendrægtige stude for vognen.

Der hører tålmodighed til, man kan næppe se ende på vejen, langsomt pløjer hjulene det dybe sand, bestandig det samme ensformige; fod for fod. Men den, der ager med stude kommer dog frem ogsaa til vejs ende engang, går det småt, så går det dog.

Sådan kører vi frem i det offentlige liv. Her ager vi med to stude for vor vogn. Vi kan ikke komme hurtigere af sted med det folketing og landsting, der trækker os.

Når bare vi overhovedet kommer frem. Der har været tider, hvor vognen lå væltet i grøften. Der har også været tider, hvor vi holdt stille på vejen, uvis om vi skulle frem eller tilbage.

Men nu efter systemskiftet, nu går det vel frem?

Det går uhyre småt. Hvad der var godt, har vi ikke fået, og hvad vi har fået, er ikke ret godt.

Men vi får da vel en gang den almindelige kommunale valgret?

Ja, blot vi får den! Den har været som et festtegn, alle parter ville pynte sig med. De gamle moderate var dens trofaste elskere, om end deres kærlighed var noget platonisk. Og reformpartiet elsker den også højt. Det er som den gamle tids forliebte ynglinge elskede månen. De ville dog helst, at den skulle holde sig i passende afstand.

Der var en gang en kusk, der ikke kunne få sin magre krikke til at gå. Så bandt han en visk hø på en stang og strakte den frem foran hestens næse. Nu begyndte hesten at trave efter høet, men manden, der sad på bukken, kørte ligeså hurtigt, som hesten rendte, og hoknippet blev ved at lokke foran hestens næse. Den nåede det aldrig. Sådan render vi

efter den almindelige valgret, som kusken, I. C. Christensen, holder os for næsen.

Men er det meningen, at vi nogensinde skal nå den, eller skal den bare stimulere os til at gå frem i tøjet?

Fremskridtet var dog ikke så svimlende, at ikke en konservativ regering, som den vi har, kunne forsvare at gøre det. Det er kun det første lille skridt på den vej, vi skal følge. Almindelig kommunal valgret burde snart følges af almindelig valgret til landstinget. Overhovedet burde en kvalificeret vælgerklasse snart forsvinde. Den er for latterlig og gammeldags. Vi vokser nok langsomt i Danmark, men vi behøver dog ikke 30 aar til at blive voksne. Valgretsalderen skulle ned, det ville tilføre vort træge politiske liv friskt og ungt blod. Den tid er forbi, da kvinderne kunne puffes til side som halvt umyndige. Vi ved godt, at der er dumme kvinder, som der er dumme mænd, men der er også højt begavede kvinder, der aldeles ikke står tilbage for de allerypperste blandt mændene. Og vi giver nu engang valgretten til mændene, enten de er kloge eller dumme. — Der er skridt nok, der skulle gøres. Men vi må væbne os med tålmodighed. Den, der kører med stude, kommer også frem. Hvis ikke ulykken er, at vi har en hest og en stud for vognen, og de trækker dårligt sammen. Er vort folketing ikke en sådan hest, der vil frem, mens landstinget er en stud, der ikke er til at få af pletten. Der er jo da den udvej, at man kan opløse landstinget, om det ikke kan drives frem. — Det er ulovligt, siger nogle. Så gør det til lov, svarer vi. Her er et åbent spørgsmål, der skal afgøres, ikke ved en ny paragraf, men ved en ny praksis, der har flertallets billigelse. Der er ikke mange venstremænd i Danmark, der ikke vil glæde sig den dag, da gamle mosgroede herrer triller ned fra landstingsstolene. Der sidder de, som den døde modvægt, der hindrer al bevægelse. Og mens man ikke tør give en ung, kraftig 25-årig mand valgret, så kan en hundredårig, åndssvækket, skælvende olding sidde mellem dem, der regerer land og rige. Lad os få lyst op imellem dem. Lad os få dem sat ud, disse længst afsjælede gubber, der bare endnu venter på deres egen begravelse.

Friskt nyt blod. Fart i tingene. Ak! det er kun fantasier. Vi ager endnu med stude fod for fod frem ad den sandede vej.

Tålmodighed! Kusken sidder på bukken med den slappe tømme i hånden. Han er falden i søvn og sidder og nikker, han drømmer, at han kører, men studene står og gnaver det magre græs på vejkant.

Absolutisme

(Jysk morgenblad 18.-11.-1906)

Forfatteren Jacob Knudsen åbnede for otte dage siden de litterære aftener i Aarhus. Han holdt et fortrinligt foredrag om at være sig selv. I sine bøger virker han stærkt personligt. Det er atter og atter, som man hører hans stemme, mens man læser dem. Og den, der hører ham holde foredrag, har en følelse af, at han har kendt ham nøje og længe.

Jacob Knudsen karakteriserer sig selv på talerstolen, mens han tumler med et rent filosofisk emne. For det er ham umuligt at udtale nogen dom eller gengive nogen tanke, der ikke er omsmeltet i hans eget sind. Han er som den gamle konge, hvad han rører ved bliver til guld. Men det bliver tillige i højeste grad hans eget, ejendommeligt og førstehånds.

Undertiden kan det forekomme en, at denne mærkelige digterpræst er en type fra en forsvunden tid. En tid, da præsterne var åndelige høvdinge, da de prøvede og vejede folkets tanker. Og da alle uvilkårligt bøjede sig for den fastformede personlighed. Det er ikke underligt, at Jacob Knudsen har så stor interesse for den gamle kultur, præstekultur og bondekultur. Han tænker mere i sammenhæng med slægter, der har levet, end de allerfleste af os andre. Sammenlignet med ham er vi nybegyndere.

Der er meget lidt moderne ved Knudsen. De tanker, han udtalte, var også meget lidt moderne.

Han gjorde gældende, at det var forgæves at søge sig selv i begejstringen. Det var en gammel kunstnerisk vildfarelse. Heller ikke skulle man søge sig selv i sin natur. Det var vel nærmest den moderne vildfarelse. Han gjorde udmærket skel imellem et menneskes inderste væsen, det refleksionen ikke kunne komme bag ved, og så dets egenskaber. Og han sluttede med at erklære, at den eneste vej til at finde sig selv, det er selvhengivelsens vej.

Tanken er køn, og som så meget kønt er den gammel. Det er imidlertid ikke det, at han samler livets vigtigste mål i en gammel tanke, der gør foredraget umoderne. Hvilken tanke er vel ny?

Nej, det pust af gamle dage man møder, det var det absolutte. Det var dette, at der var en vej for alle mennesker at finde sig selv ad, at livet havde den samme lære til os alle. Det var ikke således, at een kunne finde sin personlighed i at være ærlig, en anden i at være modig,

en tredje i at være opofrende. Opofrelsen var den generalnævner, hvori alt menneskeligt skulle gå op.

Der var heller ikke tale om, at mennesker kunne finde det, de søgte, ad flere veje end een. At der fandtes et både — og, hvor Jakob Knudsen opstillede et enten — eller. Vi fik at vide, at der lå lykken, og der gik vejen til lykken.

Og denne absolutisme, der føres frem af en mand, som Jacob Knudsen, støttet til hans egne erfaringer, den forflades og forgroves af de tusinder, der støtter den på andre. For det er næppe de fleste, der tænker deres tanker selv. De fleste trækker i en fuldstændig overbevisning, som er lagt til rette for dem. Og uden møje har de alle livets spørgsmål på det rene.

Men der er dog også en del ikke meget ejendommelige mennesker, der søger en personlig opfattelse af, hvad de tilegner sig. Og blandt dem har man ofte lejlighed til at forbavsnes over vor tids absolutisme. Der sidder disse ærede samtidige rundt omkring i større eller mindre flokke. Hver flok har sine fællesanskuelser og erfaringer. Og hver af dem er inderlig overbevist om, at den størst mulige lykke det var den, at hele menneskeheden tænkte præcis som de, eller prøvede at leve netop deres liv efter. Har de fundet noget, der gav dem lykke, så må alle finde lykken på samme sted. Og har de fundet en vej, der passede for deres sind og deres blod, så nærer de sjælden nogen tvivl om, at den også passer for alle andre. Og så søger de at lokke og tvinge og forkætre ind på den selvsamme betragtning, som de har af livets værdier.

Det, vi forstår ved moderne, det er ikke bestemte dogmer. Det er heller ikke et bestemt religiøst eller antireligiøst stade. Det er ikke udformet i nogen politisk katekismus. Hvad der synes os eget for vor tid, hvad dens betydeligste mænd lærte os, det var netop at kaste uniformen. Vi lærte mistillid til adskillige universalmidler, som den gamle tid fuldt og fast troede på. Det er modsætningen til absolutismen med dens eneste moralske og religiøse vej for den ganske menneskehed.

Helge Hostrup var en ivrig sejlsportsmand, og har udgivet en samling digte: „Salten sø“. Dette digt er ikke med. Det er åbenbart fra en landgang i en lille by.

I Ravnekrogen

Jeg holder af småbyers krogede gader,
af portenes lune roderi,
af gavle og kviste og maledede facader —
Hver af dem har sit fysiognomi.
Jeg holder af tegltagets dale og bakker,
af spurvene i renden, der skændes og snakker,
af vognen, der forstyrrer vor fred,
når larmende den rumler af sted.

Jeg skotter til butikker og små udhængsskabe,
til folk, der promenerer op og ned,
til værdige kommisser og vittige flabe
og hjerteveninder i geled,
til venlige matroner og joviale købmænd,
men selv ser jeg ud som en af havnens sømænd,
og skaren, der i møde mig gik,
den værdiger mig ikke et blik.

For den ting forstår hele småstads noblessen,
de føler det som med en sjette sans, —
at jeg og mine lige står under interessen,
jeg bliver rejiceret med glans.
Det kender hver eneste skønjomfru på pladsen,
at sådanne folk hører kun til underklassen,
og den slags, vil alle forstå,
dem ser man jo slet ikke på.

Men nede ved havnen sig alting forandrer,
der hørte jeg til, som jeg var,
der standser undertiden en arbejdsklædt vandrer
og søger en lille passiar,

han spørger nyt fra søen, fortæller og prater
han ser det jo ligestraks, vi er kammerater.
Det slog mig så hyggeligt imod,
at her blev jeg taget for god.

Jeg entrede mit fartøj og trak i landgangstøjet,
nu blev jeg med eet interessant,
gik langt over pari blandt godtfolk på strøget
og ungdommens højagtelse vandt.
Men nu var der kommet noget andet i vejen,
jeg tabte alle vennerne dernede på kajen,
Alverden, alverden går omkring
i ravnekrogens trange kasseking.

Fællesfølelse

(1918)

Det var den 2. april 1801. Den unge Adam Oehlenschläger stod sammen med nogle kammerater paa Søkadetakademiets altan og så slaget på Rheden lige for sine øjne. Og det tegnede sig for ham som en vidunderlig sejr for de danske. Han fortæller selv, at han så, hvorledes en stor engelsk flåde blev ødelagt af vort dusin blokskibe, der efter slaget var vrag som før. Nelson, de europæiske sømagters skræk, syntes ham i denne kamp overstrålet af en lille flok danske søofficerer.

Når der blev skudt ti gange fra de engelske skibe, hørte han det kun en gang tordne fra blokskibene. Ofte fløj en gloende kugle fra Qvintus. Han og hans kammerater så fra altanen engelske kugler hvisle i bølgene og bore sig matte ind i sandet på kysten. Over deres hoveder fløj bomber som lysraketter og sprang i luften. Kun meget faa naacde land.

De var alle i den mest spændte forventning. Da sendte Nelson klokken fire en parlamentær i land for at foreslå våbenstilstand.

Oehlenschläger var betaget af, hvad han havde set. Da han kom ned på pladsen, kom en lille, jovial mand med en kokarde på den runde hat og en sabel ved siden og gevær på skulderen hen til ham. „Nå, hvordan er det løbet af?“ spurgte han. Oehlenschläger greb hans hånd og trykkede den hjerteligt. „Å min kære landsmand“, råbte han, „vore brødre har kæmpet som løver!“

En af Oehlenschlägers venner trak ham i ærmet og hviskede: „Er du gal at tale på offentlig gade med den karl? Det er jo prins Kørud!“ Det var en af det gamle Københavns latterlige originaler. „Han være, hvem han vil“, svarede Oehlenschläger, „i dette øjeblik er vi alle danske!“

Denne følelse af, at vi alle var brødre, alle var landsmænd har sikkert været af stor betydning for den unge mand. Og selvom sejren måske var tvivlsom nok, og dens følger ikke betød så meget, så betød det noget for de mennesker, der et øjeblik havde følt en stærk fællesfølelse. Når alt kom til alt, var vi dog alle landsmænd og alle brødre.

Mange år efter havde en anden ung mand under meget forskellige forhold en lignende oplevelse af fællesfølelse. Det var i 1845, der var et stort nordisk møde i København. Og for alle de unge, der deltog deri, var det uforglemmelige dage. En del af dem havde to år før været til et udmærket møde i Upsala. Men dette syntes dem endnu betydeligere. Her havde vel nogle af Nordens bedste talere ført ordet. Der var Orla Lehmann og Monrad og den berømte svenske sagafortæller Afzelius, og endelig havde Grundtvig talt mægtigt.

Og dog var det for een af de unge deltagere ikke det, der havde grebet ham mest. Det var følelsen af, at det ikke blot havde været en studenterfest, men en folkelig begivenhed, der havde fyldt ham med den største glæde. Den unge mand — det var C. Hostrup — skrev i et brev til en af sine venner: „For første gang har jeg set det danske folk træde op som een kraftig person i en samvirken uden lige; borgerne, de fattige som de rige, kvinderne, studenterne, bønderne og daglejerne har bøjet sig for ideens vælde. De svenske og norske gæster (over femhundrede) blev modtaget således, at jeg har lært at højagte det folk, hvortil jeg hører. Håndværkere og købmænd, ja selv dragere tog ingen betaling af dem, ikke een mislyd forstyrrede den seks dages fest.“

Og det der kom til at give „Anden fra 1848“ en så mærkelig magt i vort folks liv, det var netop det gennembrud af folkelig fællesskabsfølelse, den bragte.

Har høj og lav og rig og arm
af samme tanke følt sig varm,
af samme fryd og samme harm,
det var i ott' og fyrre.

Sådan mindedes Ploug siden den store fællesfølelse, der havde grebet alle, der overhovedet kunne gribes.

Når vi siden i mange år hørte de gamle tale om ånden fra otte og fyrrer, så skønnede vi nok, at her var noget, der havde haft betydning for dem for hele livet.

Vi har i mange år kun kendt lidt til et sådant fællesskab. Vi har oplevet nok af kampe, også nogle sejre, der har glædet dele af vort folk. Men det har været partikampe og partisejre, og hvor gode de end har været, har de ikke kunnet samle alle,

så høj og lav og rig og arm
af samme tanke var gjort varm.

Men nu ser det ud, som vort slægtled endelig skal opleve en stor besøgelsesstund. Det er jo mærkeligt, hvad vi nu er vidne til. Vi oplever en nybegyndelsestid, hvor folkenes indre selvstyre synes at skulle vokse mægtigt ud i en folkenes selvbestemmelsesret. Jeg mener ikke, at en tanke som den vil med eet sprænge alle gamle bånd og trænge sejrende igennem. I over hundrede år har folkene skridt for skridt kæmpet sig frem imod større og større demokratisk selvstyre. Nogle er nået lidt videre, og andre er endnu længere tilbage. Der skal måske kæmpes i mange slægtled, før folkenes selvbestemmelsesret virkelig vil komme til at bestemme landegrænserne. Men der er gjort et så stort skridt frem, at den tanke aldrig kan opgives mere. Den vil virke iblandt os, og om den slås tilbage, vil den atter og atter kæmpe sig frem igen. Dens sejr er lige så sikker, som demokratiets sejr indadtil er det.

Og vi står over for en så stor tanke som et europæisk folkeforbund. Den vil måske have endnu vanskeligere kår, men vi tør tro på, at den engang vil sejre, og den tid vil komme, da indre stridigheder mellem folkene løses ad lovens veje. En europæisk krig vil da blive en umulighed, ikke fordi folkene er blevet for gode dertil, men fordi den stadig voksende samfundsdannelse kvæler den.

Men det der naturligt berører os danske allermest, det er, at vi får hele det danske Sønderjylland tilbage. At alt det, der virkelig er dansk og vil til Danmark, nu skal få lov at gå, hvorhen hjerterne driver det. Det er så stort og glædeligt for os, at det er næsten ikke til at fatte. Alle vore landsmænd, der er blevet forhånet og trampet på under et brutalt præjersisk junker- og militærdømme, de får nu lov til igen at være dan-

ske, sende deres børn i danske skoler, synge danske sange og hejse vort gamle smukke danske flag. De får lov til at være med i hele det danske åndsliv og sammen med os bygge vort land for de næste slægter. Det dejlige Lillebælt skal atter være et helt dansk farvand, og Als og Dybbøl skal med hele deres danske skønhed atter blive perler i vort fædrelands skønne krans.

Vi håber, at vi må være mange, der ser og forstår, hvad det er for en stor oplevelse, der times os. Og at vi rigtig må forstå, at trods alt er vi brødre og alle landsmænd. Ja, at der nu kommer en ny vår til vort gamle land, og at vi er lykkelige, der kan få lov at bære vor gamle moder ind i den nye tid.

Vort fælles land, vor gamle mor,
sømt dybt sig måtte neje,
da hendes dyre odelsjord
blev fremmed voldsmands eje,
da hendes børn blev lagt i bånd
ved gamle danske strande.
Nu atter hun med udstrakt hånd
kan løfte kæk sin pande.

Hun åbner strålende sin favn
for alle sine kære,
hun kalder alle dem ved navn,
der vil hos hende være.
Og atter vågner fuglekor
i hendes søndre vange,
og bonden på sin egen jord
tør synge danske sange.

Snart rejser vi vort gamle hus
i store minders skygge.
og det, der sank for os i grus,
vi skal på tomten bygge,
det værk, der os af hånden gled,
skal føres op af grunden,
den tråd, man voldsomt søndersled,
den bli'r nu atter bunden.

Om valg af livsanskuelse

Jeg kunne tænke mig, at der var dem, der ville sige: En livsanskuelse vælger man ikke. Den klarer sig lidt efter lidt for ens sind. En overbevisning maa bevise sin sandhed. Kommer man selv og siger, at nu vil man til at være overbevist, at noget, der hidtil har været ret tvivlsomt for en, skal være sandt, så er det kun lidet værd. Det er som Alexander den Store, der skal løse den gordiske knude og så hugger den over med sit sværd. Det at diktere sig selv, hvad der skal være sandhed, det er ligeså latterligt som at befale på parolen, at den ihjelfrosne soldat ikke er død. Kan sandheden ikke af egen magt overbevise en, så er man udelukket fra at komme til en bestemt opfattelse af, hvor den skal søges.

Jeg forstår godt den indvending, den har i mange år haft stor vægt for min tanke.

Men en anden sag er det, om man synes, at man kan leve sit liv derpå. Om man hver dag kan rykke den store afgørelse nærmere uden at vide noget om, hvor man selv vil være at finde, når den en dag står for en som en knusende virkelighed. Ja ikke blot det, men om man kan føle livet som en stadig levende vækst i sit hjerte, til en dag stormen kommer over en og knækker træet og søndersplitter alt, hvad der er vokset fra fødsel til død.

Eller om man ikke en dag nødes til at erkende, at den gode vækst i ens sind ser man ikke noget til. Man magter ikke at gøre sig selv bedre. Man er ligeså selvisk, så hård i sin dom over for andre, så eftergivende over for sig selv, som man altid har været. Det kan snarere være, som der er gået svamp i det gode tømmer. Og man gentager for sig selv det gamle stygge ord: „Som man ældes, så arges man“. Man bliver ringere med årene i stedet for bedre.

Da står man for det valg, der betyder frelse for ens eget liv. Og da bliver alle ens spekulationer om sandhedserkendelse uendelig ligegyldige. Nu gælder det liv eller død. Man spørger blot, om der er magt i det, man kaster sig i støvet for, til at bære ens liv. Og føler man, der er det, så beder man den Gud, der har krævet valget af en, om også at oplyse for ens hjerte, at dette er sandheden, som man før i sin blindhed ikke kunne se.

Jeg forstår, at de unge kan sige: Det valg vil vi også engang stille os

for. Men ikke straks. De kan frygte valget som en indsnævring, selv om der egentlig ikke er oprør imod det i deres sind. De vil gerne tænke sig, at de engang skal blive rigtige kristne, men de vil helst udsætte det lidt endnu.

De siger med Bjørnson i en lidt anden betydning, end han har tænkt:

Herre, min Gud, godt er dit hjem;
lad det dog endnu stænges,
og jeg få lov til at længes.

Hjemmet i menigheden er sikkert godt. Men de vil dog helst stå lidt uden for endnu. Det er dem, som de skulle tage afsked med deres frie ungdom, om de straks tog plads derinde. Der er så meget, der fryder og kalder. Det kan godt være, at de engang vil gå i kloster. Men først må de have lov at leve deres ungdomsliv.

Og de forstår ikke, at valget er vækst. At ud af det kan livets glæder gro rigere end nogensinde før. Og at det at få sit liv lagt i Guds hånd ikke betyder, at nu skal det blegne og falme. Det betyder tvært imod, at de kommer til at opleve en vårtid i deres hjerter, som de ikke før har kendt mage til.

Så kendes det snart, at væksten er begyndt. Den kan være ringe og langsom. Men den er der. De onde magter har tabt slaget, og i ens hjerte slås de på flugt. Da kan man opleve lidt af den store glæde, at der er forår i ens hjerte.

Og da er det som livet, der gled en af hænderne, vender smilende og glad tilbage. Som man får igen, hvad der før svandt fra en. Ja, som barndomshjemmet, der lå dybt på bunden af ens minder, rejser sig atter, og som man ejede alt det svundne endnu. Ja, som forholdet til ens folk og land blev rigere og langt mere bevidst. Jeg har tit fundet, at det var en urimelig tale, når man nævnte sammen Gud og fædrelandet. Hvad havde vel det religiøse og borgerlige med hinanden at bestille. Jeg synes, jeg nu forstår lidt af, at det kristelige og folkelige har nogen forbindelse med hinanden.

Jeg ville altid være ængstelig ved at forsøge på at drive ungdommen til valget. Thi her gælder det at komme i fuld sandhed. Og man må være tålmodig over for menneskers langsomme gang.

Men jeg vil gerne være med til at drive den misfortæelse ud, at valget betyder, at man tager afsked med noget som helst virkelig værdifuldt.

At man lukker sig inde og går i kloster og vender sin hu fra livets sande glæde. For det er min overbevisning, at livets største lykke ligger i det Ja. Og at glæden ved det liv, Gud har givet os, kan vokse ved, at vi forstår, at det virkelige er givet os af Gud.

Og jeg er vis på, at ikke blot den bedste, men den lykkeligste ungdom det er den, der af hjertet har sagt Ja til Vorherre Jesu Kristi frelse fra det onde.

Romantik

Jeg sejler ind mod havnen, hvor lygterne skinner
og timerne rinder,
men aldrig jeg nærmere når.
Jeg skotter til mit kølvand, der pludrer om min jolle
mod lygterne, der blinke ligegyldige og kolde,
i lange, lange rækker de står.

Med eet sig breder varme over illuminationen,
og skyerne bli'r kronen
af venlige træer om en plads.
Indunder deres grene ses Tivoli-basaren,
jeg holder trit med flokken, er midt i folkeskaren,
der ser mod det strålende palads.

Der hvisker en genklang af gamle tiders stemme,
jeg føler mig hjemme
her lige i hjertet af min by,
der er en hygge over de mange, mange lygter,
jeg gi'r mig hen i hyggen, men stadig jeg frygter,
at træerne igen bli'r en sky.

Så tager jeg mig sammen. Det er vrøvl og fantasi.
De gamle stemmer tier,
og billedet med eet skifter om.
Det er så ligegyldigt, alt det jeg har for øje,
de kolde havnelys og den blinkende bøjle,
og vejen er kedelig og tom.

Men sindet vil hygge sig. Påny stemmes tonen.
Det er afgangstationen,
som genbo til det gamle national.
Og lygterne blinke, de hilse mig som venner.
de smiler så gemytligt, jeg kender dem, jeg kender
hver enkelt og husker deres tal.

Jeg holder fast på drømmen, men jeg selv skifter stade.
Det er Vesterbrogade
med lygternes muntre allé,
med levende flammer, der blafrer lidt i trækken,
jeg vandrer ganske langsomt, jeg holder af rækken
jeg vil helst fortroligt på dem se.

Ja, det er romantik! Den er altid til stede!
Men hvad er livets glæde
vel andet end sindets romantik.
De lys, der blinker for os, er kolde og arme,
men sindet omspinder dem med venlighed og varme
og genskaber, hvad der forgik.

Bjørnson og Ibsen

(Foredrag)

Jeg har nylig læst en bog af Henry Nathansen, hvori han søger at stille Bjørnson og Ibsen i forhold til hinanden. Og han skriver da, at aldrig før i litteraturen er to digtere fremstået i samme generation på samme tid i samme land, der har været af så udpræget ejendommelighed og karakter, så modsatte, så storslåede i ånd og natur, som de to.

Man studser lidt over den udtalelse, hvis man ikke alt for snævert lægger vægt på ordet digtere, men ser hen til litteraturens og åndslivets stormænd, så kunne vi dog her fra Danmark nævne to som Grundtvig og Søren Kirkegård.

Hvis vi tænker os Grundtvig og Bjørnson, set i kommende tider, i et fjernt historisk perspektiv, så har vi ondt ved at tænke os, at ikke Grundtvig vil rage højt op over Bjørnson. Vi kan næppe tænke os andet,

end at hans salmer vil have liv i den kristne menighed, når ikke en linje af Bjørnson læses mere. Og stiller vi Søren Kirkegård op ved siden af Ibsen, så må vi erkende, at hans udprægede ejendommelighed i personlighed og karakter var ikke mindre.

Det er, som den samme åndelige modsætning møder os, først i dansk åndsliv og så i norsk. Men der er en stor forskel i deres gensidige forhold til hinanden. I Danmark øvede de ingen som helst vekselvirkning på hinanden. Man kan sige, at den ene eksisterede ikke for den anden. De førte deres kamp som en løve og en hvalfisk, hver i sit element, uden mulighed for at mødes. Men helt anderledes var det med Bjørnson og Ibsen. De tiltrak og frastødte hinanden, den ene er den andens skæbne. Nathansen bruger det billede, at de er som to kloder, der svinger om hinanden. De holder hinanden bundne i banen, og dog nærmer de sig ikke hinanden. Der virker kræfter på dem begge to, der vil drage dem sammen og slynge dem bort med en centripetalkraft og en centrifugalkraft. Man mærker vel mest til denne frastødning og tiltrækning i Ibsens digtning og i Bjørnsons private udtalelser i hans breve.

Vi møder modsætningen næsten fra deres barndom eller ungdom, de er venner og modstandere fra første begyndelse. De sidder på skolebænk sammen i den samme skolestue. I den stue sidder også Vinje og Jonas Lie. Mærkeligt at tænke sig, at på det samme studenterkursus, der forbereder en lille flok unge, der sidder de, samme dage i samme timer, man kunne fristes til at sige det unge Norge. Man kunne tænke sig et maleri af drengene der, den 16-årige Bjørnson og den 20-årige Ibsen. Bjørnson, præstesøn, allerede i fuld gang med at forkynde livssyn, stifte parti, eller om man vil, menighed. Han var jaget fra skolen i Molde for sine oppositionelle anskuelser. Og så Ibsen. Søn af en falleret købmand, ligesom sat på gaden fra barndommen, ensom, uforstået og bitter. Og de to vil begge det samme, være digtere. De skal i fællesskab skabe den nye tids digtning.

Jeg ville tro, at Ibsen til at begynde med, i Bjørnson ser alt det, han selv bitrest savner. Men han finder også noget skvadronerende, stortalende, som vækker hans bitre kritik.

Bjørnson, der er kropstolt, smuk, velskabt og stærk, foragter den lille svækling. Han skriver om Ibsen til Clemen Petersen: „Han er af figur en ganske liden tusset fyr, uden rumpe og uden spor af bryst“. Man ser for sig den lille spinkle Ibsen og den bringestærke Bjørnson, med det

vældige vejr i lungerne og den mægtige stemme. Men, der var dog også beundring i brevet, der stod: „Men han er digter!“

Jeg kan ikke lade være at tænke på den uhyre forskel på de to i omgang med andre.

Bjørnson var docerende, selvsikker og protegerende. Han beherskede al samtale, og man lyttede til ham. Han kan egentlig ikke lide, at andre siger noget. Han vil helst tale selv. Kommer der en modsigelse, tager han den som en ubehagelig afbrydelse. Han giver sig sin fantasi i vold og digter, overdriver, tårner påstand på påstand, forbitres eller smelter hen og bliver rørt og mild i sin dom. Han har tegnet sig selv i „Geografi og kærlighed“. Og så Ibsen, tillukket, han kan ikke sige noget og er umulig som selskabsmand og taler.

I det første værk, hvor Ibsen drager Bjørnson frem, er det beundringen, der har ordet. Det er „Kongsemnerne“. Bjørnson er kong Håkon. Han er født til sejr. Manden med den stærke tro, der er den fødte høvding. Ibsen er selv hertug Skule, tvivleren, der har begæret, men mangler kraften. Guds stedbarn på jorden, der er født til nederlag.

Men han har ikke udtømt forholdet imellem dem, der kommer en reaktion, hvor han forsvarer sig selv og styrter Bjørnson ned fra piedestalen. Men idet han forsvarer så dømmes han.

I Brand og Per Gynt ligner de to typer i norsk folkekarakter ham selv og Bjørnson.

Bjørnsons dom er mærkelig. Han har slet ikke følelse af at være ramt af Per Gynt, men er dybt forarget over Brand. For Bjørnson var kristendom et lyssyn. Og den stod og faldt med lyssynets sociale fornyelsesevne. Den skulle drive os til at løfte dem, der levede i vankundighed, frem til oplysning. Folkeoplysning, det var hans religion. Og da arbejdet tages op fra de Grundtvigske menigheder, så sluttede han sig til dem. Men alt, hvad der smagte af pietisme, var han inderlig imod. Og han raser imod Brand og finder, det er et voldsomt angreb imod religionen. Han kommer ind på en almindelig dom over Ibsen og reducerer ham til at være en efterligner af andre.

Men 10 år efter, da han selv har brudt med den kristne kirkes menighed, da er hans dom en ganske anden. Da skriver han til Brandes: „Jeg forstår nu bedre Brand. Jeg er nu Ibsen stort taknemlig for den.“

Nu er kristendommen ikke mere humanistens kilde. Nu er han selv i strid med den, og han står på samme side som Ibsen.

Vi har imidlertid Ibsens egne ord for, at den religiøse konflikt ikke er hovedsagen. Det vigtigste er personen Brand. Et indadvendt menneske, der dømmer alle og stiller store krav til sig selv. Og så lyder dommen over ham: „Dø, dig har verden ej brug for.“ Det er ikke blot dommen over verden, der er for fej og slap og forløjet, det er også dommen over ham selv, der træder alle blomster ned, for selv at føre sine krav frem.

Det næste stykke „De unge forbund“, blev pebet ud i Oslo, fordi man fandt, at oppositionen — og vel særlig Bjørnson — var forhånet deri.

Bjørnson var vred, men har dog aldrig krævet Ibsen til regnskab for, hvad han skerv.

Men Bjørnson er ikke altid så overbærende. Han kan skrive: „Jeg finder hans opførsel mod mig sjofel. Jeg finder ham selv at være en pjaltkræmmer med titler og ordner.“

Men i en folkefjende bliver den idealistiske doktor med hans ensomme protest mod samfundet og med hans lyse tro på fremtiden en mærkelig blanding af Bjørnson og Ibsen.

Når Bjørnson er republikaner, er Ibsen anarkist. Er Bjørnson folkefører, så er Ibsen konservativ. Men også deres tanke kan virke befrugtende på hinanden, og de kan kredse om samme ideer. Man kan sammenligne „Over evne“ af Bjørnson med Ibsens „Brand“. Her vises egentlig kristenlivet som over evne. I Brand er det mere loven end evangeliet. Her kræver han miraklet, men viser hvordan mennesket sprænger sig selv, når han vil føre underet ind i sit liv.

Brand vil leve livet i eneboers askese og pastor Sang vil leve det i ekstase.

Ingen af dem forstår, at kristenlivet er en kilde, der bestandig strømmer med nyt vand og dog er den samme. At slægt efter slægt kan øse af Herrens gerninger i ord og liv, og aldrig udtømme det. Bestandig er der nye skatte at hæve, fordi vældet har ingen bund, det strømmer fra Gud i himmelen.

Fremskridt?

(Foredrag)

Der stod fornylig i et blad, at aldrig før havde de gamle oplevet så meget som nu. Man skulle jo tænke sig, at det måtte betyde, at det tidsskifte, vi står midt i, var større og dyberegående end nogensinde før. Jeg maa dertil bemærke, at samtidens begivenheder altid ses som skikkelser i tåge, der synes en unaturlig store, mens fortidens enten forsvinder for ens blik, eller af afstanden formindskes til det helt ubetydelige.

Det er sandt, at hvis vi ser på de tekniske fremskridt eller forandringer, er forskellen meget stor. Befordringsmidlerne fra den stive fjælevogn på elendige veje, til automobiler, cykler, eksprestog, flyvemaskiner og motorskibe, der er svømmende hoteller. Eller oplysningen fra tællelys gennem stearinlys, olielamper til petroleum og elektricitet. Og telegraf, telefon, radio og fjernsyn, alt det bringer en uhyre forandring af ydre livsvilkår. Men alle disse opfindelser betyder kun lidt for sjælens oplevelser. Hvad enten man rykkede lyset i stagen nær for at læse, eller man tændte sit elektriske lys, blev indtrykket af det man læste vel omtrent det samme. Om man kørte i bil, eller stred sig til fods hen til en god ven betød vel ikke noget med hensyn til udbyttet af samværet.

Hele det mekaniske liv uden om os virker ikke ind på sindets glæder eller sorger, håb eller skuffelser. Ja, man får måske adgang til flere adspredelser f. eks. gennem radio. Afstanden mellem landene er blevet formindsket, men det er ikke sikkert, at det liv, man selv lever, bliver dybere eller varmere derved.

Og vil man sige, at det er heller ikke disse udvortes ting, der betyder så meget i det personlige liv, det er den ændring i menneskers tankegang, der nu finder sted, så svarer jeg: Ja, jeg tror også, vi står i et

tidsskifte, men deraf følger ikke, at det er større end alle tidligere. Jeg tror, at de mennesker, der oplevede Kristi korsfæstelse og hans opstandelse, har oplevet mere end nogen anden slægt på jorden. Og skyder man det til side som sagn og ikke virkelighed, så vil jeg henvise til begivenheder, som ingen vil benægte: de store opdagelser, reformationen, det ny verdensbillede ved Copernikus opdagelse, ja, selv den franske revolution betegnede et tidsskifte, som vor tid endnu ikke kan nå op til.

Alligevel anser jeg det for sikkert, at vi står i et tidsskift, et tidehvert. At verdenskrigen har sat et punktum og slået en tid med dens ideer over ende. Men hvad der skal præge den nye tid, synes mig svært at se, og det skyldes måske også, at jeg er gammel. Jeg menes ikke hermed, at de gamle nødvendigvis er forblindede og forstokkede, men jeg mener, at ungdommen kan have en evne til at tro på det, der ikke er født endnu. Ja, at ungdommens håb netop ofte er vendt imod det, der knap har vist sig. Hvis nogen skulle besvare det spørgsmål, hvad den ny tid vil bringe os, så måtte det være en ung. Vi gamle må nøjes med at minde om, at hvad der så kommer, så har det sin rod i det, der har været, og derfor er et forsøg på at forstå det altid noget værd.

For 50 år siden skrev en af den tids ejendommeligste digtere: „Alle gode tanker, de kan slet ikke dø, før endnu bedre tanker er spiret af deres frø.“ Bag sådanne ord ligger en stor optimisme, en tro på menneskehedens stadige fremgang. Det var tidens religion. Man kunne godt nu sætte et spørgsmålstegn ved en sådan påstand. Har der aldrig været tænkt eller udtalt gode tanker, der ikke blev forstået? Tanker der blev glemt, uden at der spirede videre af dem?

Der er dog gået herlige kunstværker tabt, og tit synes det en tilfældighed, hvad der blev bevaret.

Det er betegnende for tiden for 50—60 aar tidbage, at slægten var så præget af denne tro på de gode tanker, at den gjorde den kampglad. Det var en diskuterende slægt, en stridbar slægt. Når tankerne sådan bar frø, måtte man søge at sprede frøene.

Når jeg tænker tilbage på noget af det bedste på den tid, så standser jeg ved Bjørnson. Der blev skrevet om ham, at han fik valget mellem Vorherre og værktøj, og valgte værktøj. Bjørnson valgte begge dele. Han var ikke en mindre agitator end digter. Det var en hellig pligt for ham at bære de tanker frem, der skulle gro.

Hvad er vor tid? Er det Tyskland med sin gåen bag ved alt det, den

tidligere slægt bar frem, eller er det trætheden efter diskussionerne, hvor det praktiske liv binder alle interesser?

Eller er det samfundet som en mægtig maskine, hvor den enkelte kun er en tand på et hjul og enhver personlig værdi forsvinder?

Eller ligger fremtiden i tilnærmelse mellem nationerne, der forbereder de forenede europæiske stater med frihed og fred?

Det er ikke givet os gamle at svare derpå. Men vi vil ikke sørge over de nye tider, selvom de søger helt andre veje end vi. Blot vi kan se, at det, de vil fremme, er fremme værd.

Helge Hostrup som præst

I årenes løb kom Helge Hostrup mere og mere ind på præstegering. Efter sin redaktørtid i Aarhus var han igen gledet ind i folkehøjskolen og var i flere år forstander for Vejlbys Højskole ved Aarhus. Han var i mange år en meget søgt foredragsholder til folkemøder landet over. Efterhånden blev den naturlige udvikling for ham at blive præst. Først var han knyttet til Frederiksborg frimenighed, og senere kom han ind i folkekirken og var præst i Rørvig i 13 år.

Lærer Hartby, der i mange år var organist i Rørvig kirke, skriver om Helge Hostrup som præst og menneske:

„Kort før Helge Hostrup blev præst i Rørvig, blev han på et menighedsmøde varmt anbefalet af biskop Fønnesbech-Wulff, der bl. a. sagde: „De unge ansøgere, der kommer lige fra eksamensbordet, skal først til at uddanne sig til præster, men Helge Hostrup er præst.“ Biskoppen hentydede dermed ikke blot til, at Hostrup på det tidspunkt var frimenighedspræst og rejsepræst for kirkeligt samfund, men til, at han tog sin gerning dybt alvorlig.

Mange, som traf pastor Hostrup, lagde måske mest mærke til hans beskedenhed, som bl. a. bevirkede, at han ikke gerne uden for kirken kom i præstekjole og krave eller i kirken benyttede de særlige messeklæder, ligesom han ikke ville deltage i præsteprocessioner. Stod han på prædikestolen, hvor hans rige menneskeerfaring, hans indleven i litteraturen, og hans selvstændige opfattelse af teksterne satte sit præg på hans tale, kunne han tit tale med en kraft og myndighed, som virkede stærkt betagende. Det hændte ofte, at han fremhævede, at synden ikke

så meget var det enkelte lovbrud som det, at et menneske gør sig til sit livs herre. Det var ham om at gøre at fremstille Jesus ikke blot som den milde og tilgivende frelser, men også som den tapre og modige helt.

Ikke sjældent har fremmede efter en gudstjeneste i Rørvig kirke sagt: „Hvor har de dog en betydelig præst i Helge Hostrup!“ Når han var på prædikestolen, benyttede han ikke manuskript til sin tale, for han havde arbejdet hver dag i den forløbne uge med den, snart ude i sin smukke have, snart ved sit skrivebord, ja, ofte, efter at han var gået i seng. „Vel er alderdommen en tilbagegangs tid“, sagde han, „men det kan blive en modningstid i åndelig henseende.“ Under krigen glædede han sig over, at det var kirkens folk, som bedst havde holdt stand imod diktaturet.

Selv var han mandig og uforfærdet.

Det fornægtede sig ikke, at han var søn af en digter! Han kunne holde festlige taler og skrev smukke sange, bl. a. til Rørvig-naturens pris, og lystspil, som desværre aldrig blev trykt, men blev opført af dilettanter i Rørvig, og som stod langt over dem, der oftest bliver opført i forsamlingshusene landet over.

Hans humoristiske sans gav sig tit udtryk i stilfærdige bemærkninger. Da Hitler havde erklæret Stalin krig, bemærkede Hostrup: „Så må man bare håbe, at de må æde hinanden op ligesom de to berømte hajfisk! Der blev jo kun halefinnerne tilbage!“ Ved en fest på Rørvig kro var der en mand, der mod sædvane havde drukket sig mod og mandshjerte til. Nu råbte han ned til Hostrup, der sad ved den anden ende af bordet: „Vi er alle lige.“ Da Hostrup ikke svarede, rakte han hånden frem og råbte endnu højere: „Vi er alle lige!“ „Ja,“ svarede Hostrup, „men ikke lige fulde.“

Af alle de præster jeg i min 50-årige virksomhed i kirken, som organist og kirkesanger, har arbejdet sammen med, er Hostrup den, jeg kom til at sætte mest pris på.

Mange fandt, at det var et stort tab for Rørvig, da hans gerning der var endt.“

J. H. Hartby.

Odsherred

Havomkranset! Bølgehærget!
Trindt af klint og klitter værget,
tunget ud om fjord og sø,
født af hav med bakker stærke
bær du bølgens modermærke!
Jyllands spejl på Sjællands ø.

Søen sang dig vuggesange,
vidt du skuer over vange,
over mark og eng og strand,
tågeslørt fra Jyllands kyster
møder blikket fra din søster!
Vide udsyns bakkeland.

Bølger, som ved stranden drømme,
ånder salt til luftens strømme,
bygger højt et lyspalads.
Solen uden slør kan skinne,
lyse, salte, kåde vinde
finde her en tumleplads.

Der er havluft over landet,
stormen danser let med sandet,
bliver nødig tavs og tam,
jager mellem hav og fjorde,
tager jættestærk til orde,
synger over bakkekam.

Skjulte sunde tågen røber,
mindet sig i havgus svøber,
rejser sig fra højens rand,
ånder stille over vove
svudent liv fra svundne skove.
Længst forglemte minders land.

Hen årtusinder er draget,
søn fra far har arven taget,
slidt og stridt på samme jord.
Gårde rejstes, sank i gruset,
atter nybyggt knejsed huset,
kaldte til en ungdoms bord.

Slægt på slægt har jorden pløjet,
ung og stærk blev gammel, bøjet,
slægt på slægt for styret stod.
Under samme kirketage
drog sig slægt på slægt tilbage,
hented trøst og kraft og mod.

Gamle land, så ungt at skue!
Under himlens brede bue,
sol og skyer skifter let.
Lyse land af havet båret,
dig vort hjerte glad har kåret,
frie, stærke, skønne plet.

Sange af Helge Hostrup

Mel.: Min hakke, min skovl og min spade.

Nej, aldrig er solen så rig og så glad,
og strålerne blinke og spille,
og aldrig der vælder et lysende bad
fra luften og sejlet og bølgenes rad
som ude på havet i stille.

Og aldrig er natten så dyb og så trang,
og timer langsommelig følger
som dråbe på dråbe i ensformig gang,
og blinkfyret måler os vejen så lang,
som ude på stålblanke bølger.

Og aldrig er stormen så stærk og så stor,
en hersker i hele sin vælde,
som her hvor den tegner sit viltreste spor
i bjerge, der synker, og bjerge, der gror,
i Kattegats levende fjelde.

Og aldrig er tågen så tæt og så våd
med klammere dyner til sengen,
mens faldene svulmer af dryppende gråd,
som her, hvor den favner og vugger vor båd,
og askegrå bølger er gængen.

Og aldrig vi møder en kamp og et gny,
så himmelen over os sortner,
med hære, der stormer, og hære, der fly
med svære kanoner af damp og af sky,
som, når over havet det tordner.

Og aldrig har byen så voldsomme kast,
og aldrig så heftigt er trækket,
så fartøjet krænger og flygter i hast,
og aldrig det regner så tungt og så fast
som her, når det trommer på dækket.

Og aldrig er kvælden så mild og så sød,
så prægtigt sig farverne blande,
og aldrig vi hilser en morgenrød,
der stiger så frisk op af bølgenes skød
som ude på vidtstrakte vande.

Og sjælden fik havet så blomstrende rand,
hvor bankerne af bølgerne stige,
og aldrig os favned en friskere strand,
og aldrig var Danmark et skønnere land
end ude fra bugter og vige.

Mel.: Vårt land, vårt land, vårt fosterland.

Vaj højt, vaj frit og løft, vort flag,
dit kors mod himlen blå,
og vidn vor sag er fredens sag,
vi kan ej slå med tordenbrag,
men der hvor retfærds veje gå,
der vil på vagt vi stå.

Vaj frisk fra Danmarks skov og strand,
vift til os frejdigt mod,
og kald på kvinde og på mand
til dygtig dåd for folk og land,
vift styrke til vor hånd og fod,
og til hver tanke god.

Fold ud dit kors i dugen rød,
vaj kækt i alt slags vejr,
hvor værgeløses tårer flød,
hvor vold og magt sit løfte brød,
igennem verdensbrandens skær
vink ind til fredens færd.

Vaj frit, vor fane, fra din stang,
kald frem til friheds kår,
da ret skal fange magt engang,
og ingen knuges under tvang,
men skel og grænser derhen når
hvor folkets hjerte slår.

Vaj højt, vaj kækt og frit vort flag,
vift over mark og hegn,
forkynd vor sag er fredens sag,
vi går mod friheds klare dag.
Vaj højt i solskin, blæst og regn
du fredens lyse tegn.

Menneskehedens kæde

Julebud under storm og torden
melder og giver fred på jorden.
(Matt. 23-34).

Sådan hedder det i en salme. Og det er jo det, der understreges, når man har henlagt Stefanus offerdød og Herrens domsord til julens tekster. Det er ikke en hvilende fred englene synger om for hyrderne. Det er en kæmpende fred under storm og torden.

Man kan da undertiden tænke, om det ikke var en vanskelighed for menigheden, at kristentro og kristenliv har magsvejr i vore dage, og har haft det længe. Udvortes talt lever freden i menneskehjerner ikke under storm og torden. Den kristne lever i læ af statens beskyttelse, og dens ordførere er lønnede statsebedsmænd. Hvor meget det end betyder, at den sådan kan øve sin gerning i læ af samfund og statsstyrelse, så kan de gode dage ofte bære en stillestående, hvilende, drømmende tro. En der vel er der, men ikke er rigtig vågen. Og ganske særlig i julen kan det føles, som hele kristendommen bliver til mild harmoni.

Men det er under storm og torden, at freden viser sin magt. Stefanus, der synker sammen, mishandlet, knust af sten, han er et af de stærkeste vidnesbyrd om, at den fred vor Herre Jesus kom med til menneskehjerner, den julebudet melder om, kan leve, vokse og sejre under storm og torden.

Den uro og kamp som salmen fortæller om, behøver jo ikke at være en udvendig kamp. Vi har jo ingen grund til at frygte, at vi skal falde i forbitrede ydre fjenders hænder, og dog kan vi tale om freden midt i våbenbrag, eller under storm og torden. Og når vi taler om vort liv som et kæmpende liv, så tænker vi vel på vor kamp mod synden og

døden. Men midt i den giver julebudet os fred, fordi det er et løfte om sejren.

Men fæster vi så vort blik på det evangeliestykke, vi lige har hørt, så slår det os vel i møde, at den udvortes fred, den er ikke kommen til jord. Men også, at i det Herren udtaler dommen over sit folk, så taler han til det som en enhed, en kæde, hvor led hænger i led, og hvor de må bære hinanden. Den slægt, der lever på Herrens tid, bliver ansvarlige for, hvad deres forfædre for mange hundrede år siden har syndet. „Alt det retfærdige blod skal komme over jer, ligeså fra den retfærdige Abels død til Sakarias blod, hvem I slog ihjel imellem templet og alteret,“ sådan siger Herren. Men Sakarias mord skete mange hundrede år før Herrens tid. Og Herren taler om, at deres hus skal lades øde, og de skal ikke se ham, før de siger: „Velsignet være den, der kommer i Herrens navn.“ Selvom deres hus forlængst har været lagt øde, så er den omvendelse, han taler om, ikke sket, og der er ikke mange tegn dertil endnu.

Her taler han til folket, der straffes, dømmes, lider slægt efter slægt i uendelig rækkefølge, indtil det griber efter Herrens frelse. Det er millioner af enkeltmennesker, slægt efter slægt, der dømmes sammen, og der ligger som en anelse om en genrejsning sammen. Der ligger ikke i Herrens ord, at et slægtled dømmes, for at et tilsidst kan frelses. Nej, men vi skimter, at vi er en kæde, hvor den ene lider for den andens synd, og hvor de led, der er sunket til jord, løftes ved et senere leds sandhedserkendelse og omvendelse. Det er gådefulde ord, og vi tør ikke uddrage nogen lære deraf om en straf, der udsones af skiftende slægtled. Men de taler på en egen måde om menneskekædens sammenhæng.

Jeg synes, at der er tanker, der finder genklang i fortællingen om Stefanus mord. For der er en stærk sammenhæng imellem det og Paulus. Det forekommer mig, at man kan sige: „Uden Stefanus ingen Paulus.“

Når kristendommen sejrede over verden ved martyrernes død, så er det fordi, det stærkeste vidnesbyrd, der kan aflægges, lyder fra dødens port. Der er ingen forstillelse mulig, der smelter selvbedrag og forfængelighed. Hvor troen lyser ind i døden, låner den glans fra det, der er på den anden side. Sådan blev Stefanus død et mægtigt vidnesbyrd, der kæmpede på bunden af Sauls sjæl. Og ville man sige, at det var jo Herren, der overvældede ham på vejen til Damaskus, så svarer vi: „Herren kalder frivillige folk, der måtte ligge det på bunden af sjælen, der

blot skulle kaldes på, for at det tog magten.“ Ved Stefanus mægtige vidnesbyrd blev Saulus fra Tarsus til den store apostel, der byggede Europas kirke.

Her har vi sammenhængen mellem mennesker på en ny måde. Stefanus nåede ikke selv at blive apostel. Han var udvalgt til at berede vejen for en anden, og måtte give sit liv, for at den anden kunne vokse. Hans og Paulus skæbne blev bundet til hinanden som ring i ring. Da Herren løftede ham op til sig, løftedes Paulus op til den største menneskelige gerning.

Vi har jo stor tilbøjelighed til at se på vort liv som et isoleret liv. Og vi synes, at hvad vi ikke når, det er tabt for os. Men for Herren og for hans gerning er vi en kæde med led i led. Den ene sår, for at det kan gro i den anden. Det er måske det, vi mindst vidste af, der sådan kan gro. Stefanus havde vel ingen anelse om andet, end at han ved at ofre sig var tro mod sin Herre og frelser. Det var sikkert ikke i hans tanker, at han såede det, der skulle gro i en anden.

Der er vel mange mennesker, der har kendt til dette, særlig fra deres ungdom, at de syntes, det var svært, om de slet ikke skulle efterlade et synligt spor, når de rykkedes herfra. De ville så gerne øve en gerning, der blev husket, så deres navn nævntes med, når deres slægtleds indsats blev gjort op. Men de lærte i årenes løb, at det, der er livets sande lykke, er ikke at få hæderlig omtale ved sin død, men at blive et led i Herrens kæde. Som vi bæres af dem, der gik forud, være med til at bære dem, der følger efter. Der var en mand, der gik ud i den store uberørte natur med en masse træfrø. Når han kom igennem øde egne, såede han det i det håb, at her skulle gro skov engang. Sådan sædemænd er vi. Hvad der gror af vort liv, raader Gud for. Han giver livet. Amen.

Det har været svært at vælge en prædiken til slut i bogen, for Helge Hostrup har efterladt så mange.

„Man læser ikke prædikener i dag!“ hører jeg fra alle sider. Derfor har jeg så kun taget en enkelt med. Når jeg slutter med „Begravelse“, er det ikke fordi, jeg ved, hvem den prædiken er holdt for, men fordi den passer på min far, som havde han holdt sin egen begravelsestale.

Begravelse

Der var en gammel mand, der vidste, at han snart skulle dø. Det har millioner af gamle mennesker vidst i slægt efter slægt. Og der har været dem, der helst ikke tænkte derpå. Lad os glæde os ved øjeblikket, mens vi har det — tænkte de. — Det, der venter os, kan tidsnok komme. Men den gamle mand så uden uro døden imøde. Og han tænkte ikke på døden som en evig hvile, men som en dør, der gik op for os, som en frelse fra synd og sygdom og sorg og død.

Han tænkte tilbage, som gamle folk tit gør det, og mindedes juleaften for mange, mange år siden, da hans forældre levede, og han selv var et barn. Det hans tanker standsede ved, var forventningen inden døren gik op til julestuen. Der blev for ham et barnligt billede på hans forventning nu, han stod foran den hemmelighedsfulde port. Og han tænkte på alle de „kære“, der var gået den vej og på gensynsglæden, og håbet om den. Ja, dette håb er en stor rigdom. Uden det måtte vort liv blive fattigere og fattigere.

Om det håb synger vi:

„Derfor skal savnets tunge tid,
som friste vi må heneden,
smelte som sne for solen blid
ved håbet om gensynsglæden.“

Under dette håb kan det være for os, som om de, vi har mistet, blot er gået igennem døren, ja venter på os på den anden side. Vi ved det ikke, før vi selv er kommet der, men vi kan føle det, som de var os nær. Vi ved ikke, om de hviler, eller om de er vågne nu. Det får vi først at vide senere, men for os, der tror på den opstandne frelser og hans sejr over døden, ligger det nær at tænke os dem, som ventede på os. I alt fald kan håbet om et gensyn give os følelsen af, at vi lever under ansvar for dem. Vi må lade være at gøre noget, som vi ved ville gøre dem sorg. Sådan har sønner følt sig bundet i ansvaret overfor en god far, som de elskede og som var gået forud. Og så er det dog sådan, at det egentlige, der ligger til grund for sådanne tanker, er ikke vore egne drømme og vore egne ønsker. Det er det, at det kan komme til at stå fast for vort hjerte, at vi har en levende Herre og frelser. Og det er i troen på ham, at vi kan se henimod den hemmelighedsfulde port med frimodighed. Herren kan i sin nåde træde den døende nær.

Der var en ung kone, der lå syg af en håbløs sygdom i lang tid, og hun hang ved livet og ønskede inderlig at komme sig, men det var klart for andre, at det gik mod døden. Da hun var død, fandt de i hendes seng en lille seddel, hun havde skrevet lige på det sidste. Der stod: „Jeg har lidt meget, dog kunne jeg ikke ønske det anderledes. Jeg har lært så meget. Vor Herre har kaldt på mig.“ Jeg så sedlen lige efter hendes død.

Det, at et menneske kan opleve, at Herren træder dem nær og kalder dem, det er lyset i mørket. Det, at vi tør tro, at det er sandhed, at vi har en levende frelser, det er vort livs rigeste lykke.

Og dertil har han hjulpet os, så sandt vi vil tage imod hans hjælp. Den er givet os i dåben ved Helligånden, og hvor vi lukker vort hjerte op for åndens vidnesbyrd, der kommer vi selv til at se og erkende, at vor Herre Jesus er Guds åbenbaring på jorden. Hans ord er Guds ord, hans sejr over døden er Guds sejr. Og hvor et menneske lever og dør

i troen på ham, har vi hans egne ord for, at der går den hemmelighedsfulde port op til hans rige.

De efterlevende må ganske vist sidde med savnet af den, de har delt livet med, men gemmer de mindet i håbet et liv igennem, der visner det ikke, der vokser det. Amen.

Kan du igennem din kamp og din dåd
eje det levende sind til det sidste,
da har du regnbuen over din gråd
glorien over din kiste.
